"हिलिहाङको समृद्धि
कृषि, उर्जा, पर्यटन र प्रविधि"

आवधिक गाउँ विकास योजना, हिलिहाङ

पाँचथर, प्रदेश नं. १

(आ.व. २०७६/०७६-२०८०/०८१)

भाग दुई

योजना दस्तावेज

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय,

हिलिहाङ पञ्चमी

२०७६, जेठ

दस्तावेज :	*हिलिहाङ गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजना (आ.व. २०७६/०७७ - २०८०/०८१)*
प्रकाशक :	*हिलिहाङ, गाउँपालिका, पाँचथर*
संरक्षक :	
संयोजन :	
प्राविधिक सहयोग :	
संस्करण :	
लेआउट/डिजाइन :	
प्रकाशित प्रति :	

दुई शव्द

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई आ-आफ्नो क्षेत्रको वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक र दीर्घकालिन योजनाहरू तयार गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । सो अनुसार गाउँपालिकाको रणनीतिक/आवधिक, एकीकृत एवं वार्षिक योजना तर्जुमा र नतिजा अनुगमनकोलागि क्षेत्रगत स्थितिसहित गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारी आवश्यक हुन्छ । यस गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकास तथा सुशासनका क्षेत्रको विकासकोलागि गाउँपालिकाभित्र संचालन गरिनु पर्ने कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुलाई व्यवस्थित एवं तर्कबद्धढंगबाट प्रस्तुती आवश्यक हुन्छ । यसैको परिमाण स्वरुप **हिलिहाङ गाउँपालिकको** यस आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरिएको छ ।

गाउँपालिकाको समग्र नेतृत्व र व्यवस्थापकीय सहयोग तथा राजनीतिक दलहरु, नीजि क्षेत्र गाउँपालिकाका समग्र सरोकारवालाको सहभागितामा गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजनाको दोस्रो भागको रुपमा **हिलिहाङ गाउँपालिकाको** यस आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरिएको हो । यस आवधिक गाउँ विकास योजनाले यस गाउँपालिका क्षेत्रको समग्र विकासमा मार्गदर्शन गर्ने विश्वास लिएको छु । गाउँपालिका एउटा सरकारको रुपमा स्थापित भै सकेको बर्तमान अवस्थामा यस गाउँपालिकाले आफ्नो गाउँपालिका क्षेत्र भित्र गर्नुपर्ने कार्यहरुको लागि आवश्यक नीति, रणनीति तथा कार्यक्रम र योजनाहरु तय गरिएको यस दस्तावेजले जनप्रतिनिधिहरुलाई मार्गदर्शन गरी आफ्नो लक्ष्यमा पुग्न सहयोग पुऱ्याउने विश्वास लिएको छ ।

अन्त्यमा, हिलिहाङ गाउँपालिकाको यस आवधिक गाउँ विकास योजना तयारीको क्रममा सहयोग गर्ने परामर्श सेवा प्रदान गर्ने.न्यू प्लानेट इन्जिनियरिङ्ग कन्सल्टेन्सीका विज्ञ टोली र सोको तर्फबाट सहजीकरण गर्नुहुने परामर्शदाताहरुको, परिश्रम र योगदानको कदर गर्दछु । यसका अतिरिक्त सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरू, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु, अन्य सरोकारवाला निकायहरू, गाउँपालिकाका कर्मचारीहरू तथा सामाजिक कार्यकर्ताहरु योगदानको उच्च कदर गर्दै धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

धन्यवाद ।

....

भुवानी प्रसाद लिङदेन

अध्यक्ष

विषय सूची

परिच्छेद १: परिचय..१

***१.१ भूमिका** १*

१.२ आवधिक गाउँ विकास योजनाको औचित्य ज्ञ

***१.३उद्देश्यहरु**..३*

१.४ आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमाका विधि एवं तौरतरिकाहरु...........................३

***१.५ अध्ययनका सीमाहरु**...४*

परिच्छेद २: हिलिहाङको विकासको समस्या तथा सम्भावनाहरु ६

***२.१ परिचय** ६*

***२.२ विगतका योजनाको समीक्षा, स्थानीय विकासका सवाल तथा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु**................६*

***२.३ विगतका प्रयास तथा उपलव्धिहरु** ७*

***२.४ गाउँपालिकाका समस्याहरुको विश्लेषण**...१०*

***२.५ गाउँ विकासको लागि उपलब्ध अवसर तथा सम्भावनाहरु** १५*

***२.५ गाउँ विकासका प्राथमिकताहरु** १५*

***परिच्छेद ३** : गाउँ विकासको दीर्घकालिन सोँच तथा निर्देशक सिद्धान्तहरु...........................१७*

३.१ गाउँ विकासको दीर्घकालिन सोच (Vision) तथा लक्ष (Goal).........................१७

३.२ निर्देशक सिद्धान्तहरु...१८

३.३ आवधिक गाउँ विकास योजनाको एकीकृत सोच तालिका..२०

३.४ गाउँ विकासका लक्ष, उद्देश्य तथा विषयगत उद्देश्यहरु २०

३.५ सम्भावित स्रोत व्यवस्थापन र नपुग स्रोत परिचालन २०

परिच्छेद ४: विषयक्षेत्रगत योजना तर्कबद्ध खाका...१

१. आर्थिक विकास १

क) बिषय उपक्षेत्र : कृषि विकास..१

ख) विषय उप क्षेत्रः पशु सेवा..४

ग) विषयगत उपक्षेत्रः घरेलु तथा साना उद्योग..६

घ) बिषय उपक्षेत्र : पर्यटन विकास ७

ङ) बिषय उपक्षेत्र : सहकारी विकास ८

२ सामाजिक विकास..९

क) विषय उपक्षेत्र : शिक्षा..९

ख) बिषय उपक्षेत्र : स्वास्थ्य १५

ग) विषय उपक्षेत्र : महिला विकास २०

घ) विषय उपक्षेत्रः दलित, उत्पीडित वर्ग २६

ङ) विषय उपक्षेत्रः आदिवासी जनजाति विकास . **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

च) विषय उपक्षेत्रः वाल बालिका क्षेत्र .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

छ) बिषय उपक्षेत्र : युवा तथा खेलकूद २९

ज) विषय उपक्षेत्रः खानेपानी तथा सरसफाई ३१

३. भौतिक पूर्वाधार विकास ३१

क) विषयगत उपक्षेत्रः सडक तथा यातायत ३१

ख) विषयतग उपक्षेत्र : संचार ३१

ग) बिषयगत उपक्षेत्र : विद्युत्त तथा उर्जा ३२

घ) बिषयगत उपक्षेत्र : भवन तथा वस्ति विकास ३३

घ) वन तथा वातावरण एवं विपद् व्यवस्थाप ३४

क) बिषय क्षेत्र : वन तथा वातावरण संरक्षण ३४

ङ) संस्थागत विकास तथा सुशासन ३८

क) विषय उपक्षेत्रः संस्थागत विकास ३८

ख) विषय उपक्षेत्र : सुशासन ४०

परिच्छेद ५: प्रमुख कार्यक्रम तथा बजेट ४२

१. आर्थिक विकास क्षेत्र .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

क) कृषि विकास .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

ख) विषयगत उपक्षेत्रः पशु सेवा .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

ग) विषयगत उपक्षेत्रः उद्योग तथा पर्यटन. **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

घ) बैक तथा वित्तीय संस्था .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

*२ सामाजिक विकास क्षेत्र .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.***

क) शिक्षा .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

ख) स्वास्थ्य .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

ग) महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग.. **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

घ) युवा तथा खेलकुद .... **ङ्कचचद्वच! ख्द्वद्वण□कचण थद्व□ घङ्गद्दञथङ्गघ.**

३. पूर्वाधार विकास ....**ङ्कचचद्धच! ख्द्धद्धण□कचण थद्ध□ घङ्गद्दत्रथङ्गघ.**
४. वन तथा वातावरण ....**ङ्कचचद्धच! ख्द्धद्धण□कचण थद्ध□ घङ्गद्दत्रथङ्गघ.**
क) वन विकास....................... **ङ्कचचद्धच! ख्द्धद्धण□कचण थद्ध□ घङ्गद्दत्रथङ्गघ.**
ख) वातावरण विपद् व्यवस्थापन......... **ङ्कचचद्धच! ख्द्धद्धण□कचण थद्ध□ घङ्गद्दत्रथङ्गघ.**
५. संस्थागत विकास तथा सुशासन .....**ङ्कचचद्धच! ख्द्धद्धण□कचण थद्ध□ घङ्गद्दत्रथङ्गघ.**
६. विशेष महत्वका कार्यक्रमहरु ....**ङ्कचचद्धच! ख्द्धद्धण□कचण थद्ध□ घङ्गद्दत्रथङ्गघ.**
७. बजेटको सारसंक्षेप.. ६९
परिच्छेद ६: विषयगत कार्यनीतिहरु... ७१
१) आर्थिक विकास क्षेत्रका कार्यनीतिहरु....................................... ७१
२. सामाजिक विकास क्षेत्रको कार्यनीतिहरु ७४
३. पूर्वाधार विकास क्षेत्रको कार्यनीतिहरु..................................... ७६
४. वन तथा वातावरण क्षेत्रको कार्यनीतिहरु.................................. ७७
५. संस्थागत विकास तथा सुशासन सम्बन्धी कार्यनीतिहरु ७७
परिच्छद ७: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति ७८
विभिन्न स्रोत नक्साहरु

परिच्छेद १ः परिचय

१.१ भूमिका

झण्डै छ दशक अगाडिदेखि नेपालमा सुरु भएको योजनाबद्ध विकास अन्तर्गत राष्ट्रियस्तरको पन्ध्रौं आवधिक योजना तर्जुमा भई कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छ । योजनाबद्ध विकास प्रक्रियाको अवलम्वन गर्नाले मात्र व्यवस्थित, जनकेन्द्रित, दिगो, प्रभावकारी र सन्तुलित विकासले मूर्त रुप पाउने विषयमा द्विविधा छैन । विकासले समेट्नुपर्ने विभिन्न क्षेत्रहरु सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक विकासमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न योजनाको उचित तर्जुमा र कार्यान्वयन आवश्यक हुन्छ । नेपालमा संघीय गणतान्त्रिक प्रणालीलागु भई कार्यान्वयनको चरणमा प्रवेश गरि सकेको अवस्थामा तीन तहको सरकारको अवधारणा अनुरुप स्थानीय सरकार सञ्चालनको लागि संविधान प्रदत्त अधिकारको प्रयोग र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भई उक्त ऐनमा स्थानीय सरकारहरुले आफ्नो आवधिक, बार्षिक तथा रणनीतिक योजनाहरु बनाई लागु गर्दै जानुपर्ने जिम्मेवारी उल्लेख गरिएको छ ।

यसै पृष्ठभूमिमा हिलिहाङ गाउँपालिकाले आफ्नो भौगोलिक क्षेत्र भित्रको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वातावरणीय तथा संस्थागत विकास समेतलाई एकीकृत रुपमा विकास गर्ने हेतुले यो आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरेको हो । यसो गर्नुको प्रमुख उद्देश्य भनेको गाउँपालिकाको आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र आर्थिक सामाजिक विकास गरी नागरिकको जीवनस्तरमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउनु हो । यसका लागि आन्तरिक तथा वाह्य लगानी समेतलाई परिचालन गर्ने तथा आकर्षित गर्ने नीति गाउँपालिकाले लिएको छ । नेपाल संघीय गणतान्त्रिक संरचनामा प्रवेश गरेको हालको अवस्थामा संघ तथा प्रदेश तहका सरकारहरुको नीति योजना तथा कार्यक्रमसँग समेत सम्बन्ध राख्दै तत तत सरकारबाट लिइएका विकासका नवीनतम् अवधारणा (लैङ्गिक समता एवं समाजिक समावेशीकरण, वालमैत्री स्थानीय शासन, वातावरणमैत्री स्थानीय शासन, विपद् व्यवस्थापन समेत) लाई मूर्तरुप दिइ गाउँपालिकाको समग्र विकासलाई अगाडि बढाउन यस्तो योजनाको आवश्यकता पर्दछ । गाउँको व्यवस्थित विकासको यस अभ्यासले एकीकृत विकास प्रयासको प्रबर्द्धन भई विकासप्रतिको गाउँवासीको बढ्दो जनआकांक्षा पुरा गर्न योगदान पुग्ने विश्वास लिइएको छ । यस योजनाबाट राज्यका समसामयिक नीतिहरुलाई समायोजना गर्दै, स्थानीय सरकारको नीतिलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न, संस्थागत विकास गर्न, भौगोलिक हिसाबले समानताको प्रबर्द्धन गर्न तथा गाउँको समग्र विकासका लागि वित्तीय स्रोत साधनको परिचालन गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास यस गाउँपालिकाले लिएको छ ।

१.२ आवधिक गाउँ विकास योजनाको औचित्य

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा गाउँपालिकाको विभिन्न विषयक्षेत्रको काम, कर्तव्य र अधिकारहरुको व्यवस्था गरिएको छ । यी यावत विषयमा योजनाबद्ध ढंगले गाउँको विकास गर्ने, त्यसका लागि सम्बन्धित सरोकारवालाहरुसँग समन्वय गर्ने र गाउँमा विकास योजना तर्जुमा गर्ने, सञ्चालन गर्ने, अनुगमन र मुल्याङ्कन गर्ने समेत जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रुप्मा रहेका गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई प्रदान गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४

ले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका सन्दर्भमा निम्न अनुसार कानूनी प्रावधानहरु समेत गरेको छ ।

दफा २४: योजना बनाई कार्यान्वयन गर्नेः (१) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषय क्षेत्रगत मध्यकालिन तथा दीर्घकालिन विकास योजना बनाई लागु गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउँदा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसिमा र प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद व्यवस्थापन लैङ्गिंक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।

(३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) वमोजिमको योजना बनाउँदा देहायका आधारमा योजनाहरुको छनौट दिनुपर्नेछ :

(क) आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने,

(ख) उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने,

(ग) जनताको जीवनस्तर, आम्दानी र रोजगार बढ्ने,

(घ) स्थानीय बासिन्दाहरुको सहभागिता जुट्ने, स्वयं सेवा परिचालन गर्न सकिने तथा लागत कम लाग्ने,

(ङ) स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको अधिकतम् प्रयोग हुने,

(च) महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने,

(छ) लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने,

(ज) दीगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न सघाउ पुऱ्याउने,

(झ) भाषिक विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न सघाउ पुऱ्याउने,

(४) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउँदा मध्यम तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरुको सूची समेत तयार गर्नु पर्नेछ ।

(५) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धिजीवि, बिषय विज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालवालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाहरुको अधिकतम सहभागितामा गर्नु पर्नेछ ।

(६) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा योजनाको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोत साधनको पूर्वानुमान, आयोजनाको प्राथमिकीकरण, योजना कार्यन्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना समेत तयार गर्नु पर्नेछ ।

(७) संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारले विशेष कार्यक्रमकालागि अनुदान प्रदान गरी सो कार्यान्वयन गर्ने प्रक्रिया निर्धारण गरेकोमा गाउँपालिकाले सोही प्रक्रिया बमोजिम सो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(८) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारसँग संयुक्त लगानी वा सार्वजानिक निजी साझेदारीमा कुनै योजना संचालन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(९) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सङ्घीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

(१०) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीयस्तरका विकास आयोजनाको आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्यांकनको कार्य गर्न सक्नेछ ।

यिनै सन्दर्भ तथा हिलिहाङ गाउँपालिकाको समग्र योजनाबद्ध विकासका लागि गाउँपालिकाको नेतृत्व र सरोकारवालाहरुको सहभागितामा प्रस्तुत आवधिक गाउँ विकास योजना (२०७६/७७ देखि २०८०/०८१ सम्म) तर्जुमा गरी गाउँसभाबाट पारित गरिएको छ । यस आवधिक योजना तर्जुमा गर्नुका उद्देश्यहरु यस प्रकार रहेका छन् ।

१.३ उद्देश्यहरु

१) सामान्य उद्देश्य : गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको समग्र विकास कार्यलाई सन्तुलित, समावेशी एवं नतिजामुखी बनाउन मार्गदर्शन प्रदान गर्नु यस आवधिक गाउँ विकास योजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

२) विशिष्ट उद्देश्यहरु :

क) तथ्याङ्क तथा सूचनामा आधारित भई गाउँपालिका क्षेत्रका समस्या, सम्भावना एवं अवसरहरु पहिचान गर्नु,

ख) सरोकारवालाहरुको सहभागितामा गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंच, निर्देशक सिद्धान्तहरु, लक्ष्य तथा उद्देश्य निर्धारण गर्नु,

ग) गाउँको समग्र विकासका लागि नतिजामा आधारित पञ्चवर्षीय विषयगत योजना (उद्देश्य, प्रतिफल, आयोजना/कार्यक्रम) र त्यसका लागि चाहिने वित्तीय स्रोतहरुको प्रक्षेपण गर्नु,

घ) आवधिक रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवारी तथा अनुगमन खाका निर्धारण गर्नु,

ङ) योजना कार्यान्वयनका लागि विषयगत रणनीति एवं कार्यनीतिहरु निर्धारण गर्नु, रहेका छन् ।

१.४ आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमाका विधि एवं तौरतरिकाहरु

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरु हासिल गर्न निम्न अनुसारका विधि, तौरतरिका एवं प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरिएको छ :

१. हिलिहाङ गाउँपालिकाको विकासका लागि पाँच बर्षको विकास योजना तथा कार्यक्रमहरुको रुपरेखा सम्बोधन हुने गरी यो आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

२. गाउँपालिकाको गाउँ विकास योजनालाई संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारले तर्जुमा गर्दै गरेको आवधिक योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यको सूचकलाई तालमेल गराउने अधिकतम प्रयास गरिएको छ ।

३. यस आवधिक रणनीतिक योजनालाई सहमतिको दस्तावेज बनाई सवैको स्वामित्व स्थापना गर्न यथासम्भव सवै सरोकारवालाहरुको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

४. योजना तर्जुमाका प्रक्रियामा सवै सहभागीहरुलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा उल्लेख भए बमोजिम पाँचवटा विषयगत समितिमा विभाजन गरी सहभागिता गराइएको छ । विषयगत समितिमा निर्धारण गरिएका विषयवस्तु पूर्ण सभामा प्रस्तुति, अन्तर्क्रिया एवं पृष्ठपोषण समावेश गरी अनुमोदन गरिएको छ ।

५. आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा गर्न अति आवश्यक तथ्याङ्कको अपरिहार्यतालाई विचार गरी यस हिलिहाङ गाउँपालिकामा घरधुरी सर्भेक्षणको माध्यमबाट पारिवारिक लगत तयार गरिएको र गाउँपालिका भित्र रहेको विविध संस्था तथा प्राकृतिक र मानव निर्मित पूर्वाधारको तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो ।

६. अपुग तथ्याङ्कहरुको सवालमा संघीय तथा प्रदेश स्तरको अध्ययन तथा अनुसन्धानका प्रतिवेदनहरुलाई आधार मानिएको थियो ।

हिलिहाङ गाउँपालिकाको प्रस्तुत प्रथम आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमामा विभिन्न तह र चरणमा समावेशी सहभागिता, सवै राजनीतिक दलको मार्गदर्शन र सहमति, विषयगत निकायहरुको विशेषज्ञता तथा गैरसरकारी संस्था एवं नागरिक समाजको सहकार्यमा तयार गरिएको छ । यसले गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको विकासका लागि रणनीतिक दस्तावेजका रुपमा कार्य गर्ने भएको हुनाले यसको सफल कार्यान्वयनबाट हिलिहाङको आर्थिक सामाजिक विकासका सूचकहरुमा व्यापक सुधार आउने विश्वास यस प्रक्रियामा सहभागी सवै पक्षको रहेको छ ।

१.५ अध्ययनका सीमाहरु

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा रहेका प्रावधान अनुरुप स्थानीय सरकारहरुले आफ्नो क्षेत्रको अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन रणनीतिक योजना तर्जुमा गर्न शुरु भए अनुरुप यस गाउँपालिकाले पनि आफ्नो क्षेत्रको एकीकृत विकासको लागि यो आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा गरेको छ । यो आवधिक योजना गाउँपालिकाको निर्णयानुसार आगामी पाँच वर्षका लागि तर्जुमा गरिएको छ । जस अनुसार योजनाको आधार वर्ष आ.व.२०७४/०७५ र लक्षित वर्ष आव २०८०/०८१ लाई निर्धारण गरिएको छ । तथापि, योजना तर्जुमाका सिलसिलामा आवश्यक पर्ने द्वितीय स्रोतका ९क्भअयलमचथ क्यगचअभ० तथ्याङ्कहरु अघिल्लो आर्थिक वर्षको पूर्ण तथ्यांक हुने भएकाले त्यसैलाई विश्लेषणको आधारका रुपमा लिइएको छ । कतिपय अवस्थामा विगत वर्षका तथ्याङ्कहरुलाई प्रवृत्तिका रुपमा विश्लेषण गरी सोको आधारमा आ.व. २०७४/७५ लाई नै आधार वर्षको रुपमा तय गरिएको छ । यसै बर्षमा (२०७५) घरधुरी सर्भेक्षण मार्फत प्राप्त खण्डीकृत तथा समावेशीकरण झल्काउने सूचनाहरुलाई यो योजना तर्जुमा गर्ने प्रक्रियामा आधार लिइएको थियो । त्यसका अलावा अन्य विविध जिल्ला स्तरीय सूचनाहरुलाई गाउँपालिका तहमा विश्लेषण गरी सोही अनुसार योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

यसैगरी लक्ष्य तथा उद्देश्य निर्धारण गर्न आवश्यक कतिपय सूचकहरु गाउँपालिका स्तरका लागि उपलब्ध नभएको हुनाले परोक्ष (Proxy) सूचकहरु प्रयोग गरिएका छन् ।

समग्र गाउँविकासका लागि तयार गरिने आवधिक योजना तर्जुमाका समयमा जिल्लामा रहेका संघीय कार्यालयहरुको सहभागिता हुन सकेन । यसबाट तत तत् निकायले सञ्चालन गर्ने योजना/कार्यक्रमलाई उपयुक्त ढंगले सम्बोधन गर्न सकिएन ।

परिच्छेद २: हिलिहाङको विकासको समस्या तथा सम्भावनाहरु

२.१ परिचय

अन्य गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको जस्तै हिलिहाङ गाउँपालिकाको पनि विकासका केहि अन्य गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको जस्तै र केहि आफ्नै खालका विशिष्टखालका समस्या, अवसर तथा चुनौतिहरु रहेका छन् । यो गाउँपालिका महाभारत पर्वत ऋंखलामा अवस्थित गाउँपालिका हो । यहाँ पहाड, चट्टान, नदीनाला, साना ठूला टारहरु, नदिले बनाएको उर्वर भूमि तथा वन जंगलले ढाकिएका रमणीय स्थलहरु रहेको छन् । गाउँपालिकाका विभिन्न गाउँ टोलहरुले प्राकृतिक दृष्टिकोणबाट रमणीय तथा विविध भाषा र संस्कृति बोकेको छन् । यो गाउँपालिका कृषि तथा पर्यटनको राम्रो सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो । यहाँ रहेका तमोर काबेली लगायतका नदिनालाहरु उर्जा विकासको राम्रो सम्भावन बोकेका छन् । यो गाउँपालिका अन्न खेती भन्दा तरकारी तथा फलफूल र त्यसमा पनि तरकारीको राम्रो सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो भन्नेमा कुनै शंका छैन । यहाँबाट अहिले जहाँ विभिन्न प्रकारका तरकारी तथा फलफुलको निकासी हुने गरेको छ । सामाजिक हिसाबले यस गाउँपालिका जनजातिको बाहुल्य भएको गाउँपालिका हो । यो गाउँपालिका किराँत संस्कृतिले धनी देखिन्छ । त्यसैले गाउँको सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक विकासको अवस्थालाई एकीकृत गर्दै समृद्ध हिलिहाङ निर्माण गर्न सकिने प्रवल सम्भावना रहेको छ । पूर्वाधारको हिसावले मेची लोकमार्ग यो गाउँपालिका हुँदै गएको र यसले गाउँपालिकाको ७ वटै वडा छुने भएकाले तुलानात्मक रुपमा यातायातको राम्रो सुविधा रहेको भन्न सकिन्छ ।

२.२ विगतका योजनाको समीक्षा, स्थानीय विकासका सवाल तथा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु

देशमा संघीय गणतान्त्रिक प्रणाली प्रवेश गरेसँगै भएको स्थानीय तह (जसलाई स्थानीय सरकार पनि भनिन्छ) को निर्वाचन पछि विभिन्न कार्यक्रम तथा योजना तर्जुमा गर्न गर्दै आएको छ । नयाँ संरचना अनुसार निर्वाचन भएर दुई बर्षको समय सकिन लागेको छ । तर पुराना संरचना, आवश्यक जनशक्तिको तथा ऐन कानूनको अभाव, योजनाबद्ध विकासको थालनी नभैसकेको अवस्थाले आशातित उपलब्धीहरु अझै पनि हासिल गर्न सकिराखेको अवस्था देखिँदैन । तथापी स्थानीय सरकारको भावना र लक्ष्य अनुसार यस हिलिहाङ गाउँपालिकाले आफ्नो कार्यलाई निरन्तरता दिइरहेको र लक्ष्य पुरा गर्न क्रियाशिल रहेको छ ।

अझैपनि गाउँपालिकाको केही भाग यातायातले नजोडिएको, न्यून शैक्षिकस्तर, र समग्र रुपमा स्थानीय सरकारको पहुँच पनि आशातित रुपमा बढन सकेको अवस्था छैन । फलस्वरुप अनुमान वा दबावको आधारमा योजना छनौट गर्ने, नतिजामुखि नभइ प्रभावमुखि हुने परिपाटीमा भने कमि आउन सकेको पाइदैन । स्थानीय तहमा प्राप्त बजेट समयमा नै खर्च गर्न नसक्नु, योजना संख्या बढदै जानु, क्रमागत योजनाको संख्या बढ्दै जानु, सूचनामा आधारित भई योजनाको प्राथमिकीकरण हुन नसक्नु जस्ता कमी कमजोरी अझै विद्यमान छन् । गाउँ विकासका योजनाहरुको कार्यान्वयन तथा सम्पादनबाट अपेक्षित नतिजा हासिल गर्न सकिराखेको अवस्था देखिँदैन । धुले र कच्ची सडकको निर्माणमा सालिन्दा बृद्धि भइदिँदा, गाउँपालिकाको उल्लेखनीय स्रोत साधन त्यसैमा सकिने र सडकहरुको स्तर उन्नती गर्न पनि समस्या देखिएको छ । अर्को तर्फ बसाइसराइको क्रम कायम रहन जाँदा बाँझो जमिनको

मात्रा बढ्दै गएको छ भने यसलाई रोक्न उल्लेखनीय वा आकर्षक कार्यक्रम स्थानीय सरकारबाट प्रस्तुत गर्न सकिरहेको अवस्था देखिँदैन् । यसबाट भविष्यमा यस गाउँपालिकाका ठूलो धनराशी खर्चिएर तयार गरिएको भौतिक संरचनाहरु असान्दर्भिक बन्न जाने जोखिम बढ्दो छ ।

यस गाउँपालिका पदाधिकारीहरु स्थानीय बासिन्दाको अनुभव सुन्दा योजना तर्जुमाका साथै कार्यान्वयनका क्रममा उपभोक्ता समितिको प्रभावकारितामा अभिबृद्धि गर्न अझै थप क्षमता विकास कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । जिल्ला, प्रदेश र संघसँग आवद्ध सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुसँगको आपसी समन्वयमा अझै व्यवस्थित गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता रहेको छ । योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यलाई नतिजामा आधारित बनाई अगाडि बढ्नुपर्ने आवश्यक छ । गाउँपालिकाको कार्यप्रणाली, संगठन संरचना तथा कार्यकुशलतामा व्यापक सुधार नगर्दासम्म र संघीय सरकारबाट आउनुपर्ने कर्मचारी तथा आवश्यक नीति नियम, स्रोत साधन उपलब्ध नहुँदा सम्म गाउँपालिकाको विकासको कामले तत्काल गति लिन सक्ने अवस्था देखिँदैन ।

पुनसंरचना पछि गठन भएको स्थानीय सरकारको क्षमताको तत्काल पुनरावलोकन एवं समिक्षा गर्ने बिषयवस्तु भने रहेको छैन । स्थानीय सरकारको स्थापना भए पश्चात स्थानीय सरकारको रुपमा गरिनुपर्ने कार्यहरु भर्खरमात्र शुरु भएका छन् । जसमा यो आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमा गर्नु पनि एक महत्वपूर्ण बिषय हो । यो योजना तर्जुमा गर्दा औंल्याइएका विकासका सवल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुलाई तलको विश्लेषणमा क्रमिक रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.३ विगतका प्रयास तथा उपलव्धिहरु

नयाँ संरचना अनुसार हालसम्म स्थानीय, प्रदेश वा संघिय सरकारबाट कुनै अध्ययन अनुसन्धान गरी सो अनुसारको सूचकहरु स्थानीय सरकारको तहमा प्रकाशित गरेको पाइदैन । गाउँपालिकाले सञ्चालन गरेको घरधुरी सर्भेक्षण र राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रकासित गरेका विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानबाट प्राप्त विकासका सूचक तथा तथ्यांकहरुको आधारमा गाउँपालिका स्तरको तुलनात्मक स्थिति विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.१: संस्थागत स्रोत, क्षमता विकास तथा सुशासन अभिवृद्धिका क्षेत्रमा भएका उपलब्धिहरु

प्रमुख सूचकहरु	**हाल सम्मको उपलब्धि**	**सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु**	**मुख्य चुनौतिहरु**
सूचना अधिकारी	तोकिएको	* सबै शाखा तथा कार्यक्रमहरुले सूचना अधिकारीलाई आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउनु पर्ने * सूचनाको बिस्तृत बिवरण समेत उपलब्ध गराउनु पर्ने * सूचना सत्य तथ्यमा आधारित, पुर्ण र स्पस्टहुनु पर्ने । * सूचना अद्यावधिक हुनुपर्ने	* अद्यावधिक नहुनु * नियमित सूचना आदान प्रदानको नहुनु * कार्यभार बढी तथा सहयोगी नभएको * अभिलेख व्यवस्थित नहुनु
गुनासो व्यवस्थापन	तोकिएको	* गुनासोको लगबुक तथा गुनासोपेटिका राखी नियमित खोलिनु पर्ने र प्राप्त	* समय सन्दर्भ अनुसार गुनासोको पहिचन तथा

प्रमुख सूचकहरु	हाल सम्मको उपलब्धि	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु	मुख्य चुनौतिहरु
		सूचनालाई समयमा सुनुवाई गरिनु पर्ने	निदान नहुनु
सार्वजनिक परीक्षण	अभ्यास रहेको	* तोकिएको मापदण्ड अनुसार गरिनु पर्ने * प्रयाप्त सूचना सम्प्रेषण गरिनुपर्ने	* प्राय योजनामा सूचना पाटीको व्यवस्था नहुनु
सार्वजनिक सुनुवाई	चौमासिक रुपमा हुने गरेको	* Exit pole, citizen report card को प्रयोग हुनु पर्ने	* मानव संसाधन तथा बजेटको अपर्याप्तता
सामाजिक परीक्षण	सोचाइ रहेको तर कार्यान्वयनमा नआएको	* निर्देशिका तयार गरी सबैमा लागु गरिनु पर्ने	* जनशक्तिको व्यवस्थापन तथा परिचालन
नागरिक वडा पत्र र अद्यावधिक	भएको	* अद्यावधिक गर्नुपर्ने	* आफ्नो भवन नहुनु र सुरक्षाको समस्या
परियोजना लगानी तालिका (PFM) तयारी	केही योजनामा मात्र थालनी गरिएको	* सबैमा लागु गरिनु पर्ने	* दक्ष जनशक्तिको कमी
खरिद योजना तयारी	नभएको	* कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता	* जनशक्तिको अभाव
लक्षित वर्गमा बजेट विनियोजन स्थिति	बिनियोजन भएको	* लक्षित बर्ग केन्द्रित कार्यक्रम प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्नु पर्ने	* प्रभावकारी कार्यक्रमको माग तथा संचालन नहुनु
लैंगिक उत्तरदायी बजेट निर्माण	नभएको	* लैंगिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा गर्नुपर्ने	* कमजोर क्षमता
योजना तर्जुमा पूर्व बालभेला	प्रारम्भिक रुपमा सुरुवात भएको	* बाल भेलाको माग अनुसार बजेट बिनियोजन गर्नुपर्ने	* बजेट सिमित भएको
गाउँ यातायात गुरुयोजना	नभएको	* बजेट तथा संस्थागत क्षमतामा वृद्धि गर्नु पर्ने	* जनशक्तिको अभाव
विपद व्यवस्थापन (योजना, कोष)	प्रक्रियामा रहेको	* गुरु योजना निर्माणका लागि समिति गठन गरि कार्यान्वयन गर्नु पर्ने	* संचालन निर्देशिकालाई अध्यावधिक गरिनु पर्ने
अनुगमन समितिको सक्रियता	सक्रिय	* सूचकमा आधारित अनुगमन गर्नुपर्ने * क्षमता अभिबृद्धि तथा नियमित गर्नुपर्ने	* नियमितता नहुनु
योजना अनुगमन तथा सहजीकरण समिति गठन र सक्रियता	उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा गठन भएको	* क्षमता विकास गर्नुपर्ने * सक्रियता बढाउनुपर्ने	* प्रभावकारी कार्यान्वयनको अभाव
उपभोक्ता समितिमा समावेशीकरण	भएको	* अर्थपूर्ण सहभागिता र प्रभावकारी बनाउनु पर्ने	* टाठावाठाको वोलवाला
गाउँपालिकाको क्षमता जिआइएस लेखा सफ्टवेयर – Web-based Reporting – अन्य	 नभएको छ छैन	* लेखा सफ्टवेयर संचालन क्षमता अभिबृद्धि गर्नु पर्ने । * थप विषयगत क्षेत्रमा तालिम दिनुपर्ने * प्रतिवेदन प्रणालीलाई व्यवस्थीत गरिनुपर्ने	* दक्ष जनशक्तिको कमी

प्रमुख सूचकहरु	हाल सम्मको उपलब्धि	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु	मुख्य चुनौतिहरु
कर्मचारी पूर्ति संख्या		* अपुग संख्यामा पदपूर्ति गर्नुपर्ने, दोहोरो कार्यबोझ हटाउनु पर्ने	* सरुवा भइरहने, समयमा पदपुर्ती नहुनु
वडा सचिव क्षमता – सहभागितामूलक योजना तर्जुमा – अनुगमन प्रभावकारिता – जवाफदेहिता अभिवृद्धि	न्युन क्षमता पूर्णरुपमा कार्यान्वयन गर्न नसकिएको	* समसामयिक विषयमा नियमित क्षमता विकास तथा पुनर्ताजगी गरिनु पर्ने ।	* औजार उपकरणको कमी * दक्षजनशक्तिको कमी * अनुगमन नहुनु * जवाफदेहिता अभिवृद्धि सम्वन्धी जनचेतनाको कमी
गाउँपालिका तथा वडा कार्यालय भवन संख्या (कच्ची, पक्की)	गाउँपालिका भवन (निर्माणको चरणमा रहेको) वार्ड कार्यालय ६ वटा मध्ये ५ वटा रहेको	* सबै वडाको पक्की भवन बनाउनु पर्ने	* बजेट व्यवस्थापन
वातावरणमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम सञ्चालन	आंशिक रुपमा प्रारम्भ भएको	* पूर्ण कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने	* बजेटको कमी, विषयगत विज्ञताको कमी
वालमैत्री स्थानीय शासन	अभिमुखीकरण गर्न शुरु गरिएको	* सवै वडामा पुऱ्याउनु पर्ने * वालमैत्री गाउँपालिका घोषणा गर्न पहल गर्नुपर्ने	* चेतनाको कमी * दक्ष जनशक्तिको कमी * प्राथमिकतामा नपर्नु
खुला दिशामुक्त घोषणा	भएको	* पूर्ण सरसफाइ पालिका बनाउने तर्फ उन्मुख हुनुपर्ने	* जनचेतनाको कमी
छुवाछुत, भेदभाव मुक्त	सुधारोन्मुख रहेको	* सचेतनामूलक अभियान सञ्चालन गर्नुपर्ने	* परम्परागत संस्कृति
घरभित्रको धुवामुक्त पालिका	घोषणा नभएको कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको	* वैकल्पिक ऊर्जा प्रबर्द्धनमा जोड दिनुपर्ने	* जनचेतना, बजेट, पूर्वाधारको कमी
पूर्ण खोपयुक्त पालिका घोषणा	नभएको	* अभियान सञ्चालन गर्नुपर्ने	* खोपको उचित व्यवस्थापन
पूर्ण साक्षर पालिका	नभएको	* पूर्ण साक्षर अभियान चलाउनु पर्ने, नियमित अनुगमन र व्यवस्थापन हुनुपर्ने	* प्रभावकारीताको कमी
बजेटमा आन्तरिक स्रोतको हिस्सा	बढाउन प्रयासरत	* गाउँपालिकाको राजश्वका स्रोत पहिचान र परिचालन गर्नुपर्ने	* उचित पहल र परिचालनको कमी
सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने – जेष्ठ नागरिक – एकल महिला – वाल पोषण भत्ता – अशक्त – अपांगता		* तथ्यांक नियमित अद्यावधिक गरिनु पर्ने	* अनुगमन, मूल्यांकन तथा प्रतिवेदन कार्यान्वयन

२.४ गाउँपालिकाका समस्याहरुको विश्लेषण

जनजीवनलाई सहजता ल्याउन सकिने बिषयवस्तुहरु जस्तै : सडक, खानेपानी, सिंचाई, विद्युत, पुल पुलेसा, भवन आदि जस्ता विकासका पूर्वाधार जसको अभावले नागरिकलाई समस्या परिरहेको हुन्छ ति नै समस्याहरु हुन । त्यसैले वर्तमानमा विद्यमान भएको अवस्था वा देखा परेको समस्यालाई विश्लेषण गरि भावी उपाय वा समाधान खोजिन्छ । यदि समस्याको उचित विश्लेषण हुन सकेन भने त्यसको ठोस समाधान हुन सक्दैन । सहभागितामूलक विधिबाट पहिचान गरिएका हिलिहाङ गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजनाले सम्बोधन गर्नुपर्ने समस्याहरु विश्लेषण गरिएका छन् । यहाँका मुख्य समस्याहरु विषयगतरुपमा तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

समस्या	**समस्या कारण**	**समाधानको उपायहरु**
	१. आर्थिक विकास	
कृषि		
● सिँचाइको अभाव	● पानीको सहज स्रोत नहुनु र भएका स्रोतहरुको राम्रो व्यवस्थित गर्न नसक्नु	● पानीको स्रोतको पहिचान र लिफ्टिङ पद्धतिबाट समेत सिँचाईको व्यवस्था गर्ने
● माटोको उर्वरा शक्ति घट्दै गएको	● रासायनिक मलको प्रयोग अत्यधिक हुनु	● प्राङगारिक मल तथा जैविक विषादिको प्रयोग बढाउने ● माटो परीक्षण तथा उपचार गर्ने
● कृषि परम्परागत निर्वाहमुखी मै सिमित नहुनु	● चेतना र आधुनिक प्रविधिको प्रयोगको अभाव ● आधुनिक प्रणालीको प्रयोगमा सरकारबाट आवश्यक वातावरण निर्माण हुन नसक्नु ● भण्डारणको अभाव ● उन्नत जाताको कृषि विउ प्रयोग नगरिएको	● आधुनिक प्रविधिको प्रयोगबाट खेतीको विकास गर्न गाउँपालिकाबाट सहयोग गर्ने
● कृषिजन्य उद्योग र कृषि बजारको अभाव	● कृषि बजारको पूर्वाधारको अभाव ● आवश्यक वातावरणको निर्माण नभएको	● कृषि जन्य उद्योगको संचालनको लागि प्रोत्साहन गर्ने ● कृषिबजार संचालनको लागि गाउँपालिकाबाट आवश्यक सहयोग प्रदान गर्ने
उद्योग, व्यवशाय तथा वित्तीय क्षेत्र		
● आर्थिक अभाव	● सहज ऋण उपलब्ध नहुनु ● चर्को व्याजदर	● बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण उपलब्ध गराउन गाउँपालिकाबाट सहजीकरण गर्ने
● व्यापारमा एकाधिकार	● व्यापारिक तथा व्यवशायिक संस्था कमी	● सहकारी मार्फत व्यापार तथा व्यवशाय संचालन गर्ने
● स्थानीय सामाग्रीले बजार नपाएको जस्तै डोका, डाला	● यस्ता सामानको खरिद केन्द्रको अभाव ● बजारमा यस्ता सामाग्रीको	● स्थानीय उत्पादनलाई प्रोत्साहन हुने खालको नीति बनाउने तथा कार्यन्वयन गर्ने

समस्या	समस्या कारण	समाधानको उपायहरु
	माग घट्दै जानु	
● बचत गर्ने बानीको अभाव	● बचतको महत्व नबुझ्नु ● वचत गर्ने सहज वातावरण नहुनु	● वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम संचालन गर्ने
पशुपालन		
● पशुपालन व्यवशायिक नहुनु	● उन्नत जातको पशुको उपलब्धता सहज नहुनु ● आवश्यक सहज रुपमा ऋण तथा तालिम आदिको अभाव	● ऋण तथा अन्य आवश्यक सहयोग गाउँपालिकाले सहयोग तथा सहजीकरण
● पशुपालन व्यवशाय नाफामुलक हुन नसक्नु	● रोग लाग्ने तथा आवश्यक पोषणको अभाव	● गाउँपालिकाले पशु प्राविधिक उपलब्ध गराउने ● पोषणका लागि आवश्यक ज्ञान तथा सामाग्री उपलब्ध गराउने
	२. सामाजिक विकास	
शिक्षा		
● भौतिक पूर्वाधार तथा जनशक्तिको कमी ● प्राविधिक भन्दा बढि सैद्धन्तिक खालको शिक्षा ● सिकाइ उपलब्धी दर न्यून ● विचमा कक्षा छाड्ने प्रवृत्ति	● शिक्षामा न्यून लगानी ● समय सापेक्ष पाठ्यक्रममा परिमार्जनको कमी ● मातृभाषामा पढाइ नहुनु ● अभिभावकहरुमा शिक्षा प्रतिको लगावमा कमी	● शिक्षाको पूर्वाधार निर्माणमा लगानी बढाउनु पर्ने ● प्राविधिक र व्यवशायमुलक शिक्षामा लागु गर्नुपर्ने ● प्राविधिक धारको विद्यालय संचालन गर्नुपर्ने ● अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा प्रभावकारी ढंगले कार्यन्वयन गर्नुपर्ने ● विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने
	महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक	
● महिला बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा सामाजिका सुरक्षा ● समानुपालिक लैंगिक सहभागितको कमी ● लैंगिक तथा उमेरगत विभेद जेष्ठ ● नागरिकको जीवनयापनमा कठीनाई ● पारिवारिक तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा बालमैत्री वातावरणको अभाव	● सकारात्मको विभेदको अवधारणालाई कार्यन्वयनमा नल्याउन ● आर्थिक विपन्नता, अशिक्षा, तथा प्रोत्साहनमा कमी ● बालअधिकार प्रति जिम्मेवार व्यक्ति तथा संस्थाहरुको कम चासो ● हिँसा बिरुद्धको कानून तथा नियमहरुको प्रभावकारी कार्यानयन नहुनु ● बढ्दो सहरमुखी र विदेश पलायनको अवस्था	● सकारात्मक विभेदको अवधारणालाई स्पष्टकानून तथा मापदण्डको आधारमा कार्यन्वयन गर्ने ● जेष्ठ नागरिकहरुको ज्ञान सीप तथा अनुभवको उपयोग तथा सम्मान हुने वातावरण निर्माण गर्ने ● बाल अधिकार तथा महिला हिँसा जस्ता महत्वपूण पक्षहरुलाइ समेटी चेतना बढाउने कार्यक्रम संचालन गर्ने
	स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	
सहज र सुलभ स्वास्थ्य	● पर्याप्त लगानीको अभाव	● स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बढाउन

समस्या	समस्या कारण	समाधानको उपायहरु
उपचार सेवाको कमी स्वास्थ्य शिक्षाको कमी **असर** (कुपोषण, प्रसुती तथा विरामीको हेरचाह नहुनु, समयमा उपचार गर्ने ठाउँमा नपुऱ्याउनु, धामीझाँक्री जस्ता परम्परागत र अन्धविश्वासमा भरपर्नु, यौन शिक्षाको कमी, परिवार नियोजनका साधनप्रतिको व्यवास्ता वा अरुची)	● स्वस्थ व्यवहार सम्बन्धी ज्ञानको कमी ● प्रदुषण (विकास निर्माणको काम गर्दा वातारणीय प्रदुषणलाई ध्यान नदिनु) ● आवश्यक स्वास्थ्य पूर्वाधारको अभाव ● सहज र सुलभ यातायातको साधनको कमी	पर्ने ● सोच र व्यवहारमा परिवर्तन गराउने गरी स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने ● स्वास्थ्य जनशक्ति बढाउनु पर्ने ● सरसफाईलाई विशेष जोड दिइ कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने
३. भौतिक पूर्वाधार विकास		
सडक		
● सडक सञ्जाल पर्याप्त नहुनु ● बर्षै भरी संचालन हुने सडक नभएको ● सडक निर्माण गर्दा सडकको मापदण्ड अनुसार निर्माण नभएको	● सडक निर्माण तथा मर्मत सम्भारमा बढि खर्चिलो र टिकाउ नभएको ● प्राथमिकता तथा औचित्यको आधारमा नभई व्यक्तिगत पहुँचको आधारमा निर्माण गरिने परिपाटी ● पहिरो तथा अन्य जोखिम रहेको	● सडक निर्माण प्राथमिकताको आधारमा गरिनुपर्ने ● छरिएर रहेको वस्तीलाई एकीकृत गर्दै जाने ● वातावरण मुल्याँकनको आधारमा मात्र सडक निर्माण गर्नुपर्ने ● स्थानीय उपभोक्ताहरु तथा नागरिकहरुको अपनत्व हुने वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने ● आगामी दिनहरुमा सडक नयाँ सडक निर्माण भन्दा भएको सडकहरुको स्तरोन्नती गर्दै जाने कुरालाई प्राथमिकता दिने (जस्तैः नाली निर्माण, वाल निर्माण, ढल निर्माण तथा निकास, ग्राभेलिङ आदि) ● सडक निर्माणको गाउँपालिका, वडा तथा उपभोक्ताहरुको संयुक्त अनुगमन समिति बनाई प्रभावकारी अनुगमन गर्ने
विद्युत (उर्जा)		
● विद्युतको पहुँच सबै नागरिकमा नपुगेको ● विद्युत आपूर्ति भरपर्दो नभएको	● निर्माण कार्य गुणस्तरीय नभएको ● अति गरिवीको अवस्था	● निर्माणको प्रभावकारी अनुगमन गर्ने तथा निर्माण गर्ने पक्षलाई उत्तरदायी बनाउने ● साँच्चीकै विपन्न परिवारलाई विद्युत जडानमा सहयोग गर्ने ● गुणस्तरीय सामानको प्रयोग भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ● आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थ ागर्ने
संचार		

समस्या	समस्या कारण	समाधानको उपायहरु
• सूचना प्रवाह त्यति भरपर्दो र गुणस्तरीय नभएको • सबैको पहुँचमा नभएको • सामान्य मानिसको क्रयशक्ति भन्दा बाहिरको विषय बनेको (विशेष गरी इन्टरनेट)	• केहि कम्पनीको मात्रा एकाधिकार रहेको • निर्माण तथा सामान खरिदमा प्रभावकारी अनुगमन हुन नसकेको	• गाउँपालिकाले संचारलाई प्रभावकारी ढंगले प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाउने • गाउँपालिकले सेवा प्रदायक कम्पनीसँग आपसी समन्वय गर्ने • ल्याण्ड लाइन टेलिफोन विस्तारमा जोडदिने
४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन		
	वन तथा वातावरण	
• वनबाट उचित लाभ लिन नसक्नु	• वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन नहुनु • नीति नियम तथा कानूनको सहिढंगले प्रयोग नहुनु • वनको उपदायता बारे आम मानिसमा जानकारी नहुनु	• ऐन नियमबारे आम मानिसलाई जानकारी गराउने र त्यसको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्ने • वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनलाई व्यवहारमा उतार्ने • आवश्यक कानून गाउँपालिकाले पनि निर्माण गर्ने र लागु गर्ने
• वन फँडानी भएको	• काठ निकासी • दाउरा सेउलाको अवैज्ञानिक ढंगबाट प्रयोग हुनु • अनावश्यक वातावरणलाई ध्यान नदिइ सडक निर्माण गर्नु	• ऐन नियमबारे आम मानिसलाई जानकारी गराउने र त्यसको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्ने • वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनलाई व्यवहारमा उतार्ने • आवश्यक कानून गाउँपालिकाले पनि निर्माण गर्ने र लागु गर्ने
• नीजिवन बारे स्पष्टता नहुनु	• राज्यको सहयोग प्राप्त नहुनु • नीजिवन बारे जानकारीको कमी • लगानीको सुनिश्चितता नहुनु	• स्पष्ट नीतिनियमको व्यवस्था • नीजिवन सम्बन्धी प्रचार प्रसार तथा अभिमुखीकरण • बजारको लागि सहजीकरण गर्नुपर्ने
• पानीको मुहान नसक्नु • पहिरोको जोखिम बढ्दो	• अवैज्ञानिक ढंगको वनपैदावरको प्रयोग • जथाभावि सडक निर्माण • पानीको मुहानको संरक्षण नहुनु	• वनको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन • सडक निर्माणमा वातावरण पक्षलाई ध्यान दिने • पानीको मुहान भएको क्षेत्रमा बृक्षारोपण गर्ने • पोखरीहरुको संरक्षण गर्ने • थप आहाल वा पोखरीहरुको निर्माण गर्ने
• वातावरणीय प्रदुषण र खाद्यपदार्थ पनि विषादि युक्त हुनु	• रासायनिक मल तथा औषधिको बढ्दो प्रयोग • प्लाष्टिकको झोला तथा प्याकिङको बढ्दो प्रयोग • वन डढेलो	• अर्गानिक मल खेतीको प्रवर्द्धन गर्ने • प्लाष्टिक प्रयोग विरुद्ध जनचेतना जगाउने र २० माइक्रोकोन कमको प्लाष्टिक प्रयोगमा रोक लगाउने • वन डढेलो विरुद्धको अभियान संचालन गर्ने र स्थायी संयन्त्र परिचालन गर्ने
	विपद् व्यवस्थापन	

समस्या	समस्या कारण	समाधानको उपायहरु
● विपद्बाट हुने क्षति बढ्दै जानु	● विपद् पछिको अवस्थाको राम्रो तयारी नहुनु ● दक्ष जनशक्तिको अभाव ● विपद्का कारण र असर बारे जानकारी नहुनु ● स्थानीय सरकारले विपद् व्यवस्थापनमा जोड नदिइनु	● विपद् व्यवस्थापनको योजना बनाइ त्यसको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्ने ● विपद्का कारण असरबारे अभियानको रुपमा प्रचार प्रसार गर्ने
५. संस्थागत विकास तथा सुशासन		
● गापा तथा वडा कार्यालयहरुको लागि आफ्नै सुविधा सम्पन्न भवनको अभाव	● भर्खर गठन भएका संरचना ● भवन निर्माणको लागि स्रोतको अभाव ● गाउँपालिकाको केन्द्र कहाँ राख्ने भन्नेमा विवाद ● कार्यान्वियन पक्ष फितलो	● प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग लगानीको लागि पहल गर्नुपर्ने ● सहमति वा कानून बमोजिम समाधान गर्नुपर्ने ● उच्च प्राथमिकतामा राखी कार्यन्वयन गर्नुपर्ने
● कर्मचारीको अभाव	● संक्रमण कालिन अवस्था	● चाँडो व्यवस्था गर्न सम्बन्धित निकायमा दबाव दिने वा पहल गर्ने
● दक्ष जनशिक्तको अभाव	● कर्मचारीको लागि क्षमता विकास तालिमको अभाव ● कर्मचारीहरुमा उत्प्रेणाको अभाव ● विधागत शिक्षण संस्थाको अभाव	● कर्मचारहरुको लागि क्षमता विकास तालिम संचालन गर्ने ● कर्मचारीहरुमा उत्प्रेणा जगाउने खालको वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने विशेष गरी जनप्रतिनिधिहरुको तर्फबाट
● एकल तथा साझा अधिकारको प्रयोग सम्बन्धी कानूनको अभाव	● आवश्यक जनशक्तिको कमी ● जनप्रतिनिधिहरुमा पनि क्षमताको कमी ● कानूनको महत्वको बारेमा जिम्मेवार पक्ष जागरुक नहुनु	● जनप्रतिनिधिहरुलाई कानूनको महत्व र यसको निर्माण प्रक्रियाबारे अभिमूखीकरणको व्यवस्था ● दक्ष कर्मचारीको व्यवस्था ● विज्ञहरुको व्यवस्था गरी कानून निर्माणको कामलाई अगाडि बढाउनु
● प्रस्ताव गरिए अनुसार राजश्व संकलन नहुनु	● कर तिर्नु दायित्व हो र सेवा प्राप्त गर्नु अधिकार हो भन्ने जानकारी आम जनतामा नहुनु ● जनतालाई कर तिर्न पर्ने वातावरणको निर्माण गर्न नसक्नु ● कर्मचारीको अभाव ● राजश्व उठाउने काम प्रति गाउँपालिकाको उदासिनता	● कर सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने ● राजश्वको बृद्धि कसरी गर्ने भन्नेमा जनप्रतिनिधिहरुलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने
● राजश्वको स्रोतहरुको कमी	● राजश्वस्रोतहरुको सम्भाव्यता सम्बन्धी अध्ययनको अभाव	● राजश्वको महत्व र सम्भाव्यताबारे जनप्रतिनिधहरुलाई अभिमूखीकरण

समस्या	समस्या कारण	समाधानको उपायहरु
	● कानूनको अभाव ● राजश्व बढाउन सक्नेखालको पूर्वाधरहरुको कमी (जस्तै पर्यटन स्थलहरुको विकास, पार्क तथा पदमार्गहरुको निर्माण तथा संचालन, साहसिक पर्यटनको विकास, साँस्कृतिक ऐतिहासिक महत्वका स्थानहरुको विकास तथा प्रचार प्रसार आदि)	● पर्यटकीय स्थलहरुको पहिचान र प्रवर्द्धन

२.५ गाउँ विकासको लागि उपलब्ध अवसर तथा सम्भावनाहरु

गाउँको आवश्यकता तथा चाहना परिपूर्तिका लागि उपलब्ध हुन सक्ने वा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत, मानव संसाधन, नीतिगत आधारहरु, भौतिक पूर्वाधारहरु नै अवसर हुन् । यसबाट प्राप्त हुन सक्ने उपलब्धी नै सम्भावना हुन् । आर्थिक तथा सामाजिक विकासका दृष्टिकोणबाट हिलिहाङ गाउँपालिका विकासको प्रचुर अवसर र सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो भन्दा फरक नपर्ला । विशिष्टताका हिसावले यस गाउँपालिका क्षेत्रमा विकासका मुख्य मुख्य निम्न अवसर तथा सम्भावनाहरु रहेका छन् ।

- गाउँपालिका राष्ट्रिय सडक मार्ग (मेची लोकमार्ग) सँग जोडिएको छ र अधिकाँश वस्ती तथा टोलसम्म मौसमी भएतापनि सडक सञ्जाल पुगेको छ ।
- यो गाउँपालिका तमोर, काबेली जस्ता हिमनदि रहेका छन् र यसबाट जलविद्युत लगायत विविध क्षेत्रको विकास गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- यो गाउँपालिका तरकारी उत्पादनको लागि उपयुक्त गाउँपालिका हो, यहाँ गोलभैँडा, आलु जस्ता तरकारीको राम्रो उत्पादन हुने गरेको छ । यस गाउँपालिकाबाट निकासी हुने कृषि जन्य वस्तुमा तरकारीको अग्रणी स्थान रहेको छ । यसको राम्रो प्रबर्द्धन गर्न सकेमा गाउँबासीको आम्दानीमा उल्लेखनीय सुधार गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- यहाँ पर्यटकीय सम्भावना बोकेका हिलिहाङ दरबार जस्ता स्थानहरु रहेका छन् जसको विकास र प्रबर्द्धन गर्न सकिएमा पर्यटनबाट समेत रोजगारी तथा आम्दानी लिन सकिन्छ ।

२.५ गाउ`` विकासका प्राथमिकताहरु

यस हिलिहाङ गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजना तर्जुमाका क्रममा पहिचान भएका समस्या तथा सम्भावना र उपलब्ध अवसरहरुका आधारमा सहभागितामूलक छलफलबाट तल उल्लेख गरिएअनुसारका बिषयक्षेत्रहरुको प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरिएको छ । यी प्राथमिकताका आधारमा गाउँपालिकाले आयोजना छनौट, लगानी बृद्धि तथा उचित कार्यान्वयन गर्दा सन्तुलित, समावेशी तथा दिगो विकास हुने देखिन्छ ।

१. सडक तथा यातायात
२. कृषि तथा पशु विकास
३.शिक्षा

४. स्वास्थ्य

५. खानेपानी तथा सरसफाई

६.ऊर्जा

७. वन तथा जडिवुटी

८. पर्यटन

९. संचार

१०. वस्ती विकास

११. खेलकूद

१२. धार्मिक, सांस्कृतिक विकास

परिच्छेद ३ : गाउँ विकासको दीर्घकालिन सोँच तथा निर्देशक सिद्धान्तहरु

३.१ गाउँ विकासको दीर्घकालिन सोच (Vision) तथा लक्ष (Goal)

प्रस्तुत आवधिक गाउँ विकास योजनालाई हिलिहाङ गाउँपालिकाको अपेक्षित विकासले कता डोऱ्याउने हो, त्यसतर्फ दीर्घकालीन सोंच निर्धारण गर्नुपर्ने हुन्छ । दीर्घकालीन सोंच सामान्यतः आवधिक गाउँ विकास योजना अवधिभित्र प्राप्त हुने नभई दुई तीन दशक अवधिसम्मको आदर्श कल्पनाका रुपमा निर्धारण गर्ने मान्यता अनुसार हिलिहाङ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंच तय गरिएको छ । गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंच निर्धारण गर्दा जनप्रतिनिधिहरु, गाउँपालिकामा रहेका क्रियाशिल राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखाका कर्मचारीहरु, गैसस तथा निजीक्षेत्र, नागरिक समाज/संस्थाका प्रतिनिधिहरु लगायत सरोकारवालाहरुको सहभागिता र आम समहतिका आधारमा सकेसम्म गाउँपालिकाको समष्टिगत पक्षलाई झल्काउने गरी तय गरिएको छ । सहभागितामूलक प्रक्रिया (Participatory Process) द्वारा निर्धारण गरिएको हिलिहाङ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोचलाई निम्न अनुसार निर्धारण गरिएको छ । यसलाई हासिल गर्नेतर्फ हिलिहाङ गाउँपालिकाको प्रस्तुत आवधिक गाउँ विकास योजनाले निर्दिष्ट गरेको लक्ष्य, उद्देश्य तथा कार्यक्रमहरु निर्देशित रहनेछन् ।

"हिलिहाङको समृद्धि
कृषि, उर्जा, पर्यटन र प्रविधि"

हिलिहाङ गाउँपालिकाको उल्लेखनीय लगानी अझैपनि शैक्षिक क्षेत्रको विकासमा नै केन्द्रित भइरहेको छ । विद्यालयहरुको भौतिक संरचना, गुणस्तरिय शिक्षा र प्राविधिक शिक्षामा जोड दिइ गाउँबासीको रोजगारी बढाउने लक्ष्य गाउँपालिकाले लिएको छ । त्यस्तै यो गाउँपालिका कृषि उत्पादनमा खास गरी नगदे वाली र तरकारी राम्रो उत्पादन हुने स्थान हो । यहाँको हावापानीमा कृषिमा उद्यमशिलता र व्यवशायीकरण प्रमुख सम्भावना रहेको हुँदा कृषि क्षेत्रको विकासबाट गाउँपालिकाको पहिचान र समृद्धिको आधार बन्न सक्दछ । त्यस्तै गरी यस गाउँपालिका भित्र विभिन्न स्थानमा भएका पर्यटकिय क्षेत्रहरुको विकास गर्न सकिएमा पर्यटनबाट पनि रोजगारी बृद्धि गर्न सकिन्छ । एक्कासौं शताब्दीको विकास र सुशासनको आधार प्रविधिको विकास भएकाले यसको प्रयोगबाट नै कृषि तथा अन्य क्षेत्रको विकास हुने भई समृद्धि सम्भव भएकाले दीर्घकालिन सोचमा प्रविधिलाई जोड दिइएको छ । तमोर तथा काबेली लगायत नदिनाला भएकाले उर्जाको विकास पनि गाउँको विकासको एउटा ठूलो आधारको रुपमा लिइएको छ ।

न्युन संख्यामै भएपनि सबै हिलिहाङबासीहरु खानेपानी तथा सरसफाई सेवाबाट पछाडि परेको तथ्यांकले देखाउँदछ । अवका दिनमा सबै हिलिहाङबासीहरुलाई सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध गराउनु पनि गाउँपालिकाको चुनौति रहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सुरक्षित आवास, सडक पूर्वाधार, आधुनिक सञ्चार (कम्प्यूटर, इन्टरनेट, टेलिफोन, मोवाइल) का सुविधा पर्याप्त र गुणस्तरीय रुपमा सञ्चालनमा ल्याउनु पर्ने चुनौति रहेको छ । यी सबै कार्य गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत साधनबाट मात्र सम्भव नहुने हुँदा सबै हिलिहाङको विकासमा कसरी सार्वजनिक तथा निजी लगानीलाई आकर्षण गर्ने कुरा अर्को चुनौतिको रुपमा रहेको छ । अर्को तिर सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछि परेका वर्ग समुदायहरु महिला, दलित तथा बालवालिकालाई विकासको केन्द्रमा राखी तिनीहरुका लागि समग्र सामाजिक, साँस्कृतिक र आर्थिक न्याय दिलाउने गरी गाउँको विकास प्रयास केन्द्रित गर्नु आबश्यक रहेको छ र गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोँच त्यस तर्फ लक्षित रहेको छ ।

समष्टीगत लक्ष्य

हिलिहाङबासीको जीवनस्तरमा दीगो र गुणात्मक सुधार भएको हुने ।

सूचकहरुः

- गरिवीको रेखामुनीको जनसंख्या २१ बाट ५% मा झरेको हुनेछ ।
- मानव विकास सुचांक ०.४९४(पाँचथर जिल्लाको आधारमा) बाट ०.५८९ पुगेको हुनेछ ।
- हिलिहाङबासीको अपेक्षित औसत आयु ६८.१२ (पाँचथर वर्षबाट ७३ वर्ष पुगेको हुनेछ
- औसत साक्षरता दर (५बर्ष भन्दा माथिको) ८२ बाट ९८% पुगेको हुनेछ ।

३.२ निर्देशक सिद्धान्तहरु

हिलिहाङको विकासका समष्टीगत लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु प्राप्त गरी दीर्घकालीन सोँच उन्मुख गाउँको विकास प्रक्रियालाई अगाडी बढाउन निम्न अनुसारका विकासका निर्देशक सिद्धान्तहरु तय गरिएको छ । गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंचलाई हासिल गर्न यी निर्देशक सिद्धान्तहरु लागु गरिनेछ । गाउँपालिकाका विषयगत योजनाहरु तथा रणनीतिक र वार्षिक योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा यि निर्देशक सिद्धान्तहरुको परिपालन भए नभएको सुनिश्चित गरिनेछ ।

• जनकेन्द्रित विकास : लाभग्राहीको अर्थपूर्ण सहभागिता

विकासका लागि विकास नभई सबै हिलिहाङबासीको लागि विकास सबै हिलिहाङबासीहरुको उन्नति प्रगति र अर्को शब्दमा भन्ने हो भने हिलिहाङका जनताको समृद्धिसँग जोडिएको हुन्छ । विकासले के कुन पक्ष र बिषयलाई सम्वोधन गर्नुपर्छ भन्ने कुरा स्थानीय विशिष्ठतामा भर पर्दछ । विशेषतः हालसम्म पनि विकासको लाभबाट बञ्चित समुदाय, दलित, पिछडा वर्ग, महिला, बालबालिका, अपांगता भएका व्यक्ति, आदिवासी जनजाति लगायत यातायातको सुविधा तथा भौगोलिक रुपमा पछि परेका गाउँ टोलका जनतालाई केन्द्रमा राखी योजना तथा बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिनेछ । पछाडि पारिएका समुदाय एवं वर्गको सवलीकरण एवं सशक्तीकरण गर्दै सामाजिक एवम् आर्थिक सशक्तिकरण गरिनेछ ।

• प्राकृतिक स्रोतको दिगो उपयोग तथा वातावरणमैत्री विकास

गाउँपालिकाले विकास योजना सञ्चालन गर्दा स्थानीय स्रोत, साधन, सम्पदाको बुद्धिमतापूर्ण एवं दिगो रुपमा उपयोग गर्ने र वातावरणलाई क्षति नपुग्ने गरी योजना तथा कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । गाउँपालिकालाई हरियाली पालिकाको रुपमा विकास गर्न पहल गरिनेछ ।

• बालमैत्री स्थानीय शासनको प्रवर्द्धन

गाउँपालिका भित्र जनसंख्याको लगभग आधा जनसंख्या वालवालिकाको रहेका छन् । बालस्वास्थ्य, बालशिक्षा तथा बालबिकास, बालसंरक्षण तथा बालसहभागितामा हुने लगानी समृद्ध र दिगो विकासको महत्वपूर्ण आधारस्तम्भ हुने हुँदा बालमैत्री स्थानीय शासनको स्थापना र सुदृढीकरण गरिनेछ । गाउँपालिकामा विकासका क्रममा सञ्चालन गरिने समाजिक, आर्थिक एवं पूर्वाधार निर्माणसँग सम्बन्धित योजना/आयोजनाहरु को तर्जुमा पक्रियामा बालबालिकाको पहुँच एवं अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।

• वस्ती विकास

अव्यवस्थित बस्ती, बजारकेन्द्रित वसोवास तथा वसाइँ सराई, जीविकोपार्जनका गतिविधिमा आउने परिवर्तनलाई ध्यानमा राखि वस्ति विकास गर्ने नीति लिइनेछ । व्यवस्थित वस्ती विकास र बजारकेन्द्रको विस्तारलाई व्यवस्थित गरिनेछ । नगरउन्मुख वस्तीहरुलाई सेवाकेन्द्रसँग आवद्ध गराई सेवा प्रदान गर्ने, बजार क्षेत्रमा फोहोरमैला एवं ढल निकास प्रणाली स्थापना गर्ने, गराउने नीति लिइनेछ । अर्को घर घरमा सडक होइन सडकमा घर वस्ति भन्ने अवधारणालाई अगाडि बढाइनेछ ।

- **संस्थागत विकास**

हालको स्थानीय तह, स्थानीय सरकार हो । स्थानीय सरकार नागरिकलाई सेवा प्रदान गर्ने घरदैलोको सरकारका रुपमा लिइन्छ । स्थानीय सरकारहरु संस्थागत र संरचनागत चुस्तताको रुपमा रहन सकेमा मात्र जनतालाई प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्न सक्षम हुन्छन् । यसका लागि समग्र राष्ट्रिय सन्दर्भ (लोकतान्त्रिक संघीय ढाँचामा राज्यको पुनर्संरचना र नयाँ संविधान अनुसारको कार्यअधिकारक्षेत्र) समेतलाई ध्यानमा राखी नगरोन्मुख क्षेत्रहरुलाई समेटेर आवश्यक पूर्वाधार विकास र समन्वय गर्न विद्यमान गाउँपालिकाको आन्तरिक संगठनलाई चुस्त र दुरुस्त पार्दै लगिनेछ ।

गाउँ विकासमा विकासका साझेदार सवै संघ संस्थाहरुसँगको आपसी समन्वय र सहकार्यलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ । संघीय तथा प्रदेश स्तरका योजना तथा कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाको तर्फबाट उपयुक्त वातावरण निर्माण गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने सवै विकास योजनाहरुलाई एकीकृत र समन्वयात्मक तुल्याउन गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता तथा सहकार्यको संस्कृति विकास गर्ने कार्यप्रणाली अवलम्वन गरिनेछ । यसैगरी विकासका कार्यहरुलाई एकीकृत ढंगले सञ्चालन गर्न एवं अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिका तहमा विकासका सवै सरोकारवालाहरुको संस्थागत क्षमताको विकासमा जोड दिइनेछ ।

- **गैसस, निजी क्षेत्रको विकास साझेदारिता**

गाउँ विकासमा सार्वजनिक क्षेत्रका अलावा निजी क्षेत्र र सहकारीको माध्यमबाट साझेदारी विकासका लागि उपयुक्त वातावरण बनाउनु गाउँ विकासको निर्देशक सिद्धान्त हुनेछ । निजी क्षेत्र प्रबर्द्धनका लागि आवश्यक शान्ति सुरक्षा, सार्वजनिक पूर्वाधार, लाभको न्यायोचित बाँडफाँडको प्रबन्ध गरिनेछ ।

- **सामाजिक समावेशीकरण र न्याय (भेदभाव रहित समाज)**

जातीय, लैंगिक, भौगोलिक, उमेरगत, धर्म तथा क्षमता आदिका आधारमा गाउँ विकासका हरेक क्रियाकलापमा भेदभाव गरिने छैन । विकासका क्रियाकलापमा निर्णय प्रक्रिया, लाभको वाँडफाँडमा सवै क्षेत्र तथा पक्षको सहभागिता गराइनेछ । पछि परेका वर्ग र समुदायको जीवनस्तर उठाउने योजनालाई प्राथमिकता दिइनेछ । साथै गाउँपालिका स्तरिय आयोजनाहरुको निर्माण गर्दा अपाँगमैत्री रुपमा सञ्चालन गरिनेछन । अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सम्मानजनक जीवनयापनका लागि उपयुक्त वातावरण बनाईनेछ ।

- **सुशासन (पारदर्शिता, जवाफदेहिता, निस्पक्षता, सहभागिता)**

सार्वजनिक सेवालाई प्रभावकारी रुपमा प्रवाह गर्न सार्वजनिक निकायहरुबाट प्रवाह गरिने सेवा तथा ती निकायमा कार्य गर्ने कर्मचारीहरुलाई पारदर्शी एवं जवाफदेही बनाइनेछ । सामाजिक विभेद एवं वहिष्करणमा परेका वर्ग-समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता गराउँदै हिलिहाङ गाउँपालिकालाई विभेद सून्य गाउँपालिकाको रुपमा विकास गरिनेछ । संविधान र कानुनहरुको पूर्ण पालना गर्दै पारदर्शी र जवाफदेहीताका संयन्त्र तथा औजारहरुको परिचालन गरिनेछ । नागरिक समाजहरुलाई सशक्तीकरण गर्दै नागरिकका आवाजहरुलाई विकास योजनाहरुका माध्यमबाट सम्बोधन गरिनेछ ।

- **कला, सँस्कृतिको जगेर्ना**

हिलिहाङ स्थानीय कला र संस्कृतिको हिसाबले धनी गाउँपालिका हो । खास गरी लिम्बु संस्कृतिको महत्वपूर्ण सम्पत्तिका रुपमा रहेको स्थानीय कला र सँस्कृतिको जगेर्नाबाट गाउँपालिकाको विकासमा योगदान पुग्न सकिन्छ । यहाँको कला सँस्कृति तथा ऐतिहासिक क्षेत्रहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा ध्यान दिइनेछ । यसको समुचित प्रयोगबाट पर्यटन विकास, स्थानीय समाजिक सद्भाव र मनोरञ्जन प्रदान गर्ने माध्यमका रुपमा विकास गरिनेछ ।

- **अभियानमूलक विकास**

गाउँपालिकामा विकासका गतिविधिहरुलाई जनताको आवश्यकता अनुसार विश्वासिलो बनाउन, आम नागरिकको उच्च सहभागिता सुनिश्चित गर्न अभियानात्मक विकास प्रक्रिया अवलम्वन गरिनेछ । सवै विषय क्षेत्रमा जनताको आवश्यकता अनुसार अभियानात्मक विकास कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँपालिका, पूर्ण खोपयुक्त गाउँपालिका, पूर्ण साक्षरतायुक्त गाउँपालिका, जातीय छुवाछुतरहित गाउँपालिका, घर भित्रकोधुँवामुक्त गाउँपालिका, पूर्ण उज्यालो गाउँपालिका, वोक्सीप्रथा, दाइजोप्रथा, महिलामाथि हुने घरेलु हिँसाका घटना शून्य गाउँपालिका, सुधारिएको गोठ, एक गाउँ एक उत्पादन, एक वस्ति एक सार्वजनिक चर्पी, एक गाउँ एक उद्यम, एक सार्वजनिक संस्था एक इन्टरनेट आदि केहि महत्वपूर्ण अभियानका रुपमा विकास गरिने छ ।

- **विकासमा राजनीतिक एकता**

प्रस्तुत आवधिक रणनीतिक विकास योजनाले हिलिहाङको विकासका लागि विकासमा राजनीतिक एकता कायम गरी उपलब्ध स्रोत, साधन र अवसरको अधिकतम उपयोग गर्दै गाउँवासीलाई सेवा, सुविधा प्रवाह गर्दै थप स्रोत र साधनका लागि आ-आफ्नो क्षेत्रबाट एकताबद्ध भई प्रयासरत रहने सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्ने सहमति भएको छ ।

३.३ आवधिक गाउँ विकास योजनाको एकीकृत सोच तालिका

हिलिहाङ गाउँपालिकाको आवधिक गाउँ विकास योजनाको लक्ष्य, उदेश्य तथा कार्यक्रमलाई एकीकृत रुपमा तलको एकीकृत सोच तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । तालिकामा प्रस्तुत गरिएको सोच तालिकामा आवधिक गाउँ विकास योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य तथा उपलब्धी मापनका सूचकहरु तथा आधारहरु र जोखिम पक्ष वा सिमाहरु रहेका छन ।

३.४ गाउँ विकासका लक्ष, उद्देश्य तथा विषयगत उद्देश्यहरु

हिलिहाङ गाउँपालिकाको आवधिक रणनीतिक विकास योजना (आ.व.२०७६/७७-२०८०/८१) को समष्टीगत लक्ष्य, उद्देश्य, प्रतिफलहरु तथा सोको वस्तुगत तवरले मापन गर्ने सूचकहरु, पुष्ट्याईका आधार र जोखिमहरुको विवरण परिच्छेद ४ मा तर्कबद्ध खाकाको रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.५ सम्भावित स्रोत व्यवस्थापन र नपुग स्रोत परिचालन

यो आवधिक योजनाको कार्यान्वयन विभिन्न आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतहरू परिचालन गरी गरिनेछ । उक्त स्रोतहरूमा गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत तथा संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने निःशर्त तथा समानीकरण अनुदान, स्थानीय तहलाई राजस्व बाँडफाँडबापत प्राप्त हुने रकम, निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रम जस्ता स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने रकम, दातृ संस्था तथा राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थाबाट विभिन्न कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम, निजी क्षेत्रबाट हुने लगानी तथा जनसहभागिता परिचालनबाट प्राप्त हुने रकम मुख्य छन् । यस बाहेक हालको स्थानीय सरकारको अधिकार अनुसार गाउँपालिकाले ऋण समेत परिचालन गरी आवश्यक स्रोत जुटाउने प्रयास गरिनेछ ।

योजना अवधिमा प्राप्त हुन सक्ने कुल अनुमानित बजेट

रकम रु. (०००)

आयको स्रोतहरु	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	जम्मा
क) संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने						
वित्तीय समानीकरण अनुदान						
सशर्त अनदान						
राजश्व बाँडफाँट						
समपुरक						
विशेष अनुदान						
जम्मा						
ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने						
वित्तीय समानीकरण अनुदान						
सशर्त अनदान						
राजश्व बाँडफाँट						
जम्मा						
ग) आन्तरिक स्रोत						
घ) दातृनिकाय तथा संघसंस्थाबाट प्राप्त सहयोग						
कुल जम्मा						

यस आवधिक योजना अवधिमा कुल रु. ४ अर्ब २४ करोड २३ लाख ४० हजार खर्च हुने अनुमान गरिएको छ र यस रकममध्ये रु. .....अर्व ..... करोड ......लाख .....हजार माथि उल्लेख गरिएका स्रोतहरुबाट प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ । जस अनुसार .... करोड .... लाख .....हजार अपुग हुने अनुमान गरिएको छ । सम्भावित तथा नपुग स्रोत परिचालनका लागि निम्नानुसार रणनीति अवलम्बन गरिनेछ :

- यस आवधिक गाउँ विकास योजना अवधिमा तर्जुमा गरिने वार्षिक गाउँ विकास योजनाहरू यस योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यसँग तादत्म्य हुने गरी तर्जुमा गरिनेछ, जसले गर्दा योजना अवधिमा कार्यन्वयन हुने कार्यक्रम तथा बजेटले पूर्ण रुपमा यस गाउँ विकास योजनाको लक्ष्य उद्देश्य प्राप्तिमा योगदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।
- निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रम (साँसदको तर्फ)का नाममा प्राप्त हुने बजेट हरू रकम को प्रयोग यस आवधिक गाउँ विकास योजनामा रहेका क्रियाकलाप कार्यान्वयनमा प्रयोग गरिनेछ । निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रमबाट गाउँपालिका भित्र आउने रकमलाई गाउँपालिका स्तरीय महत्व बोकेका ठूला आयोजना निर्माणमा उपयोग गरिनेछ ।
- गैरसरकारी संस्था तथा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था, द्विपक्षीय संस्था, बहुपक्षीय संस्थाहरूवाट प्राप्त हुने सहयोगलाई वृद्धि गर्न पहल गरिनेछ । कर तथा गैर राजश्वको सम्भाव्यता अध्ययन गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यन्वयन मार्फत् संकलन तथा स्थानीय प्राकृतिक स्रोतको उचित परिचालनवाट थप रकम प्राप्त गरिनेछ ।
- स्थानीय बचत तथा ऋण समुहहरू, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू जस्ता सामुदायिक क्षेत्रहरूसँगको साझेदारीमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- उल्लेख्य कार्य सम्पादन गरी संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट थप अनुदान प्राप्त गरिनेछ ।

- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र राष्ट्रिय र प्रदेशस्तरीय महत्वका योजनाहरू छनोट र कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले संघ र प्रदेश सरकारसँग पहल गरी ठूला आयोजनामा गाउँपालिकाको लगानी न्यूनीकरण गरिनेछ ।
- गाँउपालिकाको राजश्व परिचालन क्षमता विस्तार तथा स्थानीय श्रम, श्रोत र साधन परिचालन र जनसहभागिता वृद्धि गरी स्रोत वृद्धि गरिनेछ ।
- मन्दिर, गुम्बा लगायत सांस्कृतिक सम्पदाको पुनर्निर्माणमा निजी क्षेत्र, समुदाय र सम्भावित स्थलहरूमा पुरातत्व विभागको सहभागिता वृद्धि गरिनेछ ।

परिच्छेद ४: विषयक्षेत्रगत योजना तर्कबद्ध खाका

गाउँपालिकाको आवधिक विकास योजनाको विषयक्षेत्रगत योजनाको तर्कबद्ध खाका यस प्रकार रहेको छ ।

१. आर्थिक विकास

क) बिषय उपक्षेत्र : कृषि विकास

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य १: कृषि उत्पादनको बृद्धि भएको हुनेछ ।	कृषिजन्य उत्पादन (मे.टनमा)	१५८०	१६१०	१६५०	१७५०	१७८५	१८२०	• गाउँपालिका कृषि शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	• संघ, प्रदेश र स्थानीयबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त भएको हुने ।
	कृषिजन्य वस्तुको निर्यात (मे.टन)								
	टमाटर	२०००	२०२०	२०३०	२०४०	२०५०	२०६०		
	अदुवा	२०००	२०५०	२०७५	२१००	२१५०	२२००		
	अलैंची	१०	१०.५	११	११.५	१२	१३		
	अम्रिसो	१६०	१६५	१७०	१७५	१८०	१८०		
	चिया	१.५	२	२.५	३	३.५	४		
	व्यवसायिक कृषि (चिया, टमाटर अकबरे, किवी) सहकारी संख्या (स्पष्ट नभएको)	१०	१२	१४	१६	१८	२०		
	एक घर एक करेसाबारी वार्षिक बृद्धि प्रतिशत	०	२.५	५	१०	२५	३०		
	एक घर एक फलफूल बगैंचा घर धुरी प्रतिशत		२	४	६	८	१०		
प्रतिफल १: उन्नत बीउ, वेर्ना उत्पादन र प्रयोगमा	विउ प्रतिस्थापन दर (प्रतिशतमा)		१०	१५	२०	२५	३०	• गाउँपालिका कृषि शाखाको	
	फलफूल (किवी, सुन्तला, कागती)को	३	३.५	४	५	८	१०		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
वृद्धि भएको हुनेछ ।	बेर्ना उत्पादन तथा वितरण हे.							वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	
	उन्नत विउ वितरण वार्षिक के. जी.								
प्रतिफल २ : सिंचित क्षेत्रफल विस्तार भएको हुनेछ ।	साना सिँचाईबाट भएको क्षेत्रफल हे.	२००	२१०	२२०	२३०	२४०	२५०	• गाउँपालिका कृषि शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	• संघ, प्रदेश र स्थानीयबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त भएको हुने ।
	सिचाई पोखरी संख्या	१७०	२७५	३८५	५००	६२०	७५०		
	सिचाई आयोजनाको संख्या	२					४		
प्रतिफल ३ माटोको गुणस्तर व्यवस्थापन भएको हुने ।	माटोको उर्वरा नक्सा निर्माण पटक	०	१	०	०	०	०	• गाउँपालिका कृषि शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	• संघ, प्रदेश र स्थानीयबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त भएको हुने ।
	गरासुधार वार्षिक हे.	०	५	५	५	५	५		
	विउविजन घुम्ति कोष		१		१		१		
	माटोमैत्री खेति प्रविधि विस्तार हे. (छापो, हेज)	५०	६०	६५	७०	७०	७५		
	माटो परीक्षण शिविर वार्षिक संख्या	१	१	१	१	१	१		
प्रतिफल ४. प्राङ्गारीक खेति क्षेत्रको विस्तार भएको हुने	गोठमल सुधार र मुत्र संकलन संख्या	३००	४००	६००	८००	९००	११००	• गाउँपालिका कृषि शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	• संघ, प्रदेश र स्थानीयबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त भएको हुने ।
	जैविक मल प्रयोगमा वार्षिक वृद्धि प्रतिशत	२	१०	२०	२५	३५	५०		
	स्थानीय जडीबुटीजन्य विषाधि उत्पादन वार्षिक (हजार लिटर)	०.५	१	१.५	२	३	५		
	व्याबशायिक प्राङ्गारिक खेती गरिएको क्षेत्रफल (हे.)	३५	४५	६०	७०	८०	८५		
	एकिकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन गर्ने किसान प्रतिशत	०	५	७	१०	१५	२०		
	भकारो सुधार भएको गोठ प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		आगामी ५ बर्षको लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	१	२	३	४	५		
प्रतिफल ६: कृषकहरुले प्राप्त गर्ने प्राविधिक सेवाको परिमाणत्मक तथा गुणस्तरमा बृद्धि भएको हुनेछ)	तालिम प्राप्त कृषकहरु (बार्षिक संख्या)	४००	५५०	७००	९००	१२००	१५००	• गाउँपालिका कृषि शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	• संघ, प्रदेश र स्थानीयबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त भएको हुने ।
	ग्रामिण कृषि कार्यकर्ता तालिम प्राप्त कृषकहरु (अद्यावधिक संख्या)	०	७	७	१४	१४	२१		
	पालिका स्तरमा कृषि प्राविधिकको संख्या	५	८	८	८	८	८		
	गाउँपालिका स्तरीय कृषि सेवा केन्द्र	७	७	७	७	७	७		
	कृषक समूह संख्या	४	२०	३०	४०	५०	६०		
प्रतिफल ७: कृषकहरुमा कृषि सम्बन्धी आधुनिक प्रविधिको बारेको ज्ञानमा बृद्धि भएको हुनेछ ।	कृषि प्रसार सेवा पुगेको घर धुरी प्रतिशत		२५	३०	३५	४०	५०	•	•
	एफ. एम रेडियोमा संचालित कृषि कार्यक्रमको साप्ताहिक संख्या		१	२	३	४	७	•	•
	कृषि सम्बन्धी तालिम पाएका कृषक प्रतिशत		२५	३०	३५	४०	५०	•	•
प्रतिफल २: कृषि उपजको बजारीकरण प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	कृषि उपज संकलन केन्द्र संख्या	४	१०	११	१२	१३	१४	• कृ.वि. कार्यालयको वार्षिक प्रगति पुस्तिका • गा.पा. बाट प्राप्त तथ्यांक	• संघ, प्रदेश र स्थानीयबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त भएको हुने ।
	साप्ताहिक, पाक्षिक रुपमा संचालन हुने हाट बजार संख्या	२	३	४	४	४	४		
	कृषि उपज प्रशोधन केन्द्र संख्या	१	२	२	३	४	४		
	बजार सूचना केन्द्र संख्या	१	१	१	१	१	१		

ख) विषय उप क्षेत्र: पशु सेवा

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याइका आधार	पूर्वानुमान जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ वर्षको लक्ष						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : पशुजन्य उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	दुध उत्पादन मे.ट	१५००	१५५०	१५७५	१६००	१६२५	१६५०	प.से.शा.को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	• संघ, प्रदेश र स्थानीयबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त भएको हुने ।
	मासु उत्पादन मे.ट	३१०	३२०	३३०	३४०	३५०	३८०		
	अण्डा उत्पादन (हजारमा)	४००	४१०	४२०	४३०	४४०	४५०		
प्रतिफल १ : गाउँपालिकामा व्याशायिक पशु पालन प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	गाई भैसी फर्म संख्या	३	५	७	१०	१५	२५	प.से.शा.को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	
	कुखुरा फर्म संख्या (थप)		२	३	५	७	१०		
	व्यावशायिक वाखा पालन फर्म संख्या	७	१२	१५	१७	२०	२५		
	युवा प्रवर्द्धित व्यवशायिक फर्म संख्या		१	२	२	२	५		
	यूवा प्रवर्द्धित पशु पंक्षि बजार		१	२	२	२	५		
प्रतिफल २ : पशुहरुको नश्ल सुधार भएको हुनेछ ।	कृत्रिम गर्भाधान गरिएका पशु संख्या	३५०	४००	४५०	५००	५५०	७००	प.से.शा.को वार्षिक प्रोफाएल ।	प्राकृतिक प्रकोप तथा महामारी नभएमा वा व्यवस्थापन गर्न सकिएमा
	गाउँपालिका भित्र उन्नत जातको बोका संख्या		१४	१४	१४	२१	२१		
	वन्ध्याकरण गरिएका स्थानीय जातको पशु संख्या	५५००	५६००	५७००	५८००	५९००	६०००		
प्रतिफल ३ : पशु आहारामा सुधार भएको हुनेछ ।	डाले घाँस लगाइएको क्षेत्रफल हे.	१०००	१००५	१०१०	१०२०	१०३०	१०४०	प.से.शा.को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	
	पौष्टिक आहार खपत मे. ट. प्रतिदिन								

	भुई घाँस रोपिएको क्षेत्रफल हेक्टर	१०	१२	१३	१५	१८	२०		
प्रतिफल ४: पशु स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ।	रोग निरोधक खोप पाएका जनावर (गाई, भैसी, वाखा, वंगुर, कुखुरा) हजारमा	१४४८०	१५०००	१५५००	१६०००	१७०००	१८०००	प.से.शा.को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	प्राकृतिक प्रकोप तथा महामारी नियन्त्रण भएको हुने
	पशु स्वास्थ्यमा लागि भएको थप जनशक्ति	१	२	३	४	५	७		
	पशुस्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम पाएका पशुपालकको थप संख्या		७	१४	२१	२८	३५	•	•
	रेविज रोग विरुद्धको खोप पाएका पशु संख्या	१०००	११००	१२००	१३००	१४००	१५००	•	•
	नियमित पशु स्वास्थ्य परीक्षण भएका पशुको प्रतिशत		१०	१५	२०	२५	४०	•	•
प्रतिफल ५ : पशुपालक कृषकहरुको पशुपालन सम्बन्धी ज्ञान सीपको विकास भएको हुनेछ।	पशुपालन व्यवसाय सम्वन्धी तालिम प्राप्त कृषक संख्या	२१०	२१०	२१०	२१०	२१०	२१०	प.से.शा.को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	आवश्यक स्रोत साधनको उपलब्धता
	जोनोसिस रोग सम्वन्धी जनचेतना तालिम प्राप्त कृषक संख्या	३०	३०	३०	३०	३०	३०		
	एकवार्ड एक ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता भएको वडा संख्या	३	३	४	५	६	६		•
	एफ. एम रेडियोमा संचालित पशु स्वास्थ्य कार्यक्रमको साप्ताहिक संख्या		१	२	३	४	७		•
प्रतिफल ६: पशुजन्य उपजको बजारीकरण प्रवर्द्धन भएको हुनेछ।	डेरी संख्या (उद्योग) संख्या	७	८	८	८	१०	१२	•	•
	साप्ताहिक, पाक्षिक रुपमा संचालन हुने हाट बजार संख्या	२	३	४	४	४	४	•	•
	पशु बधशाला संख्या	१	२	२	३	४	४	•	•
	बजार सूचना केन्द्र संख्या	१	१	१	१	१	१	•	•

ग) विषयगत उपक्षेत्रः घरेलु तथा साना उद्योग

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७५/७६ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : बिभिन्न किसिमका उद्यम व्यवसायको बृद्धि भएको हुने छ।	उद्यमीहरुको जम्मा संख्या	४	४	६	८	१०	१२	कार्यालयको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	उद्यम लागि सिप विकास, तालिम, क्षमता विकास तथा लगानी बृद्धि भएको हुने।
	उत्पादन मुलक उद्योगको संख्या	४	४	६	८	१०	१२		
	कृषि तथा वन जन्य उद्योग संख्या								
	उर्जामूलक उद्योग संख्या	०	०	०	०	०	०		
	पर्यटन उद्योग संख्या						२		
	सेवामुलक	०					१	•	•
	अन्य		१	२	३	४	५	•	•
प्रतिफल १ : उद्यमीहरुको क्षमता तथा सीप अभिबृद्धि भएको हुनेछ।	उद्योग सम्बन्धी तालिम प्राप्त संख्या वार्षिक							पालिकाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	
	दलित	२०	२०	२५	२५	२५	३०		
	महिला	३०	३०	४०	४०	५०	६०		
	जनजाती/ अन्य	१०	१०	२०	३०	४०	५०		
प्रतिफल २ : उद्यमीहरुका लागि उपयुक्त प्रविधि तथा अनुदान प्राप्त गरेका हुनेछन्।	तालिम प्राप्त उद्यमीहरु	४९	६०	७०	८०	९०	१००	पालिकाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	बजार प्रबर्द्धन भएको हुनेछ।

घ) बिषय उपक्षेत्र : पर्यटन विकास

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : गाउँपालिकमा पर्यापर्यटनको प्रबर्द्धन भएको हुनेछ ।	बाह्य पर्यटक आगमन संख्या	१००	१५०	२००	३००	४००	५००	• गाउँ वस्तुगत विवरण • जिल्ला स्तरको अभिलेख	पर्यटन पूर्वाधार विकासमा लगानी बढेको हुने
	आन्तरिक पर्यटक आगमन संख्या	१६००	२०००	२५००	४०००	४५००	५५००		
	वाह्य पर्यटकको सरदर बसाई दिन		१	१	१	२	२		
	पर्यटन व्यवसायबाट प्रत्यक्ष लाभान्वित स्थानीय रोजगारी संख्या	४०	५०	६०	१००	१२०	१५०		
प्रतिफल १ : पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ ।	पर्यटकीय होटल संख्या	१५	२०	२५	३५	४०	५०	• गाउँ वस्तुगत विवरण • जिल्ला स्तरको अभिलेख	
	होमस्टे स्थान (वडामा)	०	१	१	१	१	१		
	गाउँपालिकामा भएका पर्यटन पदमार्ग किमी	१	१	१	१	१	१		
	जिर्णोद्धार तथा मर्मत संभार भएका प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक सम्पदा-हरुको प्रतिवर्ष संख्या	१०	५	५	५	५	५		
प्रतिफल २: पर्यटकीय क्षेत्रको प्रचार प्रसार भएको हुनेछ ।	पर्यटक सूचना केन्द्र संख्या	१	२	२	२	२	२	• गाउँ वस्तुगत विवरण • जिल्ला स्तरको अभिलेख	पर्यटन पूर्वाधार विकासमा लगानी बढेको हुने
	पर्यटकीयस्थल वारेका जानकारी पुस्तिका प्रकाशन, वितरण संख्या	नभएको	१	१	१	१	१		
	पर्यटकीय क्षेत्रहरु सम्बन्धी डकुमेन्ट्री संख्या	१	१	१	१	१	१		
प्रतिफल ३: पर्यटकीय प्रोडक्टहरुको प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	घोडचढी गर्ने संख्या वार्षिक जना	२	०	०	०	२००	३००	• गाउँ वस्तुगत विवरण • जिल्ला स्तरको अभिलेख	पर्यटन पूर्वाधार विकासमा लगानी बढेको हुने
	स्थानीय भेषभूषा, कला, सँस्कृति, नाचगान, खानाका परिकार प्रदर्शनी संख्या	३०	३५	४०	४५	५०	५५		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
प्रतिफल ४ : पालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।	व्यवस्थापन समिति गठन संख्या	नभएको	१	७	७	७	७	• गाउँ वस्तुगत विवरण • जिल्ला स्तरको अभिलेख	पर्यटन पूर्वाधार विकासमा लगानी बढेको हुने
	होटल व्यवस्थापनका लागि निर्देशिका तयारी संख्या	नभएको	१	१	१	१	१		
	होटल व्यस्थापनसँग सम्बन्धित तालिम प्राप्त संख्या	१०	२०	३०	३५	४०	४५		
	पर्यटन गाइड तालिम प्राप्त संख्या	नभएको	७	७	७	७	७		

ङ) बिषय उपक्षेत्र : सहकारी विकास

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य सहकारीको प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	सहकारी मार्फत सञ्चालन भएका व्यवसाय तथा उद्यम गर्ने संख्या	६	८	१०	१०	११	१२	•सहकारी कार्यालयको अभिलेख	राज्यका तिनै तहका सरकारबाट हुने लगानीमा सहकारीसंस्थाहरु विशेष महत्व दिइ आर्थिक विकासका गतिविधिहरु सञ्चालन भएका हुने ।
	सहकारीको संख्या							•	
	कृषि सहकारी संख्या	१०	११	११	१२	१२	१३	गाउँपालिकको वार्षिक प्रतिवेदन जिल्ला सहकारी संघको प्रतिवेदन	
	वहुउद्देश्यीय सहकारी संख्या	५	५	५	५	५	५		
	ऋण तथा बचत सहकारी संख्या	१	१	१	१	१	१		
	जडिवुटी सहकारी संख्या (चिया कफी)	२	२	२	२	२	३		
	सञ्चार सहकारी संख्या	०	०	०	०	०	१		
	उपभोक्ता सहकारी संख्या	०	०	०	०	०	१		
	दुग्ध सहकारी संख्या	३	१	२	३	४	७		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	महिला सहकारी संख्या	६	६	६	६	७	७		
	विद्युत सहकारी संख्या	५	५	५	५	५	५	•	•
प्रतिफल १ : सहकारी संस्थाहरुको संस्थागत विकास एवं सक्रियता बढेको हुनेछ ।	व्यवस्थापन तालिम प्राप्त सहकारी प्रतिशत	१२ (वटा)	१००	१००	१००	१००	१००	• गाउँपालिकको वार्षिक प्रतिवेदन • जिल्ला सहकारी संघको प्रतिवेदन	राज्यका तिनै तहका सरकारबाट हुने लगानीमा सहकारीसंस्थाहरु विशेष महत्व दिइ आर्थिक विकासका गतिविधिहरु सञ्चालन भएका हुने ।
	लेखा तालिम प्राप्त संस्था संख्या	१० (वटा)	१००	१००	१००	१००	१००		
	सञ्चालक समितिको नियमित बैठक गर्ने सहकारी संख्या	१०(वटा)	१००	१००	१००	१००	१००		
	वार्षिक साधारण सभा सञ्चालन गर्ने संख्या	१०	११	१२	१३	१४	१५		
	वार्षिक लेखापरीक्षण गर्ने संख्या	१०	११	१२	१३	१४	१५		
	सक्रिय सहकारी संख्या	१०	११	१२	१३	१४	१५		
	निष्कृय सहकारी संख्या	१७	१७	१५	१०	५	०		

@ ;fdflhs ljsf;

क) विषय उपक्षेत्र : शिक्षा

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँचमा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	**साक्षरता दर**							गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदनहरु	दरबन्दी अनुसारको शिक्षकको व्यवस्था र भौतिक पूर्वाधारहरु निर्माण
	कुल साक्षरता दर	७५	८०	८५	९०	९५	१००		
	महिला साक्षरता दर	७४	८०	८५	९०	९५	१००		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	पुरुष साक्षरता दर	७६	८०	८५	९०	९५	१००		भएका हुने ।
	सहजैदेखिने भर्नादर								
	प्राथमिक	९९	१००	१००	१००	१००	१००		
	निम्न माध्यमिक	९०	९२	९४	९६	९८	१००		
	माध्यमिक	७५	८७	९०	९२	९४	९५		
	खुद भर्ना दर								
	प्राथमिक	९०	९२	९४	९६	९८	१००		
	निम्न माध्यमिक	८०	८३	८६	८९	९२	९५		
	माध्यमिक	७५	७७	७९	८२	८५	८८		
	दलित विद्यार्थी भर्ना संख्या								
	निमावि (आधारभुत)	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०		
	मावि उमावि (दुबैको)	२५	२५	२५	२५	२५	२५		
	बालविकास केन्द्रमा रहेको भर्नादर	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	बाल विकास केन्द्रमा रहेको खुद भर्ना दर	८५	८६	८७	८८	८९	९०		
	विद्यालय बाहिर रहेका वालवालिका अनुपात	नगन्य	नगन्य	नगन्य	०	०	०		
	कक्षा दोहोऱ्याउने दर								
	आधारभूत (१–५)	५	४	३	२	१	०		
	आधारभूत (६–८)	७	६	५	४	३	२		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	मा. वि.	८	७	६	५	४	३		
	विद्यालय छोड्ने दर								
	आधारभूत (१–५)	२	१	०	०	०	०		
	आधारभूत (६–८)	५	४	३	२	१	०		
	मा. वि.	१२	१०	८	६	४	२		
	छात्रवृत्ति प्राप्त विद्यार्थी संख्या								
	दलित	१४५	१४५	१४५	१४५	१४५	१४५		
	द्वन्द पिडित	३	३	३	३	०	०		
	छात्रा	२३००	२३००	२३००	२३००	२३००	२३००		
	अपांगता भएका	१४	१४	१४	१४	१४	१४		
	मूख्य ५ विषयहरुको सिकाई उपलब्धि दर								
	५ कक्षाको	६५	६७	७०	७२	७५	७८		
	८ कक्षाको	४५	४८	५०	५२	५६	६०		
	९ कक्षाको	४५	४८	५०	५२	५६	६०		
	विद्यालय खुल्ने दिन (वार्षिक)								
	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात								
	आधारभूत (१–५)								
	आधारभूत (६–८)								
	मा. वि. (९–१२)								

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
प्रतिफल १: वालविकास केन्द्रहरुको पूर्वाधारको अवस्थामा सुधार भएको हुनेछ ।	वालविकास केन्द्र संख्या	५४	५६	५८	६०	६२	६४	गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	आवश्यकता अनुसार वाल विकास केन्द्र स्थापना गर्न जनशक्ति र वजेटको व्यवस्था भएको हुने ।
	आधारभूत तालिम प्राप्त सहयोगी कार्यकर्ता प्रतिशत	८०	८५	१००	१००	१००	१००		
	वालमैत्री सिकाई व्यवस्थापन भएका वालविकास केन्द्र संख्या	१०	१५	२०	२५	३०	४०		
प्रतिफल २ : शिक्षाको पुर्वाधारमा सुधार भएको हुनेछ ।	वालमैत्री शिक्षण विधि अनुसार सिकाई हुने विद्यालय संख्या	२५	२८	३१	३४	३७	४४	गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	प्रयाप्त पाठ्यपुस्तक सहित वालमैत्री शिक्षाको वातावरण निर्माण भएको हुने ।
	समयमा पुरा सेट पाठ्यपुस्तक पाउने विद्यार्थीको प्रतिशत								
	आधारभूत (१–५)	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	आधारभूत (६–८)	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	मा. वि. (९ र १०)	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	तालिम प्राप्त शिक्षक प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	दिवा खाजा प्राप्त विद्यार्थी प्रतिशत	९	१२	१५	१८	२१	२४		
	विद्यालय खुल्ने दिन								
प्रतिफल ३ : विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ ।	कच्ची (माटो गारो र छानो भएका) कक्षा कोठा प्रतिशत							• गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	• वालमैत्री तथा विद्यार्थी मैत्री भौतिक पूर्वाधारको निर्माण भएको हुने ।
	पक्की (टिनको छानो, सिमेन्टको गाह्रो भएको) कक्षा कोठा प्रतिशत								
	पक्की (आर. सि. सि.) कक्षा कोठा प्रतिशत								

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय भएका विद्यालय संख्या	३८	४०	४२	४४	०	०		
	भुकम्प प्रतिरोधी विद्यालय भवन संख्या								
	विपद् (वाढी, पैह्रो, हावाहुरी) आदिको जोखिम नभएका विद्यालय भवन संख्या	८	१०	१२	२४	१६	१८		
	वालमैत्री वसाई व्यवस्था भएका कक्षा कोठा संख्या	१२५	१४०	१५५	१७०	१८५	२००		
	सावुनपानीको सहितको शौचालय भएको विद्यालय संख्या	३२	३५	३८	४१	४४	४४		
	स्वच्छ पिउनेपानी भएको विद्यालय संख्या	४२	४४	४४	४४	४४	४४		
	खेलमैदान भएका विद्यालय प्रतिशत	३८	३९	४०	४२	४३	४४		
	पर्याप्त र उपयुक्त फर्निचर भएका विद्यालय प्रतिशत								
	अपांगता भएका विद्यार्थीहरुका लागि स्थापित छात्रावास संख्या	०	०	०	१	१	१		
	विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय संख्या (विचार गर्नुपर्ने हो की?)	४	५	६	७	८	९		
	कम्प्युटर प्रयोगशाला (विचार गर्नुपर्ने हो की?)	०	१	२	३	४	५	•	•

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
प्रतिफल ४ : सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको विस्तार र सुदृढीकरण भएको हुनेछ ।	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र संख्या	४	५	६	७	७	७	• गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्थाको स्थापनामा स्रोत साधनको व्यवस्था भएको हुने ।
	साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सा.अ.केन्द्र संख्या	३	४	५	६	७	७		
प्रतिफल ५ : उच्च शिक्षाको पहुँच तथा नयाँ शैक्षिक कार्यक्रमको विस्तार भएको हुनेछ ।	उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने शिक्षण संस्था संख्या	०	०	०	१	१	१	• गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्थाको स्थापनामा स्रोत साधनको व्यवस्था भएको हुने ।
	उच्च शिक्षा तहमा शिक्षण हुने शैक्षिक कार्यक्रम संख्या	०	०	०	१	१	१		
	गाउँपालिका भित्रको संस्थाबाट उच्च शिक्षामा भर्ना हुने विद्यार्थी संख्या	०	०	०	४०	४०	४०		
प्रतिफल ६ : प्राविधिक जनशक्तिको संख्यामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	प्राविधिक शिक्षालय संख्या	०	०	०	०	१	१	• गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	गा.पा.मा एक वहुउद्देश्यीय प्राविधिक शिक्षालयको स्थापना भएको हुने ।
	विस्तारित प्राविधिक (एनेक्स) कार्यक्रम संख्या	०	१	१	१	१	१		
	गाउँपालिका भित्रको प्राविधिक शिक्षामा भर्ना भएका विद्यार्थी संख्या	०	६०	६०	६०	६०	६०		
प्रतिफल ७ : विशेष शिक्षामा सुविधा तथा पहुँच बढेको हुनेछ ।	छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने अपांगता भएका विद्यार्थी प्रतिशत	१४	१२	१०	८	६	४	• गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	
	विशेष शिक्षा संचालन गर्ने विद्यालय संख्या							•	
	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि छात्राबास सहितको विद्यालय							•	

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	संख्या								
प्रतिफल ८ : शैक्षिक प्रणालीमा प्रभावकरिता, पारदर्शिता र जवाफदेहिता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	सामाजिक परीक्षण गर्ने विद्यालय प्रतिशत	आंशिक भएको						• गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	
	वेरुजु भएका विद्यालय प्रतिशत								
	गुनासो व्यवस्थापन गर्ने विद्यालय संख्या								
	विव्यसको बैठक नियमित हुने विद्यालय प्रतिशत								
	प्रति विद्यालय निरीक्षण गर्ने संख्या								
	३ पटक अनुगमन भएका विद्यालय प्रतिशत								

ख) बिषय उपक्षेत्र : स्वास्थ्य

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
लक्ष (प्रभाव): गाउँपालिकावासीको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार भएको हुनेछ ।	कुपोषणको दर (प्रतिहजारमा)	९	२	१	१	१	०	• गाउँ प्रोफाइल • गाउँ स्वास्थ्य कार्यालयको प्रतिवेदन • जिल्ला आयुर्वेद केन्द्रको प्रतिवेदन	तिनै तहका सरकारबाट स्वास्थ्य संस्थाहरुमा दरबन्दी, सामाग्री तथा व्यवस्थापन भएको हुने
	रोगलाग्ने दर (ओपिडिमा उपचार गराउन आउने संख्याको आधारमा) वार्षिक संख्या	११०००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००		
	शिशु मृत्यु दर (प्रति हजारमा) जना (२०६८)	७	५	४	३	२	२		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	कोरा मृत्युदर (प्रतिहजार)	३०	२५	२०	२०	२०	२०		
उद्देश्य (असर) : स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा बृद्धि भएको हुनेछ।	१ घण्टाभित्रमा स्वास्थ्य संस्थामा पुग्ने सक्ने घरपरिवार %	५०	५०	५०	५०	५०	५०	• गाउँ प्रोफाइल • गाउँ स्वास्थ्य शाखाको प्रतिवेदन	•
	पूर्ण खोप पाउने बालबालिकाको प्रतिशत	८०	९०	९२	९४	९६	९८		•
	आकस्मिक सेवा प्राप्त गर्ने जनसंख्या प्रतिशत								•
	संस्थागत प्रसुति सेवा प्राप्त गर्नेको प्रतिशत	४२	६०	८०	९०	१००	१००		•
	आर्युवेद विधिबाट उपचार सेवा पाउनेको प्रतिशत							•	•
प्रतिफल १ : स्वास्थ्य भौतिक पूर्वाधारको अवस्थामा सुधार भएको हुनेछ।	अस्पताल संख्या	०						•	•
	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र संख्या	१						•	•
	गाउँपालिकामा भएको कुल शैया संख्या	०	१५	१५	१५	१५	१५	•	•
	गाउँपालिकामा भएको स्वास्थ चौकी संख्या	७	७	७	७	७	७	•	•
	प्रयोगशाला भएका स्वास्थ्य संस्था संख्या	१	१	१	१	७	७	•	•
	गाउँघर क्लिनिक संख्या	१७	३६	३६	३६	३६	३६	•	•
	चौवीसै घंटा प्रसुति सेवा प्रदान गर्ने स्वास्थ्य संस्था	५	६	६	७	७	७		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	खोप केन्द्र संख्या	२५	३६	३६	३६	३६	३६	•	•
	प्रसुति केन्द्र संख्या	५	६	६	७	७	७	•	•
	एम्बुलेन्स संख्या	३	४	५	६	७	७	•	•
	ब्लड बैंक संख्या	०	०	१	१	१	१	•	•
	स्टेचर भएका वस्ती वा टोल	२०	३६	७२	१०८	१४४	१८०	•	•
प्रतिफल २ : स्वास्थ्य सम्बन्धी जनशक्तिको गुणात्मक तथा परिमाणात्मक बृद्धि भएको हुनेछ ।	डाक्टर विरामी अनुपात हजारमा	१/१२०००	१/७०००	१/७०००	१/५०००	१/२०००	१/२०००	•	•
	नर्स विरामी अनुपात (प्रति दश हजारमा)	१/१७००	१/१५००	१/१५००	१/१०००	१/१०००	१/१०००	•	•
	अन्य स्वास्थ्यकर्मी (हे.अ., अ.हे.व, ल्याब टेक्नीसियन)	१/१८००	१/१५००	१/१५००	१/१०००	१/१०००	१/१०००	•	•
	कम्तिमा दुई जना दक्ष प्रसुतिकर्मी भएका प्रसुति केन्द्र प्रतिशत	१५	५०	५०	६०	८०	१००	•	•
	गर्भ जाँच सम्बन्धी तालिम प्राप्त दक्ष स्वास्थ्यकर्मी प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००	•	•
	कम्तीमा १ जना खोप कार्यकर्ता भएको वडा संख्या	७	७	७	७	७	७	•	•
	क्षमता विकास तालिम प्राप्त स्वास्थ्य स्वयं सेविका तथा आमा समूहहरु प्रतिशत	५०	२	२	२	२	२	•	•
प्रतिफल ३ :	आवश्यक Buffer Stock	०	१	१	१	१	१	• गाउँ प्रोफाइल	औषधि आपूर्तिको लागि

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
स्वास्थ्य संस्थाहरुमा औषधि आपूर्ति व्यवस्थामा सुधार भएको हुनेछ ।	भएको स्वास्थ्य संस्था संख्या							• गाउँ स्वास्थ्य शाखाको प्रतिवेदन	प्रयाप्त वजेटको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
	भ्याक्सिन सव सेन्टर संख्या	१	१	१	१	१	१		
	वर्षिक औषधि आपूर्ति पटक	आवश्यकता अनुसार	३	३	३	३	३		
प्रतिफल ४: पौष्टिक आहार सम्बन्धी व्यवहारमा परिवर्तन भएको हुनेछ ।	आवश्यक पोषणयुक्त खानेकुरा खाने ६ देखि २३ महिनासम्मका वालवालिकाको %	४०	१००	१००	१००	१००	१००	•	•
	६ देखि २३ महिनासम्मका ४ पटक खानेकुरा खाने वालवालिकाको %	४०	१००	१००	१००	१००	१००	•	•
	६ महिनासम्मा आमाको दुध खुवाउने आमाको प्रतिशत	८०	१००	१००	१००	१००	१००	•	•
प्रतिफल ५ : स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति तथा सामुदायिक कार्यकर्ताहरु सक्रिय भएका हुनेछन् ।	अस्पताल व्यवस्थापन समिति बैठक मासिक संख्या	१	१	१	१	१	१	• गाउँ प्रोफाइल • गाउँ स्वास्थ्य शाखाको प्रतिवेदन	प्रसुति केन्द्र स्थापनाको लागि वजेटको व्यवस्था भएको हुने ।
	गाउँ स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिको बैठक (पटक मासिक)	१	१	१	१	१	१		
	अनुगमन (पटक मासिक)	१	२	२	२	२	२		
प्रतिफल ६ : स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतना र व्यवहारमा सुधार	कम्तिमा चार पटक गर्भ जाँच गर्ने गर्भवति महिला प्रतिशत	६०	८०	९०	९५	९५	१००	• गाउँ प्रोफाइल • गाउँ स्वास्थ्य शाखाको प्रतिवेदन	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिको गठन भएको हुने ।
	आवश्यकता अनुसार मुटु रोग जस्ता नसर्ने रोगको नियमित जाँच गराउने मानिसहरुको		५०	६०	६५	७०	७५		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
भएको हुनेछ।	प्रतिशत								
	महिलाको पाठेघर क्यान्सरको नियमित जाँच गराउनेको प्रतिशत		२०	३०	४०	५०	७५		
प्रतिफल ७ : आयुर्वेद तथा प्राकृतिक उपचार सम्बन्धी पूर्वाधारको व्यवस्था भएको हुनेछ।	आयुर्वेद केन्द्र तथा औषधालय संख्या	०	१	१	१	१	१	•	• आर्युवेद उपचार पद्धतिलाई गाउँपालिकाले प्राथमिकता दिनेछ।
	आयुर्वेद स्वास्थ्यकर्मीको संख्या	०	२	२	२	२	२	•	
	आर्युवेद उपचारको लागि औषधी खपत रु हजारमा		५०	१००	१२५	१५०	२००	•	
	योग केन्द्र संख्या	०	७	७	७	७	७	•	
प्रतिफल ८ : आयुर्वेद उपचार सम्बन्धमा प्रचार प्रसार भएको हुनेछ।	स्वास्थ्य वृत्ति सम्बन्धी चेतनामूलक गोष्ठी संख्या	०	७	७	७	७	७	•	•
	आर्युवेद औषधी सम्बन्धी पुस्तिका तथा अन्य प्रचार सामाग्री तयारी तथा वितरण		१	१	१	१	१	•	•
	विद्यालयहरुमा आर्युवेद औषधी सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन		१	१	१	१	१	•	•

ग) **विषय उपक्षेत्रः खानेपानी तथा सरसफाई**

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)								पुष्ट्याईंको आधार	जोखिमपक्ष
	सूचकहरु	इकाई	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ वर्षको .लक्ष						
				१	२	३	४	५		
विषयगत उद्देश्य : पालिकाका सबै वस्ती र बजार क्षेत्रमा आधारभूतस्तरको खानेपानी तथा सरसफाईको पहुँचमा बृद्धि भएको हुनेछ ।	सुरक्षित स्रोतबाट खानेपानी सेवा पुगेको जनसंख्या	%	२५	५०	७५	१००	१००	१००	• खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालयको अभिलेख • गा.पा. प्रोफाइल	
	आधारभूतस्तरको सरसफाई सेवा पुगेका घरधुरी	%	५०	८०	१००	१००	१००	१००		
	खानेपानी तथा सरसफाई पहुँच भएका शैक्षिक तथा सार्वजनिक संस्थाहरु	%	६०	८०	९०	१००	१००	१००		
	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति वितरण भएको पानीको मात्रा (एलपिसिडि)	लि.	५०	१००	१००	१००	१००	१००		
	निजी धारा हुने घरपरिवार	%	३०	५०	६०	६०	७०	८०		
	हात धुने साबुनको व्यवस्था सहित शौचालय भएको घरधुरी	%	५०	८०	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल १ : खानेपानी आयोजनाहरु संचालन तथा व्यवस्थापनमा सुधार भएको हुनेछ ।	सुचारुरुपमा संचालनमा रहेका योजना	%							•खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालयको अभिलेख • गा.पा. प्रोफाइल	
	व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम पाएका खापा उपभोक्ता समिति प्रतिशत	%	०	१००	१००	१००	१००	१००		
	आवश्यक जनशक्ति सहितको खापा आयोजना	%	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल २: खानेपानीका थप आयोजनाहरु संचालनमा आएका हुनेछन् ।	सम्पन्न भएका अधुरा तथा क्रमागत योजनाहरु	संख्या								
	थप गरिएका नयाँ आयोजनाहरु	संख्या								
	सुधार गरिएका परम्परागत स्रोतहरु	संख्या								

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)								पुष्ट्याईंको आधार	जोखिमपक्ष
	सूचकहरु	इकाई	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ वर्षको .लक्ष						
				१	२	३	४	५		
प्रतिफल ३: गाउँपालिकाका पूर्ण सरसफाई युक्त गाउँपालिका भएको हुनेछ ।	पूर्ण सरसफाई घोषणा भएका वडा	वटा	०	७	७	७	७	७		
	ढल निकासको व्यवस्था भएका बजार	वटा	०	४	४	४	४	४		
	सार्वजनिक शौचालयको संख्या	संख्या	१	२	३	४	५	७		
प्रतिफल ४: शैक्षिक तथा सार्वजनिक संस्थाहरुमा खानेपानी तथा सरसफाईको उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	साबुन पानीको राम्रो प्रवन्ध सहितको शौचालय भएका विद्यालय	प्रतिशत	५०	६०	७०	१००	१००	१००	• खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालयको अभिलेख • गा.पा. प्रोफाइल	
	खानेपानीको राम्रो प्रवन्ध भएका विद्यालय	प्रतिशत	५०	६०	१००	१००	१००	१००		
	खनेपानीको उपलब्धता भएका कार्यालय	प्रतिशत	५०	७०	८०	९०	१००	१००		
	सावुनपानीले हातधुने व्यवस्था भएका कार्यालय	प्रतिशत	२०	५०	८०	१००	१००	१००		

घ) विषय उपक्षेत्र : लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (GESI)

१) महिला

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : सामाजिक, आर्थिक दृष्टिकोणले महिलाहरुको मुलप्रवाहीकरण भएको हुनेछ ।	महिला शिक्षकहरुको प्रतिशत	३०	३२	३५	३९	४५	५०	• म.तथा वा. शाखाको प्रतिवेदन • राजनीतिक दलको अभिलेख	
	महिला सहकारी संस्था संख्या	४	५	६	७	८	८		
	उपभोक्ता समितिहरुमा महिला संयोजक प्रतिशत	१	१५	२५	३५	४५	५०		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	राजनीतिक दलहरुको गाउँ तहमा महिला प्रतिनिधित्व प्रतिशत	३३	३५	३७	४०	४४	४८		
प्रतिफल १ : लैंगिक हिंसाका घटनाहरु न्यून भएका हुनेछन् ।	घरेलु तथा लैंगिक हिंसाको उजुरी संख्या	२०	१८	१६	१४	१२	१०	• महिला तथा वालवालिका कार्यालयको प्रगति विवरण	चेतनासँगै उजुरीकर्ता बढ्न सक्ने ।
	लैंगिक तथा घरेलु हिंसाविरुद्ध तालिम प्राप्त महिला, पुरुष संख्या		१०	१५	१५	१५	१५		
	लैंगिक तथा घरेलु हिंसाविरुद्ध संचालित अभियान वार्षिक पटक		२	२	२	२	२		
प्रतिफल २ : महिलाहरुको आर्थिक रुपले सबल भएका हुनेछन् ।	वचत तथा समूहमा आवद्ध महिला संख्या (अनुमानित)	३५०	५००	६००	७००	८००	१०००	• महिला तथा वालवालिका कार्यालयको प्रगति विवरण	• महिला तथा वालवालिका कार्यालय द्वारा प्रवर्द्धित भएका
	ऋण तथा वचत समूह परिचालन भएका वडा संख्या	७	७	७	७	७	७		
	महिलाद्वारा गरिएको बचत (लाखमा)	२०	२५	३०	३५	४०	५०		
	महिलाद्धारा ऋण लगानी (लाखमा)	२०	२५	३०	३५	४०	५०		
	वस्तुगत टेवा प्राप्त महिला संख्या	३५	४०	५०	६०	८०	१००		
	गरिव विरुद्ध महिला अभियान		१	१	२	२	२		
	आय आर्जनमा संलग्न महिला संख्या								
प्रतिफल ३ : विद्यालय विमुख किशोरीहरुले जीवनोपयोगी ज्ञान र सीप प्राप्त गरेका हुनेछन् ।	जीवनोपयोगी तालिम प्राप्त गर्ने किशोरी प्रतिशत	०	५	१०	१५	२०	२५	• महिला तथा वालवालिका कार्यालय • गा.पा.को प्रतिवेदन	
	किशोरी सूचना केन्द्र बाट लाभान्वित किशोरी प्रतिशत	०	२०	३०	४०	६०	८०		
	किशोरी समूह संख्या	०	५	१०	१५	२०	२५		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	अतिविपन्न किशोरी शिक्षा तथा स्वास्थ्य सहयोग प्राप्त संख्या	०	६	६	६	६	६		
	किशोरी सीप विकास तालिम प्राप्त किशारीहरुको वार्षिक संख्या	०	५०	१००	१००	१००	१५०		
प्रतिफल ४ : महिनावारीका समयमा हुने भेदभाव न्यून भएको हुनेछ ।	महिनावारी समयको सरसफाई बारे सचेत घरपरिवार प्रतिशत	१०	२०	४०	६०	८०	९०	• महिला तथा वालवालिका कार्यालय • गा.पा.को प्रतिवेदन	
	महिनावारी विभेदमुक्त घोषणा भएका वडा संख्या	०	२	३	५	७	७		
प्रतिफल ५ : सामिाजिक रुपले पिडित महिलाहरु लाभान्वित भएका हुनेछन् ।	पीडित महिला अस्थायी पुनस्थापन केन्द्र संख्या	०	०	०	०	०	१	• महिला तथा वालवालिका कार्यालय	
	मनोसामाजिक परामर्शबाट लाभान्वित पिडित महिला प्रतिशत	०	१००	१००	१००	१००	१००		
	मेलमिलाप केन्द्र संख्या	१	२	३	४	५	७		
	कानूनी सहायता पाएका पिडित महिला प्रतिशत	थाहा नभएको	१००	१००	१००	१००	१००		

२) बाल बालिका

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : बाल अधिकार प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	वाल विवाह प्रतिशत	८०	७५	२०	१५	१०	५	• जिल्ला वाल कल्याण समितिको प्रतिवेदन • गा.पा.को अभिलेख	बालबालिकाको क्षेत्रमा गाउँपालिकाको लगानी बृद्धि भएको हुनेछ ।
	निकृष्ट वालश्रमिक प्रतिशत	२०	५	५	३	२	२		
	जातीय भेदभावबाट पिडित	५	२	१	०	०	०		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	बालबालिका प्रतिशत							• जिशिकाको अभिलेख	
	वस्तीस्तरीय योजना तर्जुमामा वाल सहभागिता प्रतिशत	उपस्थिति मात्र	२०	२०	२०	२०	२०		
	विद्यालय शन्ति क्षेत्र (SZOP) घोषण भएका विद्यालय संख्या	नभएको	५०	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल १ : बाल अधिकारका विषयमा वालवालिका र अभिभावकहरुको सचेत भएका हुनेछन् ।	वाल दिवस मनाउने विद्यालय प्रतिशत	८०	१००	१००	१००	१००	१००	• वाल स्थितिपत्र	बालबालिकाको क्षेत्रमा गाउँपालिकाको लगानी बृद्धि भएको हुनेछ ।
	वाल अधिकारका विषयको प्रचार प्रसार (रेडियो, पत्रपत्रिका, पोष्टर) साप्ताहिक पटक	थाहा नभएको	२	४	६	६	६		
	वालवालिकाको स्थिति पत्र प्रकाशन पटक वार्षिक	०	१	१	१	१	१		
	गाउँ वाल संरक्षण समिति गठन र सक्रिय भएका वडा	०	७	७	७	७	७		
	वाल क्लव संख्या	७	७	१४	२१	२१	२१		
	बाल सञ्जाल संख्या	१	१	१	१	१	१	•	•
प्रतिफल २ : सामुदायिक संरक्षण प्रणाली सुदृढ भएको हुनेछ ।	वालमैत्री स्थानीय शासन समिति संख्या	१	७	७	८	७	७	• गा.पा.को अभिलेख	बालबालिकाको क्षेत्रमा गाउँपालिकाको लगानी बृद्धि भएको हुनेछ ।
	प्यारालिगल तथा निगरानी समूह भएका वडा संख्या	०	७	७	७	७	७		
	बाल अधिकार सम्बन्धी प्रशिक्षण पाएका व्यक्ति संख्या	-	५०	७५	१००	१२५	१५०		

३) ज्येष्ठ नागरिक

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : जेष्ठ नागरिकहरुको जीवन सहज तथा सम्मानजनक भएको हुनेछ ।	बेसहारा जेष्ठ नागरिक प्रतिशत		०	०	०	०	०	•	•
	गाउँपालिकाबाट थप सहयोग प्राप्त गर्ने जेष्ठ नागरिक संख्या		१०	१०	१०	१०	१०	•	•
	गाउँपालिका वा वडा समिति वा अन्य संघ संस्थाबाट सम्मानित हुने जेष्ठ नागरिकको वार्षिक संख्या		७०	७०	७०	७०	७०	•	•
	जेष्ठ नागरिक भत्ता प्राप्त गर्ने जेष्ठ नागरिकको प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	•	•
प्रतिफल १ : जेष्ठ नागरिक को जीवनशैली परिवर्तन भएका हुनेछ ।	अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम संख्या वार्षिक		२	२	२	२	२	• महिला तथा वालवालिका कार्यालयको प्रतिवेदन • गाउँ प्रोफाईल	स्थानीय निकायसँग समन्वय भएको हुने
	वृद्धाश्रम संख्या (२५ जना क्षमताको)		१	१	१	१	१		
	जेष्ठ नागरिक दिवस तथा सम्मान कार्यक्रम वडागत संख्या		१	१	१	१	१		
	जेष्ठ नागरिक मैत्री चौतारा, वा पाटी वा प्रतिक्षालय		७	१४	२१	२८	३५	•	•
	जेष्ठ नागरिकका लागि घरदैलोमा व्यवस्था गरिएको स्वास्थ्य परीक्षण तथा औषधी वितरण कार्यक्रमको संख्या (बार्षिक)		३	३	३	३	३	•	•

४) अपांगता भएका नागरिक

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५	•	•
उद्देश्य : अपाङ्गता भएका नागरिकहरुको जीवन सहज तथा सम्मानजनक भएको हुनेछ ।	सहयोगी सामाग्रीबाट लाभान्वित हुनेको प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	•	•
	आय आर्जन गर्न सक्ने बनेका अपांगता भएका व्यक्तिको प्रतिशत		२०	२५	३०	३५	४०	•	•
	अपांगता भत्ता प्राप्त अपांगता भएका व्यक्तिको प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	•	•
प्रतिफल १ : अपांगता भएका व्यक्तिहरुले आफ्नो क्षमता अनुसारको अवसर प्राप्त गरेका हुनेछन् ।	सीप/क्षमता विकास तालिम प्राप्तगर्ने प्रतिशत		२०	३०	४०	५०	६०	• महिला तथा वालवालिका कार्यालयको प्रतिवेदन • गाउँ प्रोफाईल • गैससको प्रतिवेदन	घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिसँग समन्वय भएको हुने
	व्यवशाय संचालन गर्न वा स्वरोजगार हुनको लागि विउ पुँजी वा ऋण प्राप्त गर्नेको प्रतिशत		१०	१५	२०	२५	३०		
	परिचय प्राप्त अपांग प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००		

५) आदिवासी जनजाती तथा दलित समुदाय

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य १: आदिवासी जनजातिहरुको समुदायहरुको उत्थान भएको हुनेछ ।									
प्रतिफल १ : आदिवासी जनजातिहरुको जनसाँख्यिक	• आदिवासी तथा जनजाती सम्बन्धी प्रोफाइल	०	१	०	०	०	०	• आदिवासी जनजाति जिल्ला	आदीवासी जनजातिको विकासको लागि वजेट तथा

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
विवरण, सम्पदा, परम्परागत ज्ञान र सीपको पहिचान र अभिलेखन भएको हुनेछ।	• आदिवासी कला, सीप, साँस्कृतिक सम्पदा सम्बन्धी तयार भएको दस्तावेज	०	०	१	१	१	१	समितिको प्रतिवेदन	कार्यक्रमहरु तर्जुमा भएका हुने
	• आदिवासी भाषाको पाठ्यपुस्तक संख्या	०	१	१	१	१	१		
	• आदिवासी भाषामा संचालन भएको विद्यालय	०	१	१	१	१	१		
	• आदिवासी जनजातीको विकास सम्बन्धी योजना	०	१	१	१	१	१		
प्रतिफल २ : आदिवासी जनजातिहरुको नेतृत्व क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	• समुह/समिति/मञ्च आदिमा सहभागिता प्रतिशत		५	१०	१५	२०	२०		
	• नागरिक सचेतना केन्द्रमा आवद्ध संख्या		५	१०	१५	२०	२५		
	• प्रमुख पदमा आदिवासी जनजाती रहेको समिति वा समूह		७	७	७	७	७		
प्रतिफल ३ : आदिवासी जनजातिहरुको व्यवसायिक तथा स्वारोगारमूलक सीप विकास भएको हुनेछ।	• सीपमूलक तालिम प्राप्त आदिवासी जनजाति समुदायका मानिसहरुको थप संख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	• घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिको प्रतिवेदन	•
	• स्वरोजगारमा संलग्न आदिवासी जनजातिका मानिसहरुको संख्या		२५	५०	७५	१००	१२५		•
	• पर्यटन क्षेत्रमा संलग्न आदिवासी जनजाति परिवार संख्या		२५	५०	७५	१००	१२५	•	•
प्रतिफल ४ : आदिवासी	• आदिवासी तथा जनजाती	०	०	१	१	१	१	•	•

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
जनजातिहरुको धार्मिक साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण तथा सम्बर्धन भएको हुनेछ।	संग्राहालय								
	• आदिवासी तथा जनजाती महोत्सब	०	१	१	१	१	१	•	•
	• ऐतिहासिक विद्वान विदुषीहरुको नाममा स्थापना भएको आदि	०	१	१	२	२	२	•	•
	• स्मारक	०	०	१	१	१	१	•	•
	• पुरस्कार	०	१	१	१	१	१	•	•
	• प्रतिष्ठान	०	०	०	०	१	१	•	•
उद्देश्य २: दलित तथा पछाडि पारिएका समुदायहरुको उत्थान भएको हुनेछ।	विद्यालय बाहिर रहेका दलित समुदायका बालबालिका प्रतिशत	५	३	२	१	१	०	फ्लास रिपोर्ट	•दलित समुदायले विशेष प्राथमिकता पाएका हुनेछन्।
	कक्षा १० उत्तीर्ण दलित समुदायका बालबालिका प्रतिशत	५	६	९	१५	३०	५०		
	आफ्नै घर जग्गा भएका घर परिवार (कम्तीमा)	१०	१५	२०	२५	३५	५०	• गगाउ प्रोफाइल	
प्रतिफल १ : रोजगार तथा स्वरोगारका क्षेत्रमा दलितहरुको अवसर बृद्धि भएको हुनेछ।	कृषक समूहमा आवद्ध दलित संख्या	०	५	१५	२५	३५	५०	•	•घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति एवं गैससहरुले प्राथामिता दिनेछन्।
	आय आर्जन सम्बन्धी सीपमूलक विशेष तालिम प्राप्त दलित समुदायको व्यक्तिहरुको प्रतिशत	२०	३०	३५	४०	४५	५०		
प्रतिफल २ : दलितहरुको योजना तथा निर्णय प्रक्रियामा सहभागिता बृद्धि भएको हुनेछ।	उपभोक्ता समिति तथा समुहमा दलित सहभागिता प्रतिशत	१४	१५	१६	२०	२२	२५	दलित प्रोफाइल	
	नागरिक सचेतना केन्द्रमा सहभागी दलित संख्या	१०	१२	१५	१८	२०	२५		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
प्रतिफल ३ : छुवाछुत तथा भेदभाव विरुद्धको चेतनामा बृद्धि भएको हुनेछ ।	भेदभाव विना सेवा प्रदान गर्ने होटल रेष्टुँरा आदि	१००	१००	१००	१००	१००	१००	• दलित प्रोफाइल • गाउँ प्रोफाइल	
	विनाभेदभाव प्रवेश गर्न पाउने सार्वजनिक स्थल मन्दिर, गुम्बा आदि	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	विना भेदभाव आयोजना गरिएको विवाह, व्रतबन्ध आदि कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०		
प्रतिफल ४: दलितहरुको जीवन थप सहज र मर्यादित भएको हुनेछ ।	शौचालय सहितको आफ्नै घर भएका दलित परिवार प्रतिशत (थप)							•	•
	व्यक्तिगत धारा भएका घर परिवार प्रतिशत							•	•
	सार्वजनिक निकायहरु विद्यालय, सामुदायिक संस्था (सामुदायिक वन, सहकारी) आदिमा रोजगारी प्राप्तगर्ने दलितको प्रतिशत							•	•

६) बिषय उपक्षेत्र : युवा तथा खेलकूद

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : युवाहरु आत्मनिर्भर र उद्यमशील भएका हुनेछन् ।	युवाद्धारा सञ्चालित उद्यम संख्या	–	१	२	४	५	६	• गाउँ प्रोफाइल • घरेलु तथा साना उ.वि.स. प्रतिवेदन	• उद्योगमैत्री वातावरणको निर्माण भएको हुने
	स्वरोजगार युवा संख्या	५०	१००	२००	३००	४००	५००		
	पूर्ण रोजगार युवा प्रतिशत		१०	१२	१५	१८	२०		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	व्यवशायिक खेलाडि संख्या	०	२	३	४	७	१०		
प्रतिफल १: युबाहरुमा व्यवशायिक ज्ञान, सीप, प्रतिभा प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	व्यबशाय संचालन सम्बन्धी तालिम पाएका युवाहरुको संख्या	–	२००	३००	५००	८००	१०००	• गाउँ प्रोफाइल • घरेलु तथा साना उ.वि.स. प्रतिवेदन	
	युवा जागरण तथा बिकास कार्यक्रमबाट लाभान्वित युवा संख्या	१५०	३००	५००	७००	१०००	१५००		
	खेल सम्बन्धी व्यवशायिक प्रशिक्षण पाएका थप खेलाडि संख्या	–	१०	१५	२०	२५	३०		
	जिल्ला/प्रदेश/राष्ट्रियस्तरको पुरस्कारबाट पुरस्कृत युवा संख्या	–	१	२	३	४	५	•	•
प्रतिफल २: युवाहरुको नेतृत्व विकास भएको हुनेछ ।	युवाहरुको नेतृत्वमा संचालित सामुदायिक संघसंस्था प्रतिशत	–	१०	२०	३०	४०	५०	• गाउँ प्रोफाइल	• युवाहरुको सोचमा परिवर्तन आएको हुनेछ ।
	विभिन्न सञ्जालमा आवद्ध युवा संख्या	१५	२५	५०	७५	१००	१५०		
	उपभोक्ता समिति जस्ता विभिन्न समिति/समूह मा युवाहरुको प्रतिनिधित्वको प्रतिशत	–	१०	२०	३०	३५	४०		
प्रतिफल ३: खेलकूद पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ ।	कभर्डहल संख्या	०	०	१	०	०	१	• गाउँपालिका वस्तुगत विवरण	• युवाहरुको सक्रियता र गाउँपालिकाको लगानी बृद्धि भएको हुनेछ ।
	खेलमैदान संख्या	५	६	७	७	७	८		
	खेल प्रशिक्षक संख्या	०	१	३	५	७	१०		
	खेलकुद सामाग्री पर्याप्त भएका खेलसंख्या		२	४	५	६	७		

३. भौतिक पूर्वाधार विकास

क) विषयगत उपक्षेत्र: सडक तथा यातायत

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७५/७६ को अवस्था	आगामी ५ वर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : गाउँपालिका भित्र आवागमन थप सहज भएको हुनेछ ।	गाउँपालिका भित्र नियमित रुपमा संचालनमा आएका रुटहरु							गाउँ प्रोफाइल	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट प्रयाप्त वजेटको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
	सडकको पहुँच पुगेका वस्ती हरु (प्रतिशत)(सार्वजनिक सवारी चल्ने)	९०	९५	१००	१००	१००	१००		
	पक्की सडकले जोडिएका वडा केन्द्रहरु			६	६	६	६		
प्रतिफल –१: सडक सञ्जालको विस्तार भएको हुनेछ ।	पक्की सडक (कालोपत्रे) (कि.मि.)	०	०	५	१०	२०	२३		
	ग्राबेल सडक (कि.मि.)	०	१०	५	५	१०	८		
	सोलिङ (कि.मि.)	१	२	३	४	५	६		
	धुले सडक (कि.मि.)	९०	९५	९०	८२	७२	५७		
	झो.पु (थप) हुने		१	२	३	४	५		
	पर्यटन पैदल मार्ग		५	१०	१५	२०	२५		
	सडक नाली (कि.मि.)		१०	१५	२०	३०	३८		

ख) विषयतग उपक्षेत्र : संचार

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७५/७६ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७५/७६ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : सबैका लागि संचार सेवामा पहुँचमा विस्तार भएको हुनेछ।	टेलिफोन सेवा पुगेका वस्तीहरु	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	•नेपाल टेलिकमको वार्षिक वा आवाधिक प्रगति प्रतिवेदन।	
	ईन्टरनेट सेवामा पहुँच पुगेका वस्तीहरु	५	६	६	८	१०	१२		
प्रतिफल १: मोवाइल सेवाको गुणस्तरमा सुधार भएको हुनेछ।	टावरको थप संख्या		१	१	१	१	१		

ग) बिषयगत उपक्षेत्र : विद्युत्त तथा उर्जा

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७५/७६ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : गाउँपालिकामा सबैलाई सफा उर्जा उपलब्ध हुनेछ।	केन्द्रिय प्रसारण लाइनबाट विद्युत्त सेवा पाउने घरधुरी %	७०	९०	१००	१००	१००	१००	नेपाल विद्युत्त प्राधिकरण र ऊर्जा शाखाको प्रतिवेदन	विद्युत्त प्राधिकरण मार्फत विद्युतिकरण कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने।
	खाना पकाउन दाउरको प्रयोग गर्ने घरधुरी प्रतिशत	८०	७५	७०	६५	६०	५५		
	धुँवारहित चुल्हो प्रयोग गर्ने घर परिवार प्रतिशत	४०	६०	८०	१००	१००	१००		
प्रतिफल १: नवीकरणीय उर्जाको प्रवर्द्धन भएको हुनेछ।	संस्थागत सौर्य जडान संख्या (वार्षिक)							ऊर्जा शाखाको प्रतिवेदन	
	बाँयो ग्यास संख्या (वार्षिक)								
प्रतिफल २: गाउँपालिका घर भित्रको धुवाँमा कमी	सुधारिएको चुलो भएका घरधुरी प्रतिशत		६०	६५	७०	७५	८०	जिल्ला ऊर्जा शाखाको प्रतिवेदन	

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७५/७६ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
आएको भएको हुनेछ।	बायोग्यास प्रयोग गर्ने घरधुरी प्रतिशत								
	एल पि ग्यास प्रयोग गर्ने घरधुरी प्रतिशत		८	१०	१५	२०	२५		
	विद्युतीय उपकरण प्रयोग गरी खाना पकाउने घरधुरी प्रतिशत		३	५	१०	१५	२०		
	परम्परागत चुल्होमा खानापकाउने घरधुरी प्रतिशत						०		

घ) बिषयगत उपक्षेत्र : भवन तथा वस्ति विकास

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७०/७१ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्य : आवास तथा वस्ती थप सुरक्षित भएको हुनेछ।	भुकम्प प्रतिरोधात्मक सरकारी भवन (नयाँ बन्ने)को प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	भवन डिभिजन कार्यालयको प्रगति प्रतिवेदन	वस्ती विकासको नीति अनुरुप कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने।
	एकीकृत वस्तिको संख्या	०	०	१	१	२	२		
	भवन संहिता अनुसार निर्माण भएका भवन प्रतिशत (नयाँ भवन)		१००	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल १ : उच्च जोखिमयुक्त बस्तिको संख्यामा कमी आएको हुनेछ।	उच्च जोखिममा रहेका वस्ति							प्रगति प्रतिवेदन, गाउँ प्रोफाइल र प्रतिवेदन	
	एकीकृत वस्ती विकास गुरुयोजना				१				

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७०/७१ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
प्रतिफल २: आधारभूत सेवा सहितको नमूना वस्तिहरुको विकास भएको हुनेछ।	सेवा प्रदायक संस्था सहितको नमूना बस्तिको संख्या		०	१	१	२	२	गाउँ प्रोफाइल र प्रतिवेदन	
प्रतिफल ३: सार्वजननिक भौतिक संरचनाहरु बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा अशक्त मैत्री हुनेछन् ।	अपाङ्ग, अशक्त तथा बाल मैत्री सार्वजनिक भवनहरुको प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०		

घ) वन तथा वातावरण एवं विपद् व्यवस्थापन

क) बिषय क्षेत्र : वन तथा वातावरण संरक्षण

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
वन									
उद्देश्य: वन पैदावारको दिगो आपूर्ति वनजन्यबस्तुबाट आम नागरिकको आयमा वृद्धि भएको हुनेछ।	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन भएको सामुदायिक वन संख्या	०	२	३	३	३	३	जिल्ला वन कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदन	थप खाली डाडा पाखामा बृक्षारोपण भएको हुने।
	सामुदायिक वनमा आवद्ध थप उपभोक्ता संख्या (थप)		१००	२००	३००	४००	५००		
	जडिवुटी (चिरैतो, मजिटो, रिट्ठा, लोक्ता) निकासी (टनमा)	४	५	६	८	९	१०		
	वनमा आधारित उद्योगबाट सिर्जित रोजगारी संख्या (थप)		१०	२०	३०	४०	५०	•	•

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
प्रतिफल १ : गाउँ पालिका क्षेत्रभित्र वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण र विस्तार भएको हुनेछ ।	सामुदायिक वन संख्या	१७	१८	१९	२०	२०	२०	जिल्ला वन कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदन	सामुदायीक वनको क्षेत्रफल बढेको हुने ।
	सामुदायिक वनको क्षेत्रफल हे.	१४१५	१४१५	१५६५	१७६५	१९६५	२०४५		
	निजी वनको क्षेत्रफल हे.	०	०	५	७	१०	१५		
	कृषि वन प्रणाली विकास भएको क्षेत्रफल हे.		१	३	४	७	५		
	वन डढेलो नियन्त्रण तथा प्रतिरोध योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन संख्या		१	१	१	१	१		
प्रतिफल २ : जडिवुटीको संरक्षण र खेती भएको हुनेछ ।	जडीवुटी खेती गरिएको थप क्षेत्रफल हे.	१९०	२०	२०	१०	१०	१०	• जिल्ला वन कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदन	उत्पादन हुने नहुने रोग
	जडिवुटी खेतीको व्यवस्थित नर्सरी संख्या	०	१	१	१	०	०		
	जडिवुटी खेती तथा प्रशोधन सम्बन्धी तालिम प्राप्त थप जनशक्ति		५	५	५	५	५		
	जडिबुटी प्रशोधन थप उद्योग		१	०	१	०	१		
प्रतिफल ३ : भू-क्षय नियन्त्रण र विपद् घटनामा कमि भएको हुनेछ ।	क्षतिग्रस्त उपजलाधार क्षेत्रको संरक्षण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन भएको संख्या		२	१	१	३	४	• जिल्ला वन कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदन	गाउँ सभाको निर्णय वमोजिम कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने
	गोठमै बाँधेर पालिएका गाईबस्तुको प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००		
	वार्षिक रुपमा थप भएका रुखको संख्या								
	वायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग		१००००	१००००	१०००	१०००	१०००		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	गरी संरक्षण गरिएको थप क्षेत्रफल (वर्ग मि.)				०	०	०		
प्रतिफल ४ : गाउँपालिकाबासीहरु जलवायु परिवर्तनका असर तथा अनुकूलनका उपाय वारे जानकार भएका हुनेछन् ।	सा.व.को कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रावधानहरु समावेश भएको सामुदायिक वन संख्या	५	१	३	४	३	४	• वन कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदन • गाउँपालिकाको प्रतिवेदन	•
	जलवायु परिवर्तन तथा अनुकूलन सम्बन्धी क्षमता विकास भएको सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति संख्या	५	१	३	३	५	३	• वन कार्यालयको वार्षिक प्रतिवेदन • गाउँपालिकाको प्रतिवेदन	•
प्रतिफल ५: फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	कुहिने र नकुहिने फोहोर छुट्याउने घरधुरी प्रतिशत		५	१५	४०	७५	९०	•	•
	नकुहिने सामानको पुन प्रयोगको अवस्था							•	•
विपद् व्यवस्थापन								•	•
उद्देश्य: विपद्का घटना र त्यसबाट हुने जनधनको क्षतिमा कमि भएको हुनेछ ।	विपद्का घटनाको वार्षिक संख्या		०	०	०	०	०	•	•
प्रतिफल १: विपद् व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको क्षमता विकास भएको हुनेछ ।	विपद् व्यवस्थापनका लागि व्यवस्थापन गरिएको जनशक्तिको अवस्था		५	५	७	८	१०	•	•
	प्राथमिक उपचार		५०	५०	५०	५०	५०	•	•

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
	खोज तथा उद्धार		५०	१५०	१५०	१५०	१५०	•	•
	विपद् व्यवस्थापनका लागि व्यवस्थापन गरिएको सामाग्री भण्डारण संख्या							•	•
	स्टेचर वटा		१०	१४	१४	१४	१४	•	•
	एम्बुलेन्स वटा		१	१	१	२	२	•	•
	दमकल वटा		०	०	१	१	१	•	•
	फायर ग्यास (घरधुरी प्रतिशत)		१०	२०	३०	६०	१००	•	•
	प्रकोप पूर्व सूचना प्रणाली स्थापनाको अवस्था	नभएको	हुने	हुने	हुने	हुने	हुने	•	•
प्रतिफल २: जोखिम विमांकन प्रणालीको कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।	सम्पत्ती विमा गराएका घरधुरी प्रतिशत		१०	२०	५०	७५	१००	•	•
	उद्योग व्यापारको विमा गराएका घरधुरी प्रतिशत		१०	२०	५०	७५	१००	•	•

ङ) संस्थागत विकास तथा सुशासन

क) विषय उपक्षेत्रः संस्थागत विकास

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्यः गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास भएको हुनेछ ।	सार्वजनिक सेवा प्रति जनताको सन्तुष्टीको तह (प्रतिशत)	६०	७०	८०	९०	९०	९०	• गाउँ प्रोफाईल • समीक्षा प्रतिवेदन • कोलेनिकाको प्रतिवेदन	•
	गाउँपालिकाको कार्यक्रम तथा आयोजना सम्पन्न दर	९८	१००	१००	१००	१००	१००		•
प्रतिफल १ः गाउँपालिकाको भौतिक पूर्वाधारको अवस्थामा सुधार भएको हुनेछ ।	आफ्नै कार्यालयमा सञ्चालन भएका सार्वजनिक निकायहरु	०	०	१००	१००	१००	१००	•	
	गाउँ कार्यापालिकाको कार्यालय	०	०	१	०	०	०	•	
	वडा कार्यालयहरु	०	०	७	७	७	७	•	
	सेवाग्राहीकोलागि (टि.भि., पिउनेपानी, शौचालय सहितको) प्रतिक्षालय व्यवस्था भएका कार्यालयको प्रतिशत	२५	४०	६०	८०	१००	१००	•	
	श्रव्यदृष्य वडा पत्र भएका कार्यालय		१००	१००	१००	१००	१००	•	
								•	
प्रतिफल २ः रिक्त रहेका दरबन्दी पुर्ति भएको हुनेछ ।	प्राविधिक कर्मचारी प्रतिशत	आँशिक	१००	१००	१००	१००	१००	• हाजिरी रेकर्ड • तलवी भर्पाई • कार्य सम्पादन फारम	
	अप्राबिधिक कर्मचारी प्रतिशत	आँशिक	१००	१००	१००	१००	१००		
	वडा सचिव पूर्ति संख्या	आँशिक	१००	१००	१००	१००	१००		

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
प्रतिफल ३: गाउँपालिकाको राजश्व क्षमतामा बृद्धि भएको हुनेछ ।	राजश्व संकलनको स्रोत अध्यायन तथा पहिचानको अवस्था	पहिचान नभएको	पहिचान भएको	कार्यन्वय न भएको	कार्यन्वय न भएको	कार्यन्वय न भएको	कार्यन्वय न भएको	• राजश्वको क्षेत्र बारे अध्ययन भएको,	
	संकलन तथा परिचालन निर्देशिका निर्माण तथा कार्यान्वयन	तयार नभएको	तयार भएको	कार्यन्वय न भएका	कार्यन्वय न भएका	कार्यन्वय न भएका	कार्यन्वय न भएका		
	उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगानी प्रतिशत	१२	१५	१७	२०	२३	२५		
प्रतिफल ४: गाउँपालिकामा यातायातको साधन तथा औजारहरुको व्यवस्थापन मा सुधार भएको हुनेछ ।	मो.सा-	२०	२०	२०	२०	२०	२०	स्टोर दाखिला प्रतिवेदन, खरिद योजना ।	
	गाडी -	१	१	१	१	१	१		
	ट्रयाक्टर-	१	१	१	१	१	१		
	जि.पि.एस-								
	सोलार-								
	प्रिन्टर-								
	ब्याक हो लोडर	१	१	१	१	१	१	•	

ख) विषय उपक्षेत्र : सुशासन

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
उद्देश्यः सार्वजनिक निकायहरुमा सुशासन अभिबृद्धि भएको हुनेछ ।	सार्वजनिक निकायहरुबाट प्रदान हुने सेवा प्रति आममानिसको संतुष्टिको तह	सामान्य	उच्च	उच्च	उच्च	उच्च	उच्च	• गाउँ प्रोफाईल • समीक्षा प्रतिवेदन • कोलेनिकाको प्रतिवेदन	
	स्थानीय तहमा प्राप्त जन गुनासो/ उजुरी मध्ये समाधान/व्यवस्थापन गरिएका प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल १: जवाफदेहिता तथा पारदर्शिताका बृद्धि भएको हुनेछ ।	सार्वजनिक निकायहरुबाट हुने सार्वजनिक सुनुवाईहरुको वार्षिक संख्या	२	४	४	४	४	४	• सार्वजनिक सुनुवाई प्रतिवेदन	
	सार्वजनिक निर्माण तथा सेवाको अनुगमनको संख्या	निम्नतम् भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने		
	सार्वजनिक सूचना रेडियोबाट प्रशारित	छैन	हुने	हुने	हुने	हुने	हुने		
	सामाजिक परीक्षण गराउने सार्वजनिक निकायको प्रतिशत		५०	१००	१००	१००	१००		
	सार्वजनिक परीक्षण गराउने सार्वजनिक निकायको संख्या		५०	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल २: समानुपातिक समवेशी सहभागितामा वृद्धि भएको हुनेछ ।	ऐनमा व्यवस्था भए अनुसार गठन भएका उपभोक्ता समित प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	• विभिन्न समिति गठन माइन्युट • वार्षिक योजना तर्जुमा निर्णय पुस्तिका	
	निर्णय प्रक्रियामा समावेशी प्रतिनिधित्व	कानून वमोजिम भएको	कानून वमोजिम भएको	कानून वमोजिम भएको	कानून वमोजिम	कानून वमोजिम भएको	कानून वमोजिम भएको		

विवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)							पुष्ट्याईका आधारहरु	पूर्वानुमान वा जोखिम
	सूचकहरु	२०७४/७५ को अवस्था	आगामी ५ बर्षको लक्ष्य						
			१	२	३	४	५		
					भएको				
	सेवा प्रवाहमा समान ढँगको पहुँच	कम भएको	सुधार हुने	सुधार हुने	सुधार हुने	सुधार हुने	सुधार हुने		
प्रतिफल ३: सबै तहका योजना प्रक्रिया र अनुगमन प्रणाली सुदृढ भएको हुनेछ ।	अनुगमन निर्देशिका तयारी तथा पालना	आँशिक	पूर्ण हुने	पूर्ण हुने	पूर्ण हुने	पूर्ण हुने	पूर्ण हुने	• अनुगमन प्रतिवेदन • आगावियो समीक्षा प्रतिवेदन	
	अनुगमनबाट सुधार भएका आयोजना प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	आवधिक योजना अनुसार बार्षिक योजनाको कार्यान्वयनको प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल ४: सार्वजनिक निकायबाट प्रदान गरिने सेवा अझ छिटो छरितो र प्रभावकारी भएको हुनेछ ।	टोलफ्रि टेलिफोन सञ्चालन संख्या							•	
	इ-गभर्नेन्सको अवस्था	नभएको	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	•	
	• डिजिटल हाजिरी प्रणाली जडान	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	•	
	• अनलाइन घटना दर्ता संचालन भएका वडा कार्यालय संख्या	३	७	७	७	७	७	•	
	• अनलाइन मार्फत राजश्व संकलन	नभएको	नभएको	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	•	
	• गापाको अप्लीकेशन	नभएको	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	•	
	नोटिसबोर्ड सेवा जडान संख्या	नभएको	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	भएको हुने	•	
	सेवा केन्द्र							•	

परिच्छेद ५: प्रमुख कार्यक्रम तथा बजेट

माथि उल्लेखित लक्ष तथा उद्देश्यहरु हासिल गर्न निम्न अनुसारको कार्यक्रम, क्रियाकलाप तथा बजेट प्रस्ताव गरिएको छ ।

५.१ आर्थिक विकास

५.१.१ कृषि विकास

क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५	
१	कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना	वटा	१४	६	०	४	०	४	७२००	०	४८००	०	४८००	१६८००
२	गाउँपालिका स्तरी अगुवा तथा व्यवशायिक कृषक तालिम	वटा	१५	३	३	३	३	३	४५०	४५०	४५०	४५०	४५०	२२५०
३	कुलो मर्मत	वटा	१०	२	२	२	२	२	४००	४००	४००	४००	४००	२०००
४	कृषक भ्रमण आयोजना	वटा	५	१	१	१	१	१	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
५	कृषकहरूको लागि स्थलगत तालिम	वटा	३५	७	७	७	७	७	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	७०००
६	कृषि प्राविधिकहरूको तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००
७	माटो परीक्षण शिविर	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००
८	मिनी ल्याब स्थापना	वटा	१	०	०	१	०	०	०	०	१०००	०	०	१०००
९	भकारो सुधार गरिएका गोठ	संख्या	९००	१५०	१५०	२००	२००	२००	१५००	१५००	२०००	२०००	२०००	९०००
१०	कृषि मेला आयोजना	वटा	१	०	०	१	०	०	०	०	३५०	०	०	३५०
११	अलैंची सुकाउने आधुनिक मेशिन अनुदान	वटा	१२	२	२	२	३	३	८०	८०	८०	१२०	१२०	४८०
१२	भर्मिङ मल उत्पादन, प्याकेजिङ्ग तथा बजारीकरण	वटा	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००

१३	प्लास्टिक टनेल (थोपा सिँचाइ समेत)	वटा	९००	१५०	१५०	२००	२००	२००	१९५०	१९५०	२६००	२६००	२६००	११७००
१४	फलफूल बँगैचा विस्तार	वटा	९	१	२	२	२	२	२००	४००	४००	४००	४००	१८००
१५	मिनी पावर ट्रिलर वितरण	वटा	७०	१४	१४	१४	१४	१४	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	७०००
१६	अगार्निक खेती प्रवर्द्धन तालिम	वटा	७०	१४	१४	१४	१४	१४	८४०	८४०	८४०	८४०	८४०	४२००
१७	एग्रोभेटहरुको लागि विषादी सम्बन्धी तालिम	वटा	३	१	०	१	०	१	१००	०	१००	०	१००	३००
१८	सिँचाइका लागि पोखरी निर्माण	वटा	९००	१५०	१५०	२००	२००	२००	२२५०	२२५०	३०००	३०००	३०००	१३५००
१९	कृषक समूहहरु निर्माण एवं प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०
२०	आई पि एम पाठशाला शिक्षा सञ्चालन	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
२१	अगार्निक खेती प्रवर्द्धन तथा जैविक विषादी वितरण कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
२२	कृषि विमा कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	२००	४००	८००	१०००	२५००
२३	जैविक मल अनुदान कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
२४	शत्रु जीव व्यवस्थापन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
२५	कोल्ड स्टोर निर्माण (दुइवर्षमा तयार गर्ने)	वटा	१	१	१	०	०	०	५०००	५०००	०	०	०	१००००
२६	फलफूल नर्सरी स्थापना र संचालन	वटा	२	०	१	१	०	०	०	२००	२००	०	०	४००
	जम्मा								२६४७०	१९६७०	२३०२०	१७०१०	२२११०	१०८२८०

५.१.२ पशु विकास

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख क्रियाकलाप	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु. हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५	
१	दुग्ध सहकारी चिस्यान केन्द्र प्रवर्द्धन अनुदान	वटा	१	०	१	०	०	०	०	१००००	०	०	०	१००००
२	पशु गर्भाधान केन्द्र स्थापना	वटा	४	२	०	१	०	१	२००	०	१००	०	१००	४००
३	घाँस खेती विस्तारका लागि पशुपालन समूह तथा दुग्ध सहकारीलाई अनुदान	हे	१००	२०	२०	२०	२०	२०	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
४	खोर तथा गोठ सुधार अनुदान	वटा	१०५०	२१०	२१०	२१०	२१०	२१०	२१००	२१००	२१००	२१००	२१००	१०५००
५	पशुपालन समूह वा फार्महरुलाई उन्नत जातका राँगा, बोकामा अनुदान	संख्या	४२	१४	०	१४	०	१४	१४००	०	१४००	०	१४००	४२००
६	अगुवा पशुपालक कृषकलक्षित आधुनिक तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०
७	अगुवा पशुपालक कृषकलक्षित अभिमूखीकरण तालिम	जना	५	१	१	१	१	१	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
८	युवालक्षित उन्नत गाई भैंसी पालन फार्म अनुदान	संख्या	१०	२	२	२	२	२	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
९	पशुजन्य पदार्थ बजारीकरण कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
१०	उत्कृष्ट पशुपालन व्यवशायीलाई पुरस्कार	जना	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०

११	गोष्ठी संचालन (पशु बीमा, बर्डफ्लु, स्वाइनफ्लु, सफादुध उत्पादन जुनोटिक्स रोग आदिको .बारे)	पटक	७०	१४	१४	१४	१४	१४	१७५	१७५	१७५	१७५	१७५	८७५
१२	पशु स्वास्थ्य परीक्षण तथा खोप शिविर	पटक	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
१३	मासु परीक्षण प्रयोगशाला स्थापनामा सहकार्य	वटा	१	०	०	१	०	०	०	०	१००	०	०	१००
१४	नयाँ मत्स्य पोखरी निर्माण कार्यक्रम	हे	३	०	१	०	१	१	०	५००	०	५००	५००	१५००
१५	माछा भुरा अनुदान कार्यक्रम	केजी	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	१२५	१२५	१२५	१२५	६२५
१६	पशु प्राविधिक तालिम तथा अन्य क्षमता विकास कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०
१७	पशु उपचार सेवा कार्यक्रम एकमुष्ठ	वटा	३५	७	७	७	७	७	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
१८	पशु अन्वेषण, आउट ब्रेक, रिपोटिङ, सिरम संकलन प्रयोगशाला प्रेषण कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	२०	२०	२०	२०	२०	१००
१९	कृत्रिम गर्भाधान	संख्या	२५००	५००	५००	###	५००	५००	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
२०	सुत्केरी गाई प्रोत्साहन अनुदान	वटा	२००	४०	४०	४०	४०	४०	४०	४०	४०	४०	४०	२००
२१	गाउँपालिकास्तरीय पशु हाट बजार	वटा	१	०	१	०	०	०	०	५००	०	०	०	५००
२२	भेटनरी सूचना तथा प्रचार प्रसार कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०
२३	पशुपालन समूह वा सहकारीका प्रतिनिधिहरुका लागि अध्ययन भ्रमण	पटक	३	१	०	१	०	१	२००	०	२००	०	२००	६००

२४	डालेघाँस नर्सरी स्थापना र संचालन	वटा	७	१	१	१	२	२	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
२५	च्यापकटरमा अनुदान	वटा	५९०	८०	१००	१२०	१४०	१५०	४०	५०	६०	७०	७५	२९५
२६	पशु पंक्षी ल्याव स्तरोन्नती	पटक	१	०	१	०	०	०	७५	७५	७५	७५	७५	३७५
	कुल बजेट								**७४७५**	**१६६८५**	**७४९५**	**६२०५**	**७९१०**	**४५७७०**

५.१.३ उद्योग तथा व्यपार

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५	
१	उद्यम विकास कोष स्थापना	वटा	४	०	१	१	१	१	०	५०००	५०००	५०००	५०००	२००००
२	उद्योग सम्भाव्यता अध्ययन	वटा	१	०	१	०	०	०	०	३००	०	०	०	३००
३	उद्यमीहरूका लागि अध्ययन भ्रमण	वटा	२	०	१	०	०	१	०	६००	०	०	६००	१२००
४	प्राविधिक सीप विकास तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
५	उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
६	लघु तथा साना उद्यमी प्रदर्शनी मेला	वटा	१	०	०	१	०	०	०	०	५००	०	०	५००
७	व्यापारीहरुका लागि क्षमता विकास तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००

८	उद्योग स्तरोन्नती तथा प्रविधि हस्तानतरण तालिम	वटा	२	०	१	०	१	०	०	१५०	०	१५०	०	३००
	पर्यटन								०	०	०	०	०	०
	कुल बजेट								६००	६६५०	६१००	५७५०	६२००	२५३००

५.१.४ बैंक तथा वित्तिय संस्था

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसारको प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यन्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५	
१	सहकारीहरुका लागि व्यवस्थापन तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
२	सहकारीहरुका लागि लेखा तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००
३	वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
४	सहकारी तथा अन्य वित्तीय संस्थाहरुसँगको समन्वय बैठक आयोजना	वटा	१०	२	२	२	२	२	५०	५०	५०	५०	५०	५०
५	सहकारी तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी बृहत् गोष्ठी	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००
६	सहकारी प्रोफाइल तयारी	वटा	१	१	०	०	०	०	२००	०	०	०	०	२००
७	सहकारी संस्थाहरुको तथ्यांक संकलन तथा डाटावेस निर्माण र अद्यावधीकरण	पटक	५	१	१	१	१	१	५००	१००	१००	१००	१००	९००
	कुल बजेट								४४००	३८००	३८००	३८००	३८००	१९६००

५.१.५ पर्यटन

क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५	
१	पर्यटन सम्भाव्यता अध्ययन	वटा	१	१	०	०	०	०	१०००	०	०	०	०	१०००
२	होटल व्यवशायीहरुकोलागि हस्पिटालिटी तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	०	५००	०	०	०	५००
३	पर्यटकीय महत्वका स्थानहरु (जोरपोखरी, आगेजुङ दरबार, हिलिहाङ दरबार, काबेली, माझीटार, पिनासी, तिनछाड्ले)को संरक्षण तथा विकास कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००
४	वनभोज स्थल निर्माण तथा स्तरोन्नती	वटा	१	१	१	१	१	१	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००
५	पर्यटक लक्षित पार्क निर्माण	वटा	१	१	१	१	१	१	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००
६	पर्यटकीय महत्वका स्थान तथा संस्कृतिको प्रचार प्रसार	वटा	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
७	हिलिहाङ दरबारमा सेल्फीकेन्द्रको विकास गर्ने	वटा	१	०	१	०	०	०	०	२५००	०	०	०	२५००
८	होम स्टे संचालनको लागि सहजीकरण		नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	नियमित	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
९	पर्यटन महोत्सव	वटा	२	०	१	०	१	०	०	५०००	०	५०००	०	१००००
	कुल बजेट								१२०००	१९०००	११०००	१६०००	११०००	६९०००

५.२ सामाजिक विकास क्षेत्र

५.२.१ शिक्षा

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५	
१	विद्यालय सुधार योजना	वटा	१	१	१	१	१	१	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
२	कक्षा कोठा निर्माण	वटा	८०	१६	१६	१६	१६	१६	१६०००	१६०००	१६०००	१६०००	१६०००	८००००
३	विज्ञान प्रयोगशाला	वटा	६	२	१	१	१	१	२०००	१०००	१०००	१०००	१०००	६०००
४	कम्प्युटर प्रयोगशाला	वटा	६	२	१	१	१	१	२०००	१०००	१०००	१०००	१०००	६०००
५	खेलमैदान निर्माण	वटा	६	१	१	१	१	२	१०००	१०००	१०००	१०००	२०००	६०००
६	घेराबार निर्माण विद्यालय	वटा	०	०	०	०	०	०						०
७	शौचालय निर्माण तथा मर्मत (निर्माण ८ वटा र मर्मत १२ वटा)	वटा	२०	४	४	४	४	४	१०००	१५००	२०००	२०००	२०००	८५००
८	विद्यालयमा पानीको व्यवस्था	वटा	१०	१	२	२	२	३	२००	४००	४००	४००	६००	२०००
९	विद्यालयमा इन्टरनेट जडान	वटा	६	१	१	१	१	२	६००	६००	६००	६००	१२००	३६००
१०	लक्षित वर्गका विद्यार्थीका लागि छात्रावास निर्माण	वटा	१	०	०	१	०	०	०	०	१५००	०	०	१५००
११	छात्राबास संचालन	वटा	२	०	०	०	१	१	०	०	०	६००	६००	१२००

१२	विद्यालयमा खेलकुद सामग्रीको व्यवस्था	सेट	४९०	९८	९८	९८	९८	९८	९८०	९८०	९८०	९८०	९८०	४९००
१३	कम्प्युटर शिक्षकको व्यावस्था	जना	८५	१७	१७	१७	१७	१७	४४२०	४४२०	४४२०	४४२०	४४२०	२२१००
१४	कम्प्युटर शिक्षकको लागि तालिम	जना	८५	१७	१७	१७	१७	१७	८५	८५	८५	८५	८५	४२५
१५	फर्निचरको व्यवस्था	सेट	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
१६	स्ट्रेचर र प्राथमिक उपचारको साधनको व्यवस्था	वटा	४४	१०	१०	१०	१०	४	१००	१००	१००	१००	१००	५००
१७	थप शिक्षक व्यवस्था वार्षिक	जना	२०	४	४	४	४	४	१४४०	२८८०	४३२०	५७६०	७२००	२१६००
१८	शिक्षकलाई तालिम	जना वार्षिक	५००	१००	१००	१००	१००	१००	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०
१९	प्र.अ.तालिम (संस्थागत समेत)	वटा	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०
२०	वि व्य स र पिटिएका पदाधिकारीको क्षमता विकास तालिम (६० जना)	वटा	१०	२	२	२	२	२	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०
२१	शिक्षकका लागि अध्ययन भ्रमण	वटा	५	१	१	१	१	१	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
२२	मातृभाषामा पढाई		एकमुष्ठ	१	१	१	१	१	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
२३	बाल शिक्षक तालिम	वटा	१०	२	२	२	२	२	१००	१००	१००	१००	१००	५००
२४	लेखा तालिम	वटा	१५	३	३	३	३	३	२२०	२२०	२२०	२२०	२२०	११००

२५	खेल प्रशिक्षक व्यवस्था	जना	५	५	५	५	५	५	१६२५	१६२५	१६२५	१६२५	१६२५	८१२५
२६	अनुगमन तथा मूल्याङकन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	१००	१००	१००	१००	५००
२७	शिक्षक पुरस्कार	जना	२५	५	५	५	५	५	१२५	१२५	१२५	१२५	१२५	६२५
२८	विद्यालय शिक्षा पुरस्कार	वटा	१५	३	३	३	३	३	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
२९	फिङ्गर प्रिन्ट मेसिन	वटा	२०९	७	२७	१७५	०	०	४५०	८१०	०	०	०	१२६०
३०	प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालनका लागि शिक्षकको व्यवस्था	जना वार्षिक	१५	३	३	३	३	३	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
३१	सवारी साधन	वटा	२	१	१	०	०	०	२५०	२५०	०	०	०	५००
३२	अपाङ्ग तथा अशक्त हरुकोलागि छात्रबृत्ति	जना		आवश्य कता अनुसार	आवश्य कता अनुसार	आवश्य कता अनुसार	आवश्य कता अनुसार	आवश्यक ता अनुसार	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
३३	विद्यालय डायरी	वटा	२००००	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	६००	६००	६००	६००	६००	३०००
३४	विद्यार्थी पुरस्कार	जना	१५	३	३	३	३	३	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
३५	एक विद्यालय एक स्वास्थ्यकर्मी	जना	७२	५	१०	१५	२०	२२	१२००	२४००	३६००	४८००	५२८०	१७२८०
३६	विद्यालय व्यवस्थापन	वटा	४९०	९८	९८	९८	९८	९८	४९००	४९००	४९००	४९००	४९००	२४५००
३७	शैक्षिक सामाग्री	सेट	२२०	४४	४४	४४	४४	४४	८८०	८८०	८८०	८८०	८८०	४४००
३८	शिक्षक प्रोत्साहन भत्ता	जना	११५०	२३०	२३०	२३०	२३०	२३०	२७६०	२७६०	२७६०	२७६०	२७६०	१३८००
३९	उत्कृष्ट प्र. अ. पुरस्कार	जना	१५	३	३	३	३	३	३००	३००	३००	३००	३००	१५००

४०	अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन	वटा (एकमुष्ठ)	५	१	१	१	१	१	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००
४१	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	५००	०	०	०	०	५००
	कुल बजेट								**४९२३५**	**५०४३५**	**५४०१५**	**५५७५५**	**५९४७५**	**२६८९१५**

५.२.२ स्वास्थय

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	१	२	३	४	५	
	पहुँच र गुणस्तर वृद्धि													
१	बालस्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम													
	क) थप गाउँघर क्लिनिक सञ्चालन	वटा	२०	२०	०	०	०	०	१००००	०	०	०	०	१००००
	ख) पोषण सम्बन्धी समुदायको लागि अभिमूखीकरण	पटक (वार्षिक)	७०	१४	१४	१४	१४	१४	२८०	२८०	२८०	२८०	२८०	१४००
२	परिवार स्वास्थ्य तथा सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	७०००
३	खोप सेवा कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
४	रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (क्षय रोग, कीटजन्य रोग)	वटा	५	१	१	१	१	१	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
५	अन्य नसर्ने रोगको रोकथाम उपचार कार्यक्रम		५	१	१	१	१	१	११००	११००	११००	११००	११००	५५००

६	समुदायमा आधारित सन्तुलित खानपिन सम्बन्धीत व्यवहार परिवर्तन बारे जनचेतना कार्यक्रम	पटक (वार्षिक)	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
७	निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर संचालन	पटक	७	२	१	२	१	१	२००	१००	२००	१००	१००	७००
८	पाठेघर सम्बन्धी वडा स्तरीय शिविर तथा जनचेतना अभिवृद्धि (पोष्टर, ब्रोसर)	पटक	७	२	२	१	१	१	४००	४००	४००	४००	४००	२०००
९	विद्यालयहरुमा निःशुल्क आँखा जाँच शिविर	पटक	१०	२	२	२	२	२	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
१०	स्वयम्सेविका प्रोत्साहन पुरस्कार (५ वर्ष, १ जना, १३ वडा)	जना	३५	७	७	७	७	७	६०	६०	६०	६०	६०	३००
११	निःशुल्क आयुर्वेद तथा योग स्वास्थ्य शिविर हरेक वर्ष	वटा	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०
१२	विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम (नसर्ने रोग, योगा, पञ्चकर्म सम्बन्धमा आयुर्वेदिक सचेतना कार्यक्रम	विद्यालय	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०
१३	स्वास्थ्यकर्मीका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम	जना	१००	२०	२०	२०	२०	२०	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
१४	धामी, झाँक्री तथा परम्परागत उपचारकहरुका लागि आधारभूत तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०
१५	स्वास्थ्य कार्यक्रम समीक्षा	वार्षिक पटक	१५	३	३	३	३	३	१००	१००	१००	१००	१००	५००
१६	स्वास्थ्य कार्यक्रम अनुगमन	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	१००	१००	१००	१००	५००
	स्वास्थ्य पूर्वाधार सुधार													
१	गाउँ अस्पताल निर्माण	वटा	१	१	०	०	०	०	०	१५०००	०	०	०	१५०००

२	गाउँ अस्पतालका लागि उपकरण खरिद	सेट	१	०	१	०	०	०	०	०	१००००	०	०	१००००
३	स्वास्थ्य चौकीहरूमा स्वास्थ्य उपकरण थप	सेट	५	१	१	१	१	१	४००	४००	४००	४००	४००	२०००
४	स्वास्थ्य चौकीकालागि कम्युटर, कम्प्युटर टेवल तथा प्रिन्टर सेट	सेट	५	२	२	०	०	१	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
५	औषधि खरिद, ढुवानी, भण्डारण	पटक	५	१	१	१	१	१	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००
	स्वास्थ्य संस्थाकालागि सवारी साधन													
१	मोटर साइकल	वटा	७	२	२	२	१	०	६००	६००	६००	३००	०	२१००
२	चारपाङ्ग्रे साधन		१	१	०	०	०	०	३०००	०	०	०	०	३०००
३	एकीकृत गाउँ स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना र संचालन	वटा	१	१	०	०	०	०	५००	०	०	०	०	५००
	स्वास्थ्य उपक्षेत्रको जम्मा बजेट								२३३९०	२४७९०	१९८९०	९४९०	९१९०	८६७५०

५.२.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	**१**	**२**	**३**	**४**	५	१	२	३	४	५	
१	**सरसफाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम**													
	क) सरसफाई सम्बन्धी आधारभूत तालिम (वडास्तरमा एउटा वडामा २ वटाको दरले)	वटा	७०	१४	१४	१४	१४	१४	७००	७००	७००	७००	७००	३५००

	ख) सरसफाई सम्बन्धी घरदैलो कार्यक्रम (सबै घरधुरी समेट्ने गरी)	घरधुरी	४३००	४३००	४३००	४३००	४३००	४३००	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	७०००
	ग) टोल सरसफाइ	टोल वटा	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
२	शौचालय निर्माण अनुदान	वटा	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
३	सार्वजनिक धारा निर्माण	वटा	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००
४	खानेपानी प्राविधिक व्यवस्थापन	जना	१४	१४	१४	१४	१४	१४	२७३०	२७३०	२७३०	२७३०	२७३०	१३६५०
५	पाइप वितरण (हजारमा)	मि.	२००	४०	४०	४०	४०	४०	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	२००००
६	विद्यालय खानेपानी व्यवस्थापन	वटा	२२	६	६	४	४	२	६००	६००	४००	४००	२००	२२००
७	सार्वजनिक शौचालय	वटा	१०	२	२	२	२	२	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००
									१४७८०	**१४७८०**	**१४५८०**	**१४५८०**	**१४३८०**	**७३१००**

५.२.४ महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक, दलित जनजाति तथा अपांगता

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	**१**	**२**	**३**	**४**	**५**	१	२	३	४	५	
क.	**महिला**													
१	नयाँ संरचना, संविधान र देवानी संहिता सम्बन्धमा महिला समूहहरुलाई अभिमुखीकरण	वटा	८	२	२	२	१	१	२००	२००	२००	१००	१००	८००
२	नयाँ संरचनाअनुसार गाउँस्तरीय महिला सञ्जाल गठन सञ्चालन	वटा	१	१	०	०	०	०	४००	४००	२००	२००	२००	१४००

३	महिलाहरुको लागि व्यवसायिक तथा सीपमुलक तालिम	वटा	६०	१२	१२	१२	१२	१२	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
४	बालविवाह न्यूनीकरण अभियान	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००
५	गाउँस्तरीय लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण अभियान	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
६	घरेलु हिंसा विरुद्धको वडास्तरीय अभियान	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००
७	लोक सेवा लगायतका तयारी सहयोग कार्यक्रम	जना	७०	१४	१४	१४	१४	१४	१४०	१४०	१४०	१४०	१४०	७००
८	व्यवशाय संचालनका लागि व्याज अनुदान	जना	३५	७	७	७	७	७	३५०	७००	१०५०	१४००	१७५०	५२५०
९	एकल महिला स्वाबलम्बन कार्यक्रमका लागि कोष	वटा	२	१	१	०	०	०	५००	५००	०	०	०	१०००
	जम्मा								**२४९०**	**२८४०**	**२४९०**	**२७४०**	**३०९०**	**१३६५०**
ख.	**बालबालिका**													
१	दिवा खाजा (४४ विद्यालयका १–५ सम्मका बालबालिका)	जना	११०००	२२००	२२००	२२००	२२००	२२००	**९६८०**	**९६८०**	**९६८०**	**९६८०**	**९६८०**	४८४००
२	बालबालिका लागि प्रोत्साहन भत्ता	जना	२१०	७०	५०	४०	३०	२०	३५००	२५००	२०००	१५००	१५००	११०००
३	विद्यालयमा साहित्यक गतिविधि (साहित्यक भित्ते पत्रिका, गोष्ठी आदि, प्रतियोगिता संचालन आदि)	वटा	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
४	अभिभावकका लागि बाल अधिकार सम्बन्धी तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००
५	वडा स्तरीय बाल स्थितिपत्र निर्माण	वटा	४०	८	८	८	८	८	१००	१००	१००	१००	१००	५००

६	बाल सञ्जाल संचालन खर्च	वटा	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	एक मुष्ठ	९०	९०	९०	९०	९०	४५०
७	बाल न्यूनीकरण कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	८४०	८४०	८४०	८४०	८४०	४२००
८	बालश्रम विरुद्धको चेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	७०	१४	१४	१४	१४	१४	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
९	बाल संरक्षण प्रणाली सम्बन्धी कार्यशाला	वटा	७	१	१	१	१	१	३०	४०	५०	६०	७०	२५०
१०	विद्यालय शान्तिक्षेत्र घोषणाकालागि कार्यक्रम	वटा	३	१	०	१	०	१	५०	०	५०	०	५०	१५०
११	बाल सहभागिता सुनिश्चित गर्ने गरी जनप्रतिनिधिहरु (वड अध्यक्ष समेत)	वटा	३	१	०	१	०	१	१००	०	१००	०	१००	३००
	जम्मा								**१७४४०**	**१६३००**	**१५९६०**	**१५३२०**	**१५४८०**	**८०५००**
ग	**ज्येष्ठ नागरिक**													
१	ज्येष्ठ नागरिकसँगको अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम संचालन	पटक	१४	२	२	२	२	२	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
२	ज्येष्ठ नागरिक आश्रम संचालनमा सहयोग	वटा	१	०	०	१	१	१	०	०	२५००	२५००	२५००	७५००
३	ज्येष्ठ नागरिक दिवस तथा सम्मान कार्यक्रम आयोजना (वडा तहमा)	वटा	३५	७	७	७	७	७	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
४	जेष्ठ नागरिक मैत्री चौतारा, वा पाटी वा प्रतिक्षालय (मिलन केन्द्र) निर्माण वा स्तरोन्नती	वटा	३५	७	७	७	७	७	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
५	अन्तरपुस्ता सौहार्दता कायम गर्न चेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	३५	७	७	७	७	७	७००	७००	७००	७००	७००	३५००
६	ज्येष्ठ नागरिकहरुलाई परामर्श कार्यक्रम संचालन	वटा	३५	७	७	७	७	७	७००	७००	७००	७००	७००	३५००

७	६५ वर्ष उमेर पुगेका ज्येष्ठ नागरिकहरुको लागि निमोनिया विरुद्धको खोप संचालन	जना						५०००	५०००	५०००	५०००	५०००	२५०००
८	जेष्ठ नागरिकका लागि घरदैलोमा व्यवस्था गरिएको स्वास्थ्य परीक्षण तथा औषधी वितरण कार्यक्रम संचालन (बार्षिक)	वटा	१५	३	३	३	३	३	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
	जम्मा							**९५००**	**९५००**	**१२०००**	**१२०००**	**१२०००**	**५५०००**
घ	**अपांगता भएका व्यक्ति**												
१	दृष्टि विहिनको लागि गमनशिलता तालिम	वटा	१०	२	२	२	२	२	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**
२	अपाङ्गता भएकाहरूका लागि सीपमुलक तालिम	वटा	१५	३	३	३	३	३	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**
३	अपाङ्गता भएका लागि पुनस्थापना कोष स्थापना	वटा	१	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**
४	अपांगता भएका व्यक्तिहरुको लागि सहयोगी सामाग्री वितरण	जना	५०	१०	१०	१०	१०	१०	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**
	जम्मा							**१४००**	**१४००**	**१४००**	**१४००**	**१४००**	७०००
ङ	**आदिवासी, जनजाती**												
१	आदिवासी तथा जनजाती सम्बन्धी वस्तुगत विवरण तयारी	जम्मा वटा	१	१	०	०	०	०	७५	०	०	०	०	७५
२	धार्मिक तथा साँस्कृतिक संग्राहालय निर्माण	जम्मा वटा	१	१	१	१	१	१	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००
३	आदि वासी तथा जनजातीहरुको ज्ञान सीप सम्बर्धन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
४	गुरुकुल विद्यालय निर्माण र संचालन	वटा	१	१	१	१	१	१	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	२००००

५	मातृ भाषा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वटा	१	१	१	१	१	१	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
६	आदिवासी तथा जनजाती महासँघको कार्यालय तथा सामुदायिक भवन निर्माण	वटा	१	०	०	१	१	१	०	०	२०००	२०००	१०००	५०००
७	ऐतिहासिक व्यक्तिहरुको स्मारक निर्माण	वटा	१	०	१	०	०	०	०	१०००	०	०	०	१०००
८	ऐतिहासिक व्यक्तिहरुको पुरस्कार स्थापना र संचालन	वटा	१	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००
९	ऐतिहासिक व्यक्तित्वका नाममा प्रतिष्ठान स्थापना	वटा	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१०००	१०००	२०००
१०	आदिवासी जनजाती महोत्सव आयोजना	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	१०००
११	आदिवासी तथा जनजातीहरुको अधिकार सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००
	जम्मा								**१५९७५**	**१६९००**	**१७९००**	**१८९००**	**१७९००**	**८७५७५**
च	**दलित तथा पछाडि पारिएको**													
१	विपन्न दलित बालबालिकाका विद्यालय पोशाक वितरण	जना	६७०	१००	१२०	१५०	१५०	१५०	१००	१२०	१५०	१५०	१५०	६७०
२	दलित लक्षित घरेलु हिँसा विरुद्धको तालिम	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
३	शौचालय नभएका लक्षित दलित समुदायको घरमा ५० प्रतिशत अनुदानमा पक्की शौचालय निर्माण	वटा	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०
४	खानेपानीको धारामा अनुदान	वटा	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०
५	व्यवशायिक तथा सीपमुलक तालिम संचालन	वटा	२५	५	५	५	५	५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००
६	उच्च शिक्षाको लागि छात्रबृत्ति	जना	५०	१०	१०	१०	१०	१०	६००	६००	६००	६००	६००	३०००

७	दलित किशोर किशोरी शिक्षा कार्यक्रम वार्षिक	पटक	५	१	१	१	१	१	१००	१५०	२००	२५०	३००	१०००
	जम्मा								**२१५०**	**२२२०**	**२३००**	**२३५०**	**२४००**	११४२०

५.२.५ युवा तथा खेलकुद

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	**१**	**२**	**३**	**४**	५	१	२	३	४	५	
१	गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन	वटा	२०	४	४	४	४	४	६०००	६०००	६०००	६०००	६०००	३००००
२	प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम संचालन	वटा	५	१	१	१	१	१	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००
३	विद्यालयहरुमा अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगित आयोजना		५	१	१	१	१	१	३०००	३५००	४०००	४५००	५०००	२००००
४	राष्ट्रिय स्तरको प्रशिक्षकबाट तालिम संचालन	पटक	२०	४	४	४	४	४	८००	८००	८००	८००	८००	४०००
५	कभर्डहल निर्माण	वटा	१	०	१	१	०	०	०	२५००	२५००	०	०	५०००

६	किशोर किशोरीलाई आत्म रक्षा खेल सम्बन्धी प्रशिक्षण (मार्शल आर्ट, कराते र तेक्वान्दो आदि)	वटा	७	२	२	२	१	निरन्तरता	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
७	१६ वर्षमुनिका बालबालिकाकालागि खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना	वटा		१	१	१	१	१	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
८	गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद रंगाशाला	वटा	१	०	१	०	०	०	०	१५०००	०	०	०	१५०००
९	खेलकुद मैदान निर्माण र स्तरोन्नती	वटा	४	१	१	१	१	स्तारोन्नती	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००
	युवा तथा खेलकुद उपक्षेत्रको जम्मा								**१६८००**	**३४८००**	**२०३००**	**१८३००**	**१८८००**	**१०९०००**

५.३ भौतिक विकास पूर्वाधार

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य	वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		परिमाण	**१**	**२**	**३**	**४**	**५**	१	२	३	४	५	
	सडक												
१	सडक कालोपत्रे	२३	०	५	५	१०	३	०	१५६१००	१५६१००	३१२३००	१०००००	७२४५००

२	सडक ग्राभेल	३८	१०	५	५	१०	८	८२६८०	४१०००	४१०००	८२६८०	६००००	३०७३६०
३	धुले सडक निर्माण	१०	५	५	०	०	०	१००००	१००००	०	०	०	२००००
४	सडक सोलिङ	५	१	१	१	१	१	५०००	५०००	०	०	०	१००००
५	सडक नाली निर्माण	१६	३	४	४	५	५	८४००	११२००	११२००	१४०००	१४०००	५८८००
	जम्मा							**१०६०८०**	**२२३३००**	**२०८३००**	**४०८९८०**	**१७४०००**	**११२०६६०**
	भवन तथा वस्ती विकास												
१	एकीकृत वस्ती विकास योजना	१	०	१	०	०	**०**	**०**	**१०००**	**०**	**०**	**०**	१०००
२	सुरक्षित आवास सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम संचालन	५	१	१	१	१	**१**	**१००**	**१००**	**१००**	**१००**	**१००**	५००
३	नमूना एकीकृत वस्ती निर्माण सहयोग कार्यक्रम	१	०	०	१	१	**१**	**०**	**०**	**१०००**	**१०००**	**१०००**	३०००
	जम्मा							**१००**	**११००**	**११००**	**११००**	**११००**	**४५००**
	विद्युत तथा उर्जा												
१	स्थानीय विद्युत वितरण कार्यक्रम	१	१	१	१	१	१	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
२	सोलार जडान	१२५	२५	२५	२५	२५	२५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००
३	वायोग्यास जडान कार्यक्रम	४३००	८००	९००	९००	८००	७००	३२०००	३६०००	३६०००	३२०००	२८०००	१६४०००

४	सुधारिएको चुल्हो वितरण कार्यक्रम	३४४०	७००	८००	६००	८००	५४०	७०००	८०००	६०००	८०००	५४००	३४४००
	जम्मा							**४१०००**	**४६०००**	**४४०००**	**४२०००**	**३५४००**	२०८४००
	संचार												
१	मोवाइल टेलिफोन टावर संख्या	५	१	१	१	१	१	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	२००००
२	इन्टरनेट सेवा विस्तार कार्यक्रम	५	**१**	**१**	**१**	**१**	१	६००	१२००	०	०	०	१८००
	जम्मा							४६००	**५२००**	४०००	४०००	४०००	२१८००
	कुल जम्मा							**१५१७८०**	**२७५६००**	**२५७४००**	**४५६०८०**	**२१४५००**	**१३५५३६०**

५.४ वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

५.४.१ वन तथा वातावरण

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	**१**	**२**	**३**	**४**	५	१	२	३	४	५	
	क) वन तथा वातावरण विकासका कार्यक्रमहरू													
१	स्थायी नर्सरी स्थापना र संचालन (७५ हजार बिरुवा क्षमता भएको)	वटा	२	१	१	संचालन	संचालन	संचालन	५०००	५०००	३०००	१५००	१५००	१६०००

२	सडक किनार बृक्षारोपण	वटा	७०००	०	१०००	२०००	२०००	२०००	०	३००	६००	६००	६००	२१००
३	बगैचा निर्माण र बृक्षारोपण	हे.	१५	५	५	५	०	०	३००	३००	३००	०	०	९००
	ख) आयमूलक कार्यक्रम								०	०	०	०	०	०
१	गैह्र काष्ठ उद्योग स्थापना र सञ्चालन	वटा	४	१	१	१	१	०	५००	५००	५००	५००	०	२०००
२	जाडीबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापन र संचालन	वटा	१	०	१	०	०	०	०	१०००	०	०	०	१०००
३	जडिबुटी क्षेत्र पहिचान, विकास, संरक्षण र खेती	हे.	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	३००	३००	३००	४५०	४५०	१८००
४	सामुदायिक वन क्षेत्र, कबुलियती बनको रुपमा (सामुहिक भूँइघाँस, जडीबुटी खेती) समूहगत रुपमा	वटा	२०	४	४	४	४	४	**५००**	**५००**	**५००**	**५००**	**५००**	२५००
	ग) संस्थागत विकासका कार्यक्रमहरू								०	०	०	०	०	०
१	सावउसको लागि लेखा तथा अभिलेख व्यवस्थापन तालिम	पटक	२०	४	४	४	४	४	१००	१००	१००	१००	१००	५००
२	सामुदायिक वन व्यवस्थापन स्थलगत अध्ययन भ्रमण	पटक	३	१	०	१	०	१	५००	०	५००	०	५००	१५००
३	वन्य जन्तु संरक्षण सम्बन्धी प्रचार प्रसार कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	५००

	घ) वातावरण								०	०	०	०	०	०
१	वातावरण सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम वडा स्तरमा	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
२	जलबायु परिवर्तन सम्बन्धी अभिमूखीकरण कार्यक्रम स्तरमा	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
३	पानी मुहान संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण	वटा	३५	७	७	७	७	७	३५०	३५०	३५०	३५०	३५०	१७५०
४	वातावरण दिवस	वटा	५	१	१	१	१	१	५०	५०	५०	५०	५०	२५०
	वन उपक्षेत्रको जम्मा								८४००	९२००	७०००	४८५०	४८५०	३४३००

५.४.२ विपद व्यवस्थापन

क्र.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल बजेट रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	**१**	**२**	**३**	**४**	५	१	२	३	४	५	
१	पहिरो रोकथाम	स्थान	३	१	१	१	०	०	३०००	३५००	४०००	०	०	१०५००
२	जोखिमपूर्ण सडकका दायाँबायाँ बृक्षारोपण		३	१	१	१	०	०	२५००	२५००	२५००	०	०	७५००
३	जोखिमपूर्ण सडकमा बायोइन्जिनियरिङ	किमी	१	०	१	०	०	०	०	३०००	०	०	०	३०००

४	बाढी पहिरोबाट क्षति भएका कुलोको तत्कालिन मर्मत संभार	किमी	१०	२	२	२	२	२	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१००००
५	विपद् पूर्वतयारी योजना निर्माण (गाउँपालिका तथा वडास्तरीय)	वटा	८	४	४	०	०	०	४००	४००	०	०	०	८००
७	विपद् व्यवस्थापन कार्यदल गठन	वटा	८	४	४	०	०	०	१००	१००	०	०	०	२००
८	विपद्को समयमा बस्नको लागि सामुहिक आवास निर्माण	वटा	७	२	२	३	०	०	६०००	६०००	९०००	०	०	२१०००
९	आपत्कालीन उद्दार सामग्रीको व्यवस्था	स्थान	१४	७	७	०	०	०	५००	५००	०	०	०	१०००
१०	कृत्रिम अभ्यास तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
११	प्राथमिक उपचार तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	३००	३००	३००	३००	३००	१५००
१२	समुदायमा आधारित पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना	वटा	१	०	१	०	०	०	०	५००	०	०	०	५००
१३	एम्बुलेन्स	वटा	२	१	०	१	०	०	१५००	०	१५००	०	०	३०००
१४	बारुण यन्त्र	वटा	१	०	०	०	१	०	०	०	०	१५०००	०	१५०००
१५	एम्बुलेन्स तथा बारुण यन्त्र व्यवस्थापन	एकमुष्ट	५	१	१	१	१	१	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००

	विपद् जोमिख व्यवस्थपन उपक्षेत्रको जम्मा								१९६००	२२१००	२२६००	२०६००	५६००	९०५००

५.५ संस्थागत विकास

क.सं.	प्रतिफल अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ वर्षको जम्मा लक्ष्य		वार्षिक लक्ष					कार्यान्वयनको लागि आवश्यक अनुमानित लागत रु हजारमा					कुल लागत रु हजारमा
		इकाई	परिमाण	**१**	**२**	**३**	**४**	५	१	२	३	४	५	
	संस्थागत विकास													
१	गाउँपालिकाको कार्यालय भवन निर्माण	वटा	१	०	१	०	०	०	०	६००००	०	०	०	**६००००**
२	वडा कार्यालय भवन निर्माण	वटा	७	०	७	०	०	०	०	८७५००	०	०	०	**८७५००**
४	गापा कार्यालय फर्निचर खरिद	सेट	१	०	०	१	०	०	०	०	२५००	०	०	**२५००**
५	गापा कार्यालय उपकरण खरिद	सेट	०	०	०	०	०	०	०	०	२०००	०	०	**२०००**
६	वडा कार्यालय उपकरण तथा फर्निचर खरिद	सेट	७	०	०	७	०	०	०	०	२५००	०	०	**२५००**
७	सवारी साधन गापा	वटा	२	०	१	०	१	०	०	७०००	०	८०००	०	**१५०००**
८	इन्टरनेट तथा सूचना प्रविधि व्यवस्थापन (गापा तथा वडा)	सेट	१	०	१	०	०	०	०	५००	०	०	०	**५००**
९	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**

	लागि तालिम												
								१००	**१५५१००**	**७१००**	**८१००**	**१००**	**१७०५००**
	सुशासन												
१०	अनुगमन तथा मूल्याङकन तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**
११	अनुगमन तथा मुल्याँकन कार्यक्रम	वटा	५	१	१	१	१	१	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**
१२	सार्वजनिक सुनुवाई तथा लेखा परीक्षण	वटा	२०	४	४	४	४	४	२००	२००	२००	२००	२००	**१०००**
१३	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको लागि आइ टि तालिम	वटा	५	१	१	१	१	१	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**
१४	सेवाग्राहीको लागि सुविधायुक्त प्रतिक्षालय निर्माण	वटा	८	०	०	३	३	२	०	०	१५००	१५००	१०००	**४०००**
१५	डिजिटल प्रविधि स्थापना र अध्यावकीकरण	वटा	१	१	१	१	१	१	२५००	५००	५००	५००	५००	**४५००**
१६	ऐन नियमहरुको निर्माण	वटा	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**
								३६००	**१६००**	**३१००**	**३१००**	**२६००**	१४०००
१३	**जम्मा**							**३७००**	**१५६७००**	**१०२००**	**११२००**	**२७००**	**१८४५००**

&= ah]]6sf] ;f/;+If]k

विषयगत क्षेत्र	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	जम्मा
क) आर्थिक विकास						
कृषि तथा सिँचाइ	२६४७०	१९६७०	२३०२०	१७०१०	२२११०	**१०८२८०**
पशु सेवा	७४७५	१६६८५	७४९५	६२०५	७९१०	**४५७७०**
उद्योग तथा व्यापार व्यावसाय	६००	६६५०	६१००	५७५०	६२००	**२५३००**
वित्तीय संस्था तथा सहकारी	४४००	३८००	३८००	३८००	३८००	**१९६००**
पर्यटन	१२०००	१९०००	११०००	१६०००	११०००	६९०००
जम्मा	**३८९४५**	**४६८०५**	**४०४१५**	**३२७६५**	**४००२०**	**१९८९५०**
ख) सामाजिक विकास						
शिक्षा	४९२३५	५०४३५	५४०१५	५५७५५	५९४७५	**२६८९१५**
स्वास्थ्य	२३३९०	२४७९०	१९८९०	९४९०	९११०	**८६७५०**
खानेपानी तथा सरसफाई	१४७८०	१४७८०	१४५८०	१४५८०	१४३८०	**७३१००**
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (GESI)						
महिला	२४९०	२८४०	२४९०	२७४०	३०९०	**१३६५०**
बालबालिका	१७४४०	१६३००	१५९६०	१५३२०	१५४८०	**८०५००**
ज्येष्ठ नागरिक	९५००	९५००	१२०००	१२०००	१२०००	**५५०००**
अपांगता भएका व्यक्ति	१४००	१४००	१४००	१४००	१४००	**७०००**
आदिबासी तथा जनजाती	१५९७५	१६९००	१७९००	१८९००	१७९००	**८७५७५**
दलित समुदाय	२१५०	२२२०	२३००	२३५०	२४००	**११४२०**
युवा तथा खेलकुद	१६८००	३४८००	२०३००	१८३००	१८८००	**१०९०००**
जम्मा	**१५३१६०**	**१७३९६५**	**१६०८३५**	**१५०८३५**	**१५४११५**	**७९२९१०**
ग) भौतिक पूर्वाधार विकास						
सडक	१०६०८०	२२३३००	२०८३००	४०८९८०	१७४०००	**११२०६६०**
वस्ती विकास	१००	११००	११००	११००	११००	**४५००**
विद्युत तथ उर्जा	४१०००	४६०००	४४०००	४२०००	३५४००	**२०८४००**

विषयगत क्षेत्र	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	जम्मा
संचार	४६००	५२००	४०००	४०००	४०००	२१८००
जम्मा	४५८१००	६२३५३०	५७९०७०	७५७७५०	५२२७३०	२९४११८०
घ) वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन						
वन तथा वातावरण	८४००	९२००	७०००	४८५०	४८५०	३४३००
विपद् जोखिम व्यवसथापन	१९६००	२२१००	२२६००	२०६००	५६००	९०५००
जम्मा	२८०००	३१३००	२९६००	२५४५०	१०४५०	१२४८००
ङ) संस्थागत विकास तथा सुशासन						
संस्थागत क्षमता विकास	१००	१५५१००	७१००	८१००	१००	१७०५००
सुशासन	३६००	१६००	३१००	३१००	२६००	१४०००
जम्मा	३७००	१५६७००	१०२००	११२००	२७००	१८४५००
कुल जम्मा	६८१९०५	१०३२३००	८२०१२०	९७८०००	७३००१५	४२४२३४०

परिच्छेद ६: विषयक्षेत्रगत कार्यनीतिहरु

१) आर्थिक विकास क्षेत्रका कार्यनीतिहरु

विषयगत उद्देश्य तथा अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्न कार्यक्रम र बजेट मात्र पर्याप्त हुँदैन । नीतिगत व्यवस्थाहरूले कार्य गर्ने उपयुक्त वातावरण तयार गर्ने, लगानी आकर्षण गर्ने, समन्वय र सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने लगायतका महत्वपूर्ण कार्यहरू गर्दछ । यसर्थ कृषि क्षेत्रको प्रवर्द्धन गरी निर्दिष्ट उद्देश्य र अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्न गाउँपालिकाले यस योजना अवधिमा विभिन्न नीतिहरूको अवलम्बन गर्नेछ जुन देहायअनुसार हुनेछ :

कृषि विकास सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

- कृषिक समूहहरूलाई आवश्यक क्षमता अभिवृद्धिमार्फत् आधुनिक र व्यवशायिक बनाइनेछ ।
- सहकारी संस्थाहरुलाई परिचालन गरी मल बिउ जस्ता कृषि सामाग्री उपलब्ध गराउने व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ ।
- विद्यमान कुलो मर्मत संभारका लागि जनसहभागिता परिचालनमा जोड दिइनेछ । बढी खर्च आउने मर्मत संभारका लागि गाउँपालिकाबाट खास मापदण्ड बनाई सो आधारमा अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
- राम्रो काम गर्ने अगुवा कृषक तथा व्यवसायिक कृषकहरुलाई वार्षिक रुपमा प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरु आयोजना गरी कृषि क्षेत्रमा युवा वर्गको आकर्षक वृद्धि गरिनेछ ।
- पहिचान भएका कृषि पकेट क्षेत्रहरूमा तोकिएअनुसारका कृषि बालीहरूको व्यवसायिक खेती गर्ने कृषकहरूलाई सहयोगार्थ गाउँपालिकाले विभिन्न संघसंस्थासँग समन्वय गर्नेछ अथवा आफ्नै स्रोतबाट समेत आवश्यक ज्ञान, सीप प्रदान गर्नेछ ।
- स्थानीय बजारमा समयमा गुणस्तरीय रासायनिक मल तथा बीउको उपलब्ध भए नभएको सम्बन्धमा हरेक वर्ष कृषि शाखाबाट प्रतिवेदन प्राप्त गरी कृषकहरूको यसमा पहुँचका लागि गाउँपालिकाले पहल गर्नेछ ।
- कृषि सडक निर्माण, शीत गृह निर्माणजस्ता प्रमुख कृषि पूर्वाधार निर्माण गर्न प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग थप कार्यक्रम, बजेटका लागि पहल गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाले बैंक तथा वित्तीय संघसंस्थाहरूसँग सहकार्य/सम्झौता गरी विना धितो ऋण, न्यूनतम ब्याजदरको ऋणलगायतका विभिन्न प्याकेज कार्यक्रमहरूमार्फत् युवा जनशक्तिलाई व्यवसायिक कृषिप्रति आकर्षित गरिनेछ ।
- स्थानीयस्तरमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सक्षम सफल व्यवसायिक युवा कृषकहरूका लागि हरेक वर्ष पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।
- कृषिलाई पर्यटनसँग आवद्ध गरी कृषि पर्यटनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
- गाउँपालिका तथा स्थानीय सरोकारवालाहरुको समन्वय र सहकार्यमा कृषि सम्बन्धित आवश्यक नीति तथा योजना बनाइ कार्यन्वयन गर्ने ।

पशु सेवा सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

पशुपालन क्षेत्रको व्यवसायिकरणका लागि गाउँपालिकाले विभिन्न नीतिहरूको अवलम्बन गर्नेछ जुन देहायअनुसार हुनेछ :

- आधुनिक व्यवसायिक पशुपालन पेशामा युवा पुस्तालाई आकर्षित गरिनेछ । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका इच्छुक युवाहरूलाई प्राथमिकताका साथ यस्ता कार्यक्रमहरूमा समावेश गरिनेछ ।

- पशुपन्छीपालनमा यान्त्रिकीकरण, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरणमा लाग्ने वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।
- पशु आहारा, खोर सुधार, पशु प्रजनन् तथा स्वास्थ्यलगायतका क्षेत्रमा एकीकृत ढंगमा सुधार गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- पशुपंक्षी तथा घाँसको स्थानीय प्रजातिको संरक्षण र उन्नत जात तथा प्रजातिको आपूर्ति गरी स्थान विशेषमा प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- पशु बीमा कार्यक्रमहरू विस्तार गरी पशुपालक कृषकहरूको जोखिम न्यूनीकरण गरिनेछ ।
- पशु सेवा शाखालाई पशुपन्छीसम्बन्धी आधारभूत तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण गरी अनुसन्धानको नतिजाका आधारमा पशु सेवा कार्यक्रमहरू सिफारिश गर्न सक्षम बनाइनेछ ।
- पशु सेवा सम्बन्धी जानकारीमूलक कार्यक्रमहरूको सञ्चालनका लागि हरेक वडामा पशुपालनको घनत्व र प्राथमिकताका आधारमा पशु प्राविधिकहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।
- गाउँ स्तरसम्म पशुस्वास्थ्य प्रयोगशाला सञ्चालन गर्ने र यस्ता प्रयोगशालामार्फत रोग सर्विलेन्सको कार्य अघि बढाइनेछ ।
- निजी क्षेत्रको सहयोगमा साना दुग्ध प्रशोधन यन्त्रको (Milk Processing Plant) स्थापनामा टेवा पुऱ्याइनेछ ।
- गाउँपालिकाले बैंक तथा वित्तीय संघसंस्थाहरूसँग सहकार्य/सम्झौता गरी विना धितो ऋण, न्यूनतम व्याजदरको ऋणलगायतका विभिन्न प्याकेज कार्यक्रमहरूमार्फत् युवा जनशक्तिलाई व्यवसायिक कृषिप्रति आकर्षित गरिनेछ ।
- स्थानीयस्तरमा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सक्षम सफल व्यवसायिक युवा पशुपालकहरूका लागि हरेक वर्ष पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।
- पशुजन्य वस्तुहरूको उत्पादन संकलन, प्रशोधन र बजारसम्म पुऱ्याउन गाउँपालिकाले आवश्यक समन्वय गर्नेछ ।
- पशुजन्य उत्पादनको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न पशु बधशाला, मासु परीक्षण प्रयोगशालालगायतको पूर्वाधारको विकास गरी बिक्री अघि परीक्षण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

उद्योग व्यवशाय तथा पर्यटन सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

उद्योग, पर्यटन, व्यापार, व्यवसायमा वृद्धि र विकास गर्न उल्लिखित प्रमुख कार्यक्रम बजेटका अतिरिक्त गाउँपालिकाले विभिन्न नीतिहरूको अवलम्बन गर्नेछ जुन देहायअनुसार हुनेछ :

- नेपाल सरकारको एक स्थानीय तह, एक औद्योगिक ग्रामको नीतिअनुसार औद्योगिक ग्राम स्थापनाका लागि गाउँपालिकाबाट जग्गा व्यवस्था गरी पूर्वाधार निर्माणका लागि नेपाल सरकारसँग पहल गरिनेछ ।
- औद्योगिक पूर्वाधारको व्यवस्था र लगानी मैत्री नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ । गाउँपालिकाभित्रको सम्भावनाको आधारमा उद्योग स्थापनाका लागि नेपालका औद्योगिक घरानासँग गाउँपालिकाले संवाद अघि बढाउनेछ ।
- कृषि र पशुजन्य उद्योग स्थापनामा जोड दिई आर्थिक क्षेत्रका विभिन्न उपक्षेत्रहरूबीचको परिपूरक सम्बन्ध विस्तार गरिनेछ ।
- लगानी वृद्धिका लागि सार्वजनिक निजी साझेदारीको अवधारणालाई व्यवहारमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

- विपन्न र मझौला आम्दानी भएका परिवारका लागि साझा सुविधा केन्द्र अथवा साझा उद्यम स्थल निर्माण गर्न गाउँपालिकामार्फत् आर्थिक वा प्राविधिक सहयोग गरिनेछ ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- रेमिटेन्सबाट प्राप्त आम्दानी औद्योगिक क्षेत्रमा लगानीका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
- वनजन्य उद्योगको सम्भाव्यता अध्ययन गरी उद्योग स्थापनाका लागि आवश्यक कार्य अघि बढाइनेछ ।
- प्राकृतिक, सांस्कृतिक, धार्मिक स्थलहरूको संवर्द्धन गरी उक्त स्थलहरूसम्म पुग्ने पदमार्ग एवम् अन्य पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

बजेट र कार्यक्रमका अलावा नीतिगत व्यवस्थाहरू लक्ष्य प्राप्तिका लागि उत्तिकै महत्वपूर्ण हुने गर्दछन् । नीतिगत व्यवस्थाले काम गर्ने वातावरणमा सुधार, लगानी आकर्षण तथा कार्यमा प्रभावकारिता वृद्धि गर्न सहयोग गर्दछ । यस परिप्रेक्षमा बैक, वित्तीय संस्था तथा सहकारी क्षेत्रको उद्देश्य तथा अपेक्षित प्रतिफल प्राप्तिका लागि निम्नानुसारका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- गाउँपालिकाको सहकारी तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन छिटो तर्जुमा र जारी गरी उपरोक्त संस्थाहरूको नियमन र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- विद्यमान सहकारी संस्थाहरूको सूचना संकलन गरी सहकारीको वास्तविक अवस्था पहिचान गरी नियमित अद्यावधिकरणको व्यवस्था गरिनेछ ।
- सहकारी तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी बृहत् गोष्ठी आयोजना गरी उनीहरूका समस्या र चासोहरू संकलन गर्दै जायज चासोहरूको सम्बोधन गरिनेछ । सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरूको नाफाको अधिकतम हिस्सा लक्षित समुदायको उत्थानमा लगाउन नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।
- आफ्नो कार्यक्षेत्रका कृषक, कालिगढ, श्रमिक, न्यून आय समूह एवं सीमान्तकृत समुदाय वा सर्वसाधारण उपभोक्ता माझ छरिएर रहेको पूँजी, प्रविधि तथा प्रतिभालाई एकीकृत गर्दै सहकारी खेती, उद्योग, वस्तु तथा सेवा व्यवसायको माध्यमबाट आत्मनिर्भर तथा दिगो अर्थतन्त्रको विकासमा टेवा पुऱ्याउनु सहकारीको सिद्धान्त एक महत्वपूर्ण हिस्सा भएको हुँदा सहकारीहरूलाई यस दिशामा डोहोऱ्याउन गाउँपालिकाले नियमनकारी निकायको भूमिका प्रभावकारी रुपमा निर्वाह गर्नेछ ।
- निष्पक्ष, पारदर्शी नियमकारी व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ र संस्थाको सेवाको स्तरका आधारमा नगरपालिकामार्फत् सहयोग गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- सहकारीमा सञ्चालन सुशासन तथा वित्तिय सुशासनको अवस्था अनुगमनको व्यवस्था गरी प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन हुन नसकेका वा निष्क्रिय रहेका सहकारीहरूको लागि पहिलो चरणमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र यसपश्चात् पनि कार्यसम्पादन सुधार हुन नसकेमा अन्य सहकारीसँग गाभ्न सहयोग गर्ने वा खारेजीको व्यवस्था गरी सहकारी शुद्धिकरण गरिनेछ ।
- वित्तीय संस्था तथा सहकारीहरूलाई गुणस्तरीय तथा सुशासनयुक्त बनाई सहकारीको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- सञ्चालनमा रहेका राम्रा संस्थाहरूलाई अझ प्रभावकारी ढङ्गले चलाउन क्षमता अभिवृद्धि तालिम, प्राविधिक सहयोग, प्रविधि तथा पूर्वाधारमा सहयोग गरिनेछ । सहकारी संस्थाहरूलाई आवश्यक

आर्थिक, प्राविधिक सहयोग दिई बढी आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणतर्फ उन्मुख गराउन आवश्यक अध्ययन थालनी गरिनेछ ।

- गउँपालिकाभित्र बैंक, वित्तीय संस्था तथा सहकारी इकाईको स्थापना गरी समन्वय तथा नियमन गरिनेछ ।
- बैंक, वित्तीय संस्थाबाट संकलित रकम अधिकतम हदसम्म उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

२. सामाजिक विकास क्षेत्रको कार्यनीतिहरु

शिक्षा सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

शिक्षा क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल हासिल गर्नका लागि निम्नअनुसारका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछः

- दरबन्दी मिलान तथा अपुग स्थानमा थप शिक्षकको व्यवस्था गरी सबै विद्यालयमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपातलाई राष्ट्रिय मापदण्डअनुसार कायम गरिनेछ ।
- विद्यालय कम्पाउण्ड, कक्षा कोठा थप, फर्निचर, ल्याव, पुस्तकालय, कम्प्युटरलगायत पूर्वाधार र शैक्षिक सामग्रीहरूको व्यवस्था गरी पठन पाठनको वातावरणमा सुधार गरिनेछ ।
- आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा स्थानीय तहको मातहत हुने संवैधानिक व्यवस्था भएको परिप्रेक्ष्यमा हरेक विद्यालयको पठनपाठनको स्तर अनुगमन मूल्यांकन, कार्यसम्पादन मूल्यांकन प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाई शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न वार्षिक कार्ययोजनासहितको कार्यक्रम अघि बढाइनेछ ।
- विद्यालय छाड्ने दर बढी भएका विद्यालयहरू पहिचान गरी अतिरिक्त क्रियाकलाप, बालमैत्री शिक्षालगायतका कार्यक्रमको विस्तार गरी विद्यालयमा विद्यार्थीको आकर्षण कायम राखिने छ र त्यसक्षेत्रमा अभिभावकसँग समेत विशेष छलफलहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- विद्यालयमा बालमैत्री वातावरण, दिवा खाजालगायतका प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरूमार्फत् भर्नादर, टिकाउ दर तथा उत्तीर्ण दरमा वृद्धि र पुनरावृत्ति दर तथा विद्यालय छाड्ने दरलाई घटाउन विशेष पहल गरिनेछ ।
- शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिमलगायत क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- गाउँपालिकामा कम्तीमा एउटा प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालनमा ल्याइएने छ ।
- शिक्षाको पहुँचबाट टाढा रहने सक्ने बालबालिकालाई ध्यामा राखी आवाशीय वा दिवा आवाशीय विद्यालय सञ्चालनमा ल्याइने छ ।

स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

स्वास्थ्य क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल हासिल गर्नका लागि निम्नअनुसारका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछः

- प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई स्तरोन्नती गरी गाउँपालिका स्तरीय अस्पताल स्थापनाका लागि केन्द्र र प्रदेश सरकारसँग पहल गरिनेछ ।

- आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवाको उपयोग क्रमशः बढाउँदै आयुर्वेदिक उपचारलाई एक मुख्य स्वास्थ्य उपचार पद्धतिका साथ स्थापित गरिनेछ ।
- तोकिएको पूर्ण अवधिभर डाक्टर/स्वास्थ्यकर्मीहरू स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध हुने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।
- सरकारले निःशुल्क उपचार गर्ने भनी घोषणा गरेका रोगहरूको सहज उपचारको लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
- परिवार नियोजन, जनसंख्या शिक्षा तथा चेतना अभिवृद्धिका माध्यमबाट जनसंख्या व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- संस्थागत प्रसुतिलाई अझ बढि सुनिश्चित गरिनेछ र त्यसको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।

महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग सम्बन्धी कार्यनीति

महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्गको विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल हासिल गर्नका लागि निम्नअनुसारका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछः

- ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सिमान्तकृत समुदायका परिवारहरूलाई दिइँदै आएको सामाजिक सुरक्षा भत्ता सहज तथा समयमै उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्थानीय शासनका सबै तहमा बञ्चितीकरणमा परेका समुदायको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनेछ ।
- योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनको निर्णायक तहमा महिलाको अर्थपूर्ण सहभागिता ५० प्रतिशत कायम गर्न जोड दिइनेछ ।
- अपांग, लोपोन्मुख, अति गरिब, एकल महिला, दलित र अन्य सीमान्तीकृत वर्गलाई स्वरोजगार तथा आयआर्जनका क्रियाकलापमा संलग्न गराइनेछ ।
- वित्तीय संस्थामा पिछडिएका समुदायको पहुँच वृद्धिका लागि वित्तीय संस्था र लक्षित समुदायबीचको अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ज्येष्ठ नागरिकहरूको ज्ञान, सीपको उपयोग/हस्तान्तरणकालागि संगम स्थलहरू पहिचान र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- वार्षिक रुपमा हरेका वडाको १ जनाको दरले दलित समुदायका व्यक्तिलाई सार्वजनिक संस्थामा रोजगारी दिने ।

युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

युवा तथा खेलकुद क्षेत्रको विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल हासिल गर्नका लागि निम्नअनुसार नीतिगत व्यवस्थाहरू प्रस्ताव गरिएको छ ।

- युवाहरूलाई आधुनिक कृषि तथा पशुपालन, उद्योग, पर्यटनलगायत उत्पादनशील क्षेत्रमा आकर्षित गर्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू ल्याइनेछ ।
- दुर्व्यसन, कुलत जस्ता असामाजिक क्रियाकलापहरूबाट युवाहरूलाई टाढै राख्न समुदाय तथा गैससहरूसँग सहकार्यमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- गाउँपालिका तथा वडास्तरमा नियमित रुपमा खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना गरी प्रतिभाशाली खेलाडीहरू पहिचान गर्ने, पहिचान भएका खेलाडीहरूलाई थप अवसरहरू प्रदान गर्ने काम गरिनेछ ।

- परम्परागत मौलिक खेलकुदहरूको प्रवर्द्धन गरी पर्यटनसँग आवद्ध गरिनेछ ।
- खेलकुदको व्यवासयिक विकास लागि आवश्यक न्यूनतम खेलमैदान, कभर्डहल, रंगशालालगायत पूर्वाधारहरूको आवश्यकता र सम्भाव्यता अध्ययन कार्यलाई तुरुन्त अघि बढाई त्यसको प्रतिवेदनका आधारमा खेलकुद पूर्वाधार विकासलाई प्राथमिकताका साथ अघि बढाइनेछ ।
- खेलकुदको विविधिकरणका लागि पर्वतीय, परम्परागत, साहसिक खेलकुद प्रतियोगिताहरूको सम्भावना खोजी गरिनेछ ।
- संस्थागत तथा सामुदायिक विद्यालयहरूसँगको सहकार्यमा नियमितरुपमा विद्यालयस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना गरिनेछ ।

३. पूर्वाधार विकास क्षेत्रको कार्यनीतिहरु

सडक सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

- गाउँपालिकाको ७ वटै वडा कार्यालयहरु जोड्ने गरी करिव २३ किमी कालोपत्रे सडक निर्माण गर्ने ।
- प्रत्येक वडामा एउटा रणनीतिक सडक पहिचान गरी नाली, ग्राभेल तथा सोलिङ सहित स्तरोन्नती गर्ने ।
- नयाँ सडक खोल्ने भन्दा पनि भएका सडकहरुको स्तरोन्नती गरिनेछ । यो नीतिलाई आगामी आर्थिक वर्षदेखिनै लागु गरिनेछ ।
- सडकको रणनीतिक महत्वको आधारमा वर्गीकरण गरी त्यसै अनुसार कालो पत्रे गर्ने, वा ग्राभेल वा सामान्य मर्मत गर्ने कार्य गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाका वडा केन्द्र जोड्ने सडकहरुलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी काम गरिनेछ र त्यस पछि विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी जस्ता सेवा केन्द्रहरुलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
- सडक निर्माण जन सहभागिता तथा उपभोक्ता समितिको सम्लग्नतामा गरिनेछ ।
- घरघरमा सडक भन्दा पनि सडक सडकमा घर भन्ने अवधारणा अनुसार एकीकृत वस्ति विकासलाई ध्यान दिइ अगाडि बढाइने छ ।
- रु. १ करोड भन्दा माथिको भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी परियोजना सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा मात्र कार्यन्वयनमा ल्याइने छ ।
- वस्ती विकास तथा भवन संहिता सम्बन्धी राष्ट्रिय ऐन कानून तथा मापदण्ड अनुसार गाउँमा नयाँ भवन संरचना तथा वस्ती विकास गरिनेछ ।
- पुराना पूर्वाधारहरुको मर्मत संभार तथा नयाँ संरचना निर्माणमा नीजि क्षेत्र, सहकारी, उपभोक्ता समिति तथा स्थानीय समुदायक संस्थाहरुलाई परिचालन गरी उनीहरुको अपनत्व अभिबृद्धि गरिने छ ।
- पूर्वाधार निर्माणको क्रममा, विशेष गरी सडक निर्माण गर्दा, पर्यावरणीय पक्ष तथा विपद् जोखिम पक्षलाई ध्यान दिइ गरिने छ ।
- सडक निर्माण गर्दा मठ मन्दिर, गुम्बा जस्ता साँस्कृतिक सम्पदा तथा पानीका मुहानको संरक्षणलाई विशेष ध्यान दिइने छ ।

४. वन तथा वातावरण क्षेत्रको कार्यनीतिहरु

वन क्षेत्रको दीगो व्यवस्थापन मार्फत् रोजगारी सिर्जना तथा जीविकोपर्जनमा सुधार गर्न सहयोग गर्ने प्रयोजनका लागि निम्नअनुसारका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

- समुदाय, प्रशासन तथा सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्दै वन अतिक्रमण, चोरी निकासी तथा वन डढेलोको सहभागितामूलक ढंगले नियन्त्रण गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाभित्र पाइने वनस्पतिको अभिलेख तयार गरिनेछ तथा लोपोन्मुख वनस्पति तथा वन्यजन्तु प्रजातिहरूको पहिचान र संवर्द्धन गरी पर्यावरणीय पर्यटनमा टेवा पुऱ्याइनेछ । यसका लागि विशेष कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- वन समूहहरूलाई व्यवस्थित बनाई अव्यवस्थित चरिचरण नियन्त्रण गरिनेछ ।
- धेरै पुराना बोटविरुवाको व्यवस्थापन र नयाँ बोटविरुवा हुर्कने (regeneration) वातावरण सिर्जना गर्दै यस कार्यलाई विपन्न समुदायको जीविकोपार्जनसँग आवद्ध गरिनेछ ।

५. संस्थागत विकास तथा सुशासन सम्बन्धी कार्यनीतिहरु

- गाउँपालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरुलाई निम्नतम् सुविधा सहितको आफ्नै भवनमा सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
- गाउँपालिका तथा वडा कार्यलयहरुमा इगभर्नेन्स अवलम्बन गरिनेछ ।
- वडा कार्यलयबाट सम्भव हुने सम्मका सेवाहरुलाई वडाबाट प्रदान गरिनेछ ।
- सुशासन प्रवर्द्धन गर्न गुनासोको सम्बोधन प्रभावकारी र छिटो छरितो ढंगबाट गरिनेछ ।
- सेवा प्रभावकारिताको लागि जन प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुलाई आवश्यक क्षमता विकास तालिम प्रदान गरिनेछ ।
- गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरुबाट कुन कुन सेवा प्रदान गरिने हो सो को जानकारी आम सञ्चारको माध्यमबाट व्यापक प्रचार प्रसारको व्यवस्था गरिनेछ ।
- सेवाग्राहीले आफूले चाहेको सेवा प्राप्त गर्न चाहिने आवश्यक कागजात तथा प्रक्रियाको बारे विभिन्न संचार माध्यमबाट प्रचार प्रसार गरिनेछ ।
- जवाफदेहिता अभिवृद्धिकालागि सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वननिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण जस्ता जवाफदेहिताको औजारहरुको अधिकतम् प्रयोग गरिनेछ ।
- कर्मचारीहरुको लागि दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था र सेवाग्राहीको लागि क्षतिपूर्ति सहितको सेवा सुनिश्चित गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवालाई श्रव्यदृष्य वडापत्र, डिजिटल हस्ताक्षर जस्ता डिजिटल प्रविधिमार्फत इ–गभर्नेन्स तर्फ उन्मुख गराइनेछ ।

परिच्छेद ७: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति

पृष्ठभूमि

कुनै पनि योजना अपेक्षित गति, गुणस्तर र दिशामा अग्रसर भइरहेको छ भन्ने कुरा योजना कार्यान्वयनकै अवधिमा थाहा पाउन सके सम्बन्धित योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई आवश्यकताअनुसार परिमार्जन गरी सही दिशा दिन सकिन्छ। यहि भूमिकाका कारण योजना चक्रमा अनुगमन[1]को भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ । नेपालको राज्यव्यवस्था लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा रुपान्तरण भइसकेपछि नागरिकमा तीव्र विकासको अपेक्षा रहेको छ । यस परिवेशमा यस अनुगमन मूल्यांकन ढाँचाले गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने योजना तथा कार्यक्रमहरु सही दिशा, गुणस्तर र गतिमा सञ्चालन भइरहेको छ छैन भनी नियमित अन्तरालमा जानकारी दिई निर्दिष्ट लक्ष्य, उद्देश्य तथा तथा अपेक्षित प्रतिफल हासिल गर्न सघाउ पुऱ्याउँछ।

मूल्यांकन कुनै पनि योजनाको अन्तिम क्रियाकलाप हो । यो योजना सम्पन्न भएको सामान्यतया दुईवर्षपछि गरिन्छ र योजनाको मध्यअवधिमा पनि गर्ने चलन छ। मूल्यांकनले सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमहरु समय सान्दर्भिक/औचित्यपूर्ण थिए वा थिएनन्, समयानुकूल थिए वा थिएनन्, ती योजना कार्यक्रम आफैंमा आवश्यक थिए वा थिएनन् भन्ने विषयमा तथ्यमा आधारित रही जानकारी गराउँदछ। यस अनुगमन मूल्यांकन ढाँचाले यस बृहत् योजनाको मूल्यांकनका लागि विधि तथा पद्धति स्थापित गर्दछ।

अनुगमन, मूल्यांकनको उपरोक्त सैद्धान्तिक पृष्ठभूमिमा यस अनुगमन, मूल्यांकन पद्धतिले गाउँपालिकाको आवधिक रणनीतिक विकास योजनाको प्रभाव, असर मूल्यांकन तथा अपेक्षित प्रतिफलको नतिजा मापन तथा संचालित कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमन गरिनेछ। नगरपालिकाले सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई परिचालन गरी यस योजनाको कार्यान्वयन प्रक्रिया अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्नेछ। गाउँ विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी तथा विधि देहायअनुसार रहने गरी प्रस्ताव गरिएको छ :

गाउँ विकास योजनाको अनुगमन प्रक्रियाको सम्पूर्ण सहजीकरण गर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकाका कार्यालयको हुनेछ। गाउँपालिका कार्यालयले यस आवधिक रणनीतिक विकास योजनाको सोच तालिका तथा कार्यान्वयन योजनामा आधारित रही वार्षिक अनुगमन कार्यान्वयन योजना तर्जुमा गरी सोको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक सहजीकरण गर्नेछ । योजना अनुगमनमा संलग्न हुने संयन्त्रहरु देहायबमोजिम हुनेछन् :

- जिल्ला समन्वय समिति
- गाउँकार्यपालिका तथा विषयगत समिति
- सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति
- विषयगत शाखा उपशाखा, परियोजना, संघ, संस्था
- नागरिक समाज संस्था तथा तेश्रो पक्ष

गाउँ विकास योजनाको अनुगमनका साधन तथा विधि देहायअनुसार हुनेछः

[1] योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढंगले भएको छ/छैन र कार्यतालिकाअनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्त भएको छ/छैन भनी विभिन्न तहका व्यवस्थापन वा व्यवस्थापनले तोकेको व्यक्ति तथा निकायबाट निरन्तर र आवधिक रूपमा निगरानी राख्ने कार्यलाई अनुगमन भनिन्छ। (राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन, राष्ट्रिय योजना आयोग, २०७० असार)

- स्थलगत अनुगमन
- वार्षिक कार्ययोजना (लक्ष्य) र प्रगतिबीच तुलना
- आवधिक योजनाको लक्ष्य र प्रगतिबीच तुलना
- नागरिक अनुगमन
- कार्यान्वयन योजनामा आधारित क्रियाकलाप अनुगमन र सोच तालिकामा आधारित प्रतिफल अनुगमन
- कार्यान्वयन योजना र सोच तालिकामा आधारित मध्यावधि समीक्षा
- सहभागितामूलक अन्तिम समीक्षा (तेस्रो पक्षबाट मूल्याङ्कन)

आवधिक तथा वार्षिक गाउँ विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया देहायअनुसार हुनु पर्नेछ:

के गर्ने	कसले गर्ने	कहिले गर्ने	कसरी गर्ने	फलोअप
अनुगमन प्रक्रिया				
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, वडा समिति, सरकारी कार्यालय र गैसस, परियोजना	पटके, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	• स्थलगत अनुगमन • वार्षिक योजनाको चौमासिक कार्ययोजनामा उल्लिखित लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना • बृहत् योजनाको कार्यान्वयन योजनाको वार्षिक लक्ष र प्रगतिको तुलनात्मक अध्ययन	• अनुगमन टोलीले अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी गाउँपालिका कार्यालयमा पेश गर्ने • गाउँपालिका कार्यालयले प्रतिवेदनका सिफारिश कार्यान्वयनका लागि गापासमक्ष कार्ययोजना पेश गर्ने
प्रतिफल अनुगमन	गाउँ कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक, अर्ध वार्षिक, बार्षिक र मध्यावधि	• स्थलगत अनुगमन • वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना • सञ्चालित योजनाहरुको कार्यान्वयनबाट सोच तालिकामा उल्लिखित अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले हासिल हुने देखिन्छ वा देखिँदैन भन्ने सम्बन्धी अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने	
असर तह अनुगमन	गाउँ कार्यपालिका सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	वार्षिक, मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	• लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल • नमूना सर्वेक्षणमार्फत् सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरुप प्रगति मापन • योजनाबाट विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले प्राप्त हुने वा नहुने विषयमा अध्ययन • प्रतिवेदन तयारी र नगरपालिकामा छलफल	
मूल्याङ्कन प्रक्रिया				
असर तह मूल्यांकन	स्वतन्त्र तेस्रो पक्ष	योजनाको मध्य अवधि	• लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल • नमूना सर्वेक्षणमार्फत् सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरुप प्रगति मापन • असर तहका सूचना संकलन गर्दा प्रारम्भिक तहका असरमा ध्यान दिने • प्रतिवेदन तयारी र नगरपालिकामा छलफल	
प्रभाव तह मूल्यांकन	गाउँ कार्यपालिका सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	योजना सम्पन्न भएको दुई वर्षपछि	• लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल • नमूना सर्वेक्षणमार्फत् योजनाको दीर्घकालीन सोच तथा विषयगत उद्देश्यहरु हासिल गर्ने दिशामा योजना के कति हदमा सफल भयो र योजना आफैंमा के कति सान्दर्भिक,	

के गर्ने	कसले गर्ने	कहिले गर्ने	कसरी गर्ने	फलोअप
अनुगमन प्रक्रिया				
			प्रभावकारी रह्यो र समग्र विकासको दीगो व्यवस्थापनमा योजनाले के कति योगदान गर्न सक्यो भनी अध्ययन ● प्रतिवेदन तयारी र गाउँपालिकामा छलफल	

विभिन्न स्रोत नक्साहरु